

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θεσμικό πλαίσιο και Διαδικασίες Διασφάλισης Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Η περίπτωση των Ελληνικών Πανεπιστημίων στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης

Ιωάννα Ντανάση

Επιβλέπων: Καθηγητής Κωνσταντίνος Ζαφειρόπουλος

Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2020

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτή την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και με τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω τις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ιωάννα Ντανάση

Ευχαριστίες

Στον επιβλέπων της εργασίας μου Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Ζαφειρόπουλο για την καθοδήγηση και τη στήριξη του.

Στους φίλους μου για την υποστήριξη τους.

Στην οικογένεια μου.

Περίληψη

Η Διασφάλιση και Βελτίωση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση αποτέλεσε έναν από τους κύριους άξονες δράσης της διαδικασίας της Μπολόνια από την υπογραφή της Διακήρυξης. Η διεθνοποίηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων ενίσχυσε ακόμη περισσότερο την ανάγκη για την ανταλλαγή καλών πρακτικών και οδήγησε στην διαμόρφωση κοινών προτύπων διασφάλισης ποιότητας στις χώρες του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η υιοθέτηση των κατευθυντήριων οδηγιών πραγματοποιήθηκε με την ενσωμάτωσή τους στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο και η εφαρμογή τους μέσω των εθνικών φορέων διασφάλισης ποιότητας. Η Ελλάδα συμμετέχοντας στην Διαδικασία της Μπολόνια από την υπογραφή της εισήγαγε την έννοια της αξιολόγησης στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση με το Ν. 3374/2005, ενώ με τον ίδιο Νόμο ιδρύθηκε και η ανεξάρτητη Ανώτατη Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας ως υπεύθυνη για τον καθορισμό και τον συντονισμό διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας της ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με τον Ν.4009/11 εισήχθηκε στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση ο όρος της Πιστοποίησης. Η θέσπιση του Ν. 4653/2020 πλέον συνέδεσε τη συμμόρφωση με τα διεθνή πρότυπα και κριτήρια διασφάλισης ποιότητας με τη χρηματοδότηση των ελληνικών ΑΕΙ.

Η Ελλάδα, προκειμένου να ακολουθήσει την επιταγή του Ερεβάν για αυτόματη αναγνώριση των πτυχίων έως το 2020 εκκίνησε τις διαδικασίες Πιστοποίησης των Εσωτερικών Συστημάτων Διασφάλισης Ποιότητας (ΕΣΔΠ) και των Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών (ΠΠΣ) το 2018. Η ανάλυση των ευρημάτων της Πιστοποίησης των ΕΣΔΠ των Ελληνικών ΑΕΙ ανέδειξε θέματα καλών πρακτικών, ενώ τόνισε την ανάγκη καταγραφής δεδομένων ποιότητας για την εφαρμογή του ελέγχου και βελτίωση της ποιότητας της συνολικής λειτουργίας των ΑΕΙ. Η προϋπόθεση πιστοποίησης του ΕΣΔΠ για τη μετέπειτα πιστοποίηση των ΠΠΣ δηλώνει και τη σημαντικότητα της λειτουργίας του ΕΣΔΠ.

Λέξεις κλειδιά: Ποιότητα, Διασφάλιση της Ποιότητας, Διαδικασίες Διασφάλισης Ποιότητας, Αξιολόγηση, Πιστοποίηση, Εσωτερικό Σύστημα Διασφάλισης Ποιότητας

Abstract

The quality assurance and the enhancement of the quality in Higher Education has been one of the main axons of action of Bologna Process since the Declaration of Bologna was signed. The internalization of higher education reinforced even more the need for exchanging good practices and led to the configuration of common standards of quality assurance in the countries of European Area of Higher Education. The adoption of standards was succeeded through their inclusion in the national legal frames while the implementation occurred through the national agencies of quality assurance. Greece, taking part in the Bologna Process since its signature, introduced the term of evaluation in Greek higher education by the Law 3374/2005 and the independent Higher Authority for Quality Assurance was founded, as responsible for the determination and the coordination of quality assurance procedures in Greek Higher Institutions. Accreditation in Greece was introduced by the Law 4009/11. The most recent Law 4653/2020 has interconnected the compliance with international standards and criteria of quality assurance with the funding of Greek Higher Institutes.

Greece in order to follow the precept of Erevan for automatic recognition of degrees until 2020 has launched the procedures for accreditation of Internal Quality Assurance system and Pre-graduate Programme of Studies since 2018. By analyzing the findings of IAQS Accreditation, good practices have come up as well as the importance of constant quality data recording, as far as the implementation of audit and enhancement of quality of the whole function of HEI's are concerned. The prerequisite of accreditation of IQAS for the following accreditation of Programme of Studies declares the importance of IQAS.

Key Words: Quality in higher Education, Quality Assurance, Internal Quality Assurance System (IQAS), Accreditation, Evaluation

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων	6
Εισαγωγή.....	9
1. Ποιότητα-κουλτούρα ποιότητας- διασφάλιση ποιότητας.....	11
1.1. Η ποιότητα-γενική έννοια	11
1.2. Η ποιότητα στην Ανώτατη Εκπαίδευση	12
1.3. Διασφάλιση της Ποιότητας.....	15
1.3.1. Εσωτερική και εξωτερική διασφάλιση ποιότητας	18
2. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο διασφάλισης ποιότητας	22
2.1. Η Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (1990-1998).....	22
2.2. Η Διακήρυξη της Σορβόνης (25/5/1998).....	23
2.3. Η Διακήρυξη της Μπολόνια	24
2.4. Η Διαδικασία της Μπολόνια- The Bologna Process	26
2.5. Η διασφάλιση της ποιότητας στη Διαδικασία της Μπολόνια	28
2.6. Ευρωπαϊκά Πρότυπα και Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διασφάλιση της Ποιότητας (European Standards and Guidelines-ESG)	32
2.7. Η μεταφορά πολιτικής στη διαδικασία της Μπολόνια	35
3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο διασφάλισης της ποιότητας.....	37
3.1. Η Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ελλάδα (Περίοδος 1980- 1994).....	37
3.2. Περίοδος 1994-2005 –Η συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά προγράμματα.....	38
3.3. Ο Νόμος 3374/2005- Θεσμοθέτηση της αξιολόγησης στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση.....	38
3.3.1. Όργανα αξιολόγησης	39

3.3.2.	Κριτήρια – Δείκτες αξιολόγησης.....	40
3.3.3.	Εσωτερική αξιολόγηση ακαδημαϊκής μονάδας και Ιδρύματος	41
3.3.4.	Εξωτερική αξιολόγηση.....	41
3.4.	Η περίοδος 2006-2010	42
3.5.	Ο Νόμος 4009/11	43
3.5.1.	Ο νόμος 4009/11- αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο της Διασφάλισης Ποιότητας	45
3.5.2.	Η Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας.....	45
3.5.3.	Η εισαγωγή του νέου όρου «Πιστοποίηση της Ποιότητας»	46
3.5.4.	Αποφάσεις Πιστοποίησης.....	48
3.6.	Ο Νόμος 4653/2020: Η νέα Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘ.Α.Α.Ε.) 50	
3.6.1	Αρμοδιότητες του Ανώτατου Συμβουλίου της ΕΘ.Α.Α.Ε.....	51
3.6.1.	Αρμοδιότητες του Συμβουλίου Αξιολόγησης και Πιστοποίησης.....	53
3.6.2.	Αξιολόγηση και Πιστοποίηση της ποιότητας- Κριτήρια.....	54
3.6.3.	Αξιολόγηση και Πιστοποίηση	55
3.6.4.	Αποφάσεις Πιστοποίησης.....	56
4.	Εφαρμογή της πιστοποίησης στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση	57
4.1.	Ενέργειες της Α.Δ.Ι.Π. 2016-2017	57
4.2.	Η πορεία της Πιστοποίησης.....	59
4.3.	Ευρήματα Πιστοποίησης ΕΣΔΠ Ελληνικών ΑΕΙ.....	60
4.3.1.	Πολιτική του Ιδρύματος για τη διασφάλιση Ποιότητας.....	61
4.3.2.	Διάθεση και διαχείριση των αναγκαίων πόρων.....	64
4.3.3.	Θέσπιση Στόχων Διασφάλισης της Ποιότητας	68
4.3.4.	Αρχή- Δομή Οργάνωση και Λειτουργία του ΕΣΔΠ.....	72
4.3.5.	Εσωτερική Αξιολόγηση	74

4.3.6. Αρχή: Συλλογή Δεδομένων Ποιότητας: Μέτρηση, Ανάλυση και Βελτίωση.....	75
4.3.7. Δημοσιοποίηση Πληροφοριών.....	78
4.3.8. Εξωτερική Αξιολόγηση και Πιστοποίηση των ΕΣΔΠ	79
5. Συμπεράσματα	80
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Διακυβέρνηση» του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Το αντικείμενο που πραγματεύεται αφορά τη Διασφάλιση Ποιότητας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ), μίας από τις κύριες προκλήσεις και της Διακήρυξης της Μπολόνια. Η ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι η βιβλιογραφική έρευνα. Μελετήθηκαν κείμενα επιστημονικής, εγχώριας και διεθνούς βιβλιογραφίας, τα επίσημα κείμενα της Διαδικασίας της Μπολόνια, εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία, Εκθέσεις Ποιότητας, Οδηγοί και Πρότυπα της αρμόδιας εθνικής Αρχής για την Πιστοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης καθώς και εκθέσεις αναφοράς Ευρωπαϊκών Οργανισμών Διασφάλισης της Ποιότητας.

Το πρώτο κεφάλαιο πραγματεύεται την έννοια της ποιότητας και της κουλτούρας ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Αναλύεται ο όρος της διασφάλισης ποιότητας με τον επιμέρους διαχωρισμό της σε εσωτερική και εξωτερική, η μεταξύ τους σύνδεση, οι διαδικασίες που περιλαμβάνει και τα ενδιαφερόμενα μέρη που συμμετέχουν σε αυτές.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στο θεσμικό πλαίσιο της Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ευρωπαϊκή Ανώτατη Εκπαίδευση, από τα πιλοτικά προγράμματα έως την υπογραφή της Διακήρυξης της Μπολόνια. Περιγράφει τη Διαδικασία της Μπολόνια, ως μηχανισμό παρακολούθησης της υλοποίησης των δεσμεύσεων των ευρωπαϊκών χωρών, αποδίδοντας κυρίως έμφαση στις δεσμεύσεις και τους στόχους που αφορούν τη διασφάλιση της ποιότητας ενώ αναλύεται και ο μηχανισμός μεταφοράς πολιτικής καθ' όλη τη διαδικασία.

Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στην ελληνική προσέγγιση στα πλαίσια συμμόρφωσης με τις αποφάσεις που λαμβάνονταν κατά τη Διαδικασία της Μπολόνια. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται η σχετική νομοθεσία που προέκυψε προκειμένου η Ελλάδα να συμβαδίζει με τους στόχους της Διαδικασίας της Μπολόνια που συνυπέγραψε, ο νέος εθνικός φορέας διασφάλισης ποιότητας που θεσμοθετήθηκε και οι αλλαγές που επήλθαν στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται τα αποτελέσματα της Πιστοποίησης των Εσωτερικών Συστημάτων Διασφάλισης Ποιότητας των Ιδρυμάτων, διαδικασία που ξεκίνησε το 2018 στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση και συνεχίζεται έως σήμερα. Αναλύονται τα Ευρήματα των Επιτροπών Πιστοποίησης για κάθε μία από τις αρχές του ΕΣΔΠ, με περαιτέρω σχολιασμό.

Στο τελευταίο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της βιβλιογραφικής έρευνας αναφορικά με την υιοθέτηση και το βαθμό προσαρμογής των διεθνώς αποδεκτών διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας στα ελληνικά Ανώτατα εκπαιδευτικά Ιδρύματα και θέματα που ανέδειξε η εφαρμογή τους.

1. Ποιότητα-κουλτούρα ποιότητας- διασφάλιση ποιότητας

1.1. Η ποιότητα-γενική έννοια

Η ποιότητα αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως μία σχετική και αόριστη έννοια στην οποία είναι δύσκολο να αποδοθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός. Σύμφωνα με τον Garvin(1988) οι ορισμοί της ποιότητας συνοψίζονται σε πέντε (5) κατηγορίες:

- *Υπερβατικοί, εξαιρετικοί ορισμοί.* Πρόκειται για υποκειμενικούς ορισμούς της ποιότητας σε έννοιες όπως είναι η αγάπη και η ομορφιά, που είναι μεν διαχρονικοί αλλά δεν είναι μετρήσιμοι και δεν επιδέχονται αντικειμενικής ερμηνείας.
- *Ορισμοί που βασίζονται στο προϊόν.* Στην περίπτωση αυτή, η ποιότητα νοείται ως μία μετρήσιμη μεταβλητή όπου αυτά που μετράμε είναι τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά του προϊόντος.
- Ορισμοί που βασίζονται στην ικανοποίηση των πελατών, κάτι που αυτόματα τους καθιστά υποκειμενικούς.
- Ορισμοί που βασίζονται σε συμμόρφωση ως προς τις απαιτήσεις (manufacturing-based definitions)
- Ορισμοί που ορίζουν την ποιότητα σε σχέση με το κόστος (value based definitions)

Ο ίδιος (Garvin, 1987) πρότεινε και τις παρακάτω οκτώ διαστάσεις της ποιότητας

1. η απόδοση, η οποία αφορά μετρήσιμα χαρακτηριστικά
2. τα γνωρίσματα, που είναι επίσης μετρήσιμα αλλά διαχωρίζονται από τα πρωταρχικά χαρακτηριστικά καθώς δεν αποτελούν προϋπόθεση αλλά είναι αυτά που θα δώσουν την επιπλέον διάσταση της ποιότητας,
3. η αξιοπιστία με την έννοια της διαχρονικής αξίας
4. η συμμόρφωση, αναφορικά με κοινώς αποδεκτά πρότυπα
5. η διάρκεια, σε άμεση σύνδεση με την αξιοπιστία
6. η χρησιμότητα/πρακτικότητα
7. η αισθητική, απόλυτα υποκειμενική διάσταση της ποιότητας σύμφωνα με την οποία κανένα προϊόν δεν είναι δυνατόν να ικανοποιήσει όλους

8. το πώς γίνεται αντιληπτή η ποιότητα, άμεσα συνδεδεμένο με τη φήμη που ακολουθεί ένα προϊόν.

Η αλληλεπίδραση των παραπάνω διαστάσεων είναι αυτή που οδηγεί στη στρατηγική διαχείριση της ποιότητας. Λόγω του ότι η μία διάσταση μπορεί να δρα εις βάρος της άλλης, εναπόκειται στους διαχειριστές της ποιότητας να αποφασίσουν τις διαστάσεις στις οποίες θα εστιάσουν.

1.2. Η ποιότητα στην Ανώτατη Εκπαίδευση

Η ποιότητα στην ανώτατη εκπαίδευση είναι ακόμα πιο δύσκολο να ερμηνευθεί, καθώς πρόκειται για μία πολυδιάστατη έννοια που ερμηνεύεται με διαφορετικούς τρόπους από τους πολλούς και διαφορετικούς ενδιαφερόμενους (stakeholders) που συμμετέχουν σε αυτήν. Εντούτοις, οι διαρκώς μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, η αυξημένη πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση, η αυξημένη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων, η αξιολόγηση και ο συστηματικός έλεγχος ενίσχυσαν την έννοια της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση (Sallis, 1990). Οι Harvey&Green (1993) πρότειναν πέντε οπτικές από τις οποίες μπορεί να γίνει αντιληπτή η ποιότητα στην ανώτατη εκπαίδευση:

- *As exceptional*: ως αριστεία, με την έννοια της «εξαίρετης», όπου η ανώτατη εκπαίδευση καλύπτει τα βασικά κριτήρια και ξεπερνά υψηλά πρότυπα.
- *As perfection or consistency*: ως τελειότητα, με καμία ατέλεια (zero defects). Τα zero defects σχετίζονται άμεσα με την ιδέα της κουλτούρας ποιότητας.
- *As fitness for purpose*: η ποιότητα συναντάται ως καταλληλότητα για τον σκοπό και συνδέεται με την ικανοποίηση των «πελατών».
- *As value for money*: ως αξία που ανταποκρίνεται στο κόστος, εμπλέκοντας όρους όπως η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα.
- *As transformation*: η ποιότητα θα πρέπει να έχει την ικανότητα να μετασχηματίζεται προκειμένου για τη βελτίωσή της.

Το ζητούμενο της αριστείας αποτελεί το κύριο μέλημα της στρατηγικής και της πολιτικής ποιότητας όλων των Ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης. Επιδιώκεται η αριστεία στην εκπαίδευση, στην έρευνα και στην παροχή υπηρεσιών. Αναφορικά με την ερμηνεία της ποιότητας ως καταλληλότητα για τον σκοπό (fitness for

purpose) υπάρχει μία μεγάλη πληθώρα ενδιαφερόμενων στην ανώτατη εκπαίδευση. Οι φοιτητές, το διδακτικό και το διοικητικό προσωπικό, η Πολιτεία, οι εργοδότες, οι αξιολογητές συγκαταλέγονται σε αυτούς. Η καταλληλότητα για το σκοπό (fitness for purpose) είναι παραπλανητική καθώς αναδύει το θέμα *τίνας σκοπός και πως η καταλληλότητα αξιολογείται*. Σύμφωνα με τον Moodie, όπως αναφέρεται στο Harvey and Green 1993, (σελ.17), προσφέρονται σε αυτή την περίπτωση δύο εναλλακτικές προτεραιότητες: η πρώτη δίνει προτεραιότητα στον «πελάτη» της εκπαίδευσης και η άλλη σε αυτόν που την παρέχει. Στην Ανώτατη Εκπαίδευση εμφανίζεται μία δυσκολία στον ορισμό των «πελατών» (ποιος τελικά νοείται ως «πελάτης») με ένα όμως δεδομένο: ότι είναι αδύνατον να είναι όλοι ικανοποιημένοι ταυτόχρονα (Elton, 1993). Όσον αφορά τη σύνδεση της ανταποδοτικής αξίας (value for money) με την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα, παραδοσιακά διακρίνεται η εξωτερική και εσωτερική αποδοτικότητα (Hawes & Stephens, 1990). Η εξωτερική αποδοτικότητα παραμένει δύσκολο να μετρηθεί καθώς αναφέρεται σε έννοιες όπως π.χ. ο βαθμός που το εκπαιδευτικό σύστημα συναντά τις ανάγκες των ατόμων και της κοινωνίας, συνδέοντας την με την ανάπτυξη, και για αυτό αναζητούνται ποιοτικοί δείκτες (Wang, 2010). Η εσωτερική αποδοτικότητα αναφέρεται στη σχέση μεταξύ δεδομένων εισόδου και αποτελεσμάτων μέσα στο ίδιο το ίδρυμα και εκφράζεται με ποσοτικούς δείκτες (Psacharopoulos & Woodhall, 1985). Οι δείκτες αυτοί είναι δυνατόν να αφορούν μεγέθη όπως τους αριθμούς φοιτητών και αποφοίτων, διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, την ερευνητική δραστηριότητα, υποδομές και οικονομικά στοιχεία. Αναφορικά με την αντίληψη της ποιότητας υπό την έννοια της τελειότητας (των zero defects) προϋποθέτεται ότι όλα γίνονται χωρίς κανένα λάθος και ότι η τελειότητα προσφέρεται διαρκώς (Harvey & Green, 1993).

Λόγω των διαφορετικών ερμηνειών που επιδέχεται η ποιότητα από τους διαφορετικούς ενδιαφερόμενους (επιστημονική κοινότητα, φοιτητές, συντελεστές της αγοράς εργασίας, ευρύτερη κοινωνία, κ.α.) είναι δύσκολο να οριστούν αξιόπιστοι δείκτες απόδοσής της που θα μπορούσαν να την μετρήσουν (ποσοτικοποιήσουν) (Seyfried & Pohlenz, 2018).

Οι διαφορετικοί ενδιαφερόμενοι της ανώτατης εκπαίδευσης κατανοούν την έννοια της ποιότητας με διαφορετικούς τρόπους. Οι φοιτητές αντιλαμβάνονται κυρίως την ποιότητα σε σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία- διδασκαλία, μάθηση, αποτελέσματα. Οι διδάσκοντες αντιλαμβάνονται την ποιότητα σε όλο το εύρος των διαδικασιών της λειτουργίας του Ιδρύματος. Οι γονείς ενδιαφέρονται για την κατάταξη των Ιδρυμάτων, τη φήμη τους και κυρίως την μετέπειτα επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων τους. Οι κοινωνικοί φορείς, και κυρίως αυτοί της αγοράς εργασίας, τα τελευταία χρόνια φαίνεται να έχουν εστιάσει, όπως προέκυψε και από τις διαδικασίες των Πιστοποιήσεων, στην απόκτηση δεξιοτήτων, των λεγόμενων soft skills. Φορείς όπως διεθνείς οργανισμοί θέτουν τους δικούς τους στόχους ποιότητας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για παράδειγμα στην επικαιροποιημένη της ατζέντα, τονίζει τη σημασία της αποστολής των πανεπιστημίων αναφορικά με τις πρόσφατες προκλήσεις της μετανάστευσης και της σύγκρουσης των πολιτισμών (Valeikiene, 2017).

Όπως λοιπόν προκύπτει, η ποιότητα στην Ανώτατη Εκπαίδευση είναι σημαντική γιατί τα πανεπιστήμια πρέπει να λογοδοτούν στην κοινωνία, στους φοιτητές στους εργοδότες (Green, 1994).

Ένα Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα χαρακτηρίζεται “υψηλής ποιότητας” όταν εκπληρώνει την αποστολή του και ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στους στόχους που το ίδιο έχει θέσει για τον εαυτό του (Harvey & Green,2011).

Άμεσα συνδεδεμένος όρος με την ποιότητα είναι η κουλτούρα ποιότητας. Η ευρωπαϊκή προσέγγιση της κουλτούρας ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση διατυπώνεται σε σχετική έκθεση αναφοράς της EUA (2006),ως μία οργανωσιακή κουλτούρα που αποβλέπει στη συνεχή βελτίωση της ποιότητας και χαρακτηρίζεται από δύο στοιχεία: το ένα στοιχείο, πιο συνδεδεμένο με την ιδεαλιστική πλευρά, αφορά την προσέγγιση μέσω των κοινών αξιών, προσδοκιών και δέσμευσης απέναντι στην ποιότητα και ένα πιο δομικό στοιχείο που χαρακτηρίζεται από καθορισμένες διαδικασίες βελτίωσης της ποιότητας μέσα από συντονισμένες ενέργειες.

Τα ευρωπαϊκά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, σύμφωνα με τους Loukkola και Zhang (2010), φαίνεται να προτιμούν να αναπτύσσουν εσωτερική κουλτούρα

ποιότητας σύμφωνα με το προφίλ των Ιδρυμάτων τους, κάτι που χαρακτηρίζεται ως μια πιο απαιτητική πρόκληση από το να υιοθετούν απλά διαδικασίες που επιβάλλονται από τρίτους.

Σε αυτό το σημείο, και με δεδομένη την ιδιαίτερη αναφορά που γίνεται στη συνέχεια στο ρόλο τους, αξίζει μία εκτενέστερη αναφορά στους ενδιαφερόμενους ή τα εμπλεκόμενα μέρη, τους λεγόμενους stakeholders της ανώτατης εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει ο Freeman (1984, σελ.46) ως stakeholder ορίζεται «το άτομο ή το σύνολο που μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από την επίτευξη των στόχων ενός οργανισμού». Τα εμπλεκόμενα μέρη κατηγοριοποιούνται στα εσωτερικά όπου περιλαμβάνονται οι ακαδημαϊκοί, οι φοιτητές, οι εργαζόμενοι, και σε εξωτερικά όπου ανήκουν οι εργοδότες, οι κυβερνήσεις, οι κοινωνικοί φορείς. Τα τελευταία χρόνια τα εμπλεκόμενα μέρη που φαίνεται να παίζουν το σημαντικότερο ρόλο στην Ανώτατη Εκπαίδευση, όπως φάνηκε και στην έμφαση που δόθηκε κατά τη διάρκεια των Πιστοποιήσεων είναι οι φοιτητές, οι απόφοιτοι και οι εν δυνάμει εργοδότες τους. Σε κάθε περίπτωση τα πανεπιστήμια θα πρέπει να εξισορροπούν τις απαιτήσεις και τη γνώμη όλων των εμπλεκόμενων μερών (Watson, 2012). Τα πανεπιστήμια, ως αυτόνομοι οργανισμοί, θα πρέπει να διαχειρίζονται τα εμπλεκόμενα μέρη προκειμένου να επιτύχουν στο περιβάλλον τους. (Benneworth & Jongbloed, 2010). Υπάρχει επίσης μία αλληλεπίδραση της επιρροής τους καθώς θα πρέπει να συνυπολογίζεται η δύναμη τους προκειμένου να κριθεί ο επιθυμητός βαθμός ικανοποίησης τους. Δηλαδή αναλόγως της δύναμης των εμπλεκόμενων θα είναι και η ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Η εμπλοκή τους είναι πιο πιθανό να δημιουργήσει μία θετική διαφορά όταν εισάγει θέματα που χαρακτηρίζονται από πλήθος παικτών και αντικρουόμενων πολιτικών στόχων (Sorensen & Torfing, 2009).

1.3. Διασφάλιση της Ποιότητας

Η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης έχει ως αποτέλεσμα μία ολοένα αυξανόμενη απαίτηση για λογοδοσία και διαφάνεια που με την σειρά της έχει οδηγήσει στην ανάγκη ανάπτυξης μίας κουλτούρας ποιότητας στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης ανώτατης εκπαίδευσης (Smidt, 2015).

Οι όροι «Διασφάλιση Ποιότητας» και «Διοίκηση Ποιότητας» στην ανώτατη εκπαίδευση συναντώνται στη βιβλιογραφία ως τα μέσο για την ανάπτυξη μιας κουλτούρας ποιότητας, σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. (Seyfried & Pohlenz, 2018).

Η Διασφάλιση της ποιότητας, σύμφωνα με το Συμβούλιο για την Πιστοποίηση στην Ανώτατη Εκπαίδευση (CHEA 2011) «αποτελεί έναν σχεδιασμένο και συστηματικό έλεγχο ενός Ιδρύματος ή/και ενός Προγράμματος Σπουδών, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι τα κοινώς αποδεκτά ακαδημαϊκά κριτήρια εκπαίδευσης, ακαδημαϊκών γνώσεων και υποδομών πληρούνται αλλά και βελτιώνονται». Παρόμοια, οι Borahan & Ziarati (2002, σελ. 914) αναφέρονται στη διασφάλιση της ποιότητας «ως το σύνολο των σχεδιασμένων και συστηματικών δράσεων/ενεργειών οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για να δημιουργήσουν την πεποίθηση ότι ένα προϊόν ή μία υπηρεσία θα ικανοποιήσει δεδομένες απαιτήσεις της ποιότητας». Αποτελεί λοιπόν στην πραγματικότητα μία πρακτική καλής διοίκησης.

Είναι δύσκολο να αντιληφθεί κανείς την ποιότητα και τη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση χωρίς να λάβει υπόψη του τις προκλήσεις της μαζικοποίησης, της τεχνολογικής ανάπτυξης, της παγκοσμιοποίησης, της οικονομικής κρίσης, της αυξανόμενης ανεργίας των νέων αλλά και την περιπλοκότητα της τριπλής αποστολής τους: εκπαίδευση, έρευνα, προσφορά στην κοινωνία.

Ο αριθμός των φοιτητών αυξήθηκε από 100 εκατομμύρια το 2000 σε 207 εκατομμύρια το 2014 (Martin, 2018a) ενώ έως το 2025 προβλέπεται ότι η απαίτηση για Ανώτατη εκπαίδευση θα φτάσει τα 263 εκατομμύρια φοιτητές (Karaim, 2011). Άμεση συνέπεια είναι και η αύξηση της απαίτησης για διασφάλιση της ποιότητας στα διεθνή ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ιδίως λόγω της αυξημένης συμμετοχής σε προγράμματα κινητικότητας και δίκτυα συνεργασίας (Hou, 2012).

Προκειμένου η διασφάλιση της ποιότητας να υποστηρίζει τη συνεχή ανάπτυξη των Ανώτατων εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων πρέπει να στηρίζεται σε ευελιξία, προσαρμοστικότητα και να υιοθετεί διεθνή πρότυπα και κριτήρια ως μία κοινή γλώσσα (Smidt, 2015).

Υπεύθυνοι για τη διασφάλιση ποιότητας είναι κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί φορείς που αποστολή έχουν να επιβεβαιώσουν την υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών σπουδών, σύμφωνα με διεθνή πρότυπα, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Τρεις είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν τις τάσεις της Διασφάλισης Ποιότητας στην διεθνή ανώτατη εκπαίδευση (Ryan, 2015). Πρώτον, η διασφάλιση ποιότητας είναι πιο επιτακτική και ανταγωνιστική από ποτέ. Δεύτερον, η αξία της αναγνωρίζεται πλέον παντού. Τρίτον, υπάρχει η ανάγκη για ένα διεθνές πλαίσιο διασφάλισης ποιότητας όπου θα κυριαρχεί η κοινή αποδοχή κριτηρίων και η αμοιβαιότητα μεταξύ των χωρών.

Η διασφάλιση ποιότητας είναι ένας τομέας όπου οι εθνικές πολιτικές και τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά τους συστήματα συγκλίνουν αλλά και αποκλίνουν (Loukkola, 2012). Υπάρχει μία γενικευμένη τάση στην Ευρώπη για όλο και μεγαλύτερη αυτονομία στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα όπως επίσης και σε θέματα οργάνωσης του περιεχόμενου των Προγραμμάτων Σπουδών τους. Ο κρατικός έλεγχος φαίνεται να μετατοπίζεται από τον αρχικό προσανατολισμό του στα δεδομένα εισόδου (εισροές) σε έναν έλεγχο των δεδομένων εξόδου (αποτελέσματα), βασισμένο σε διαφορετικούς τύπους διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας. Την ίδια στιγμή η αύξηση της ανομοιομορφίας των πανεπιστημίων, των αποκτηθέντων προσόντων και ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός ενισχύει την ανάγκη για την προτυποποίηση των κριτηρίων ποιότητας για τη διεθνή ανταγωνιστικότητα. (Haug & Kirstein, 1999)

Η διασφάλιση της ποιότητας πραγματοποιείται μέσα από τις παρακάτω διαδικασίες (Sanjaya, 2007)

- Αυτοαξιολόγηση. Πρόκειται για την «αυτοκριτική» των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, μέσα από διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης, που φωτίζει τα δυνατά τους σημεία και επισημαίνει τις αδυναμίες τους. Με δεδομένο ότι η αξιολόγηση από αποκλειστικά εξωτερικούς εμπειρογνώμονες δεν θα επέφερε σωστά αποτελέσματα, η αυτοαξιολόγηση, ως ο καθρέφτης ενός Ιδρύματος, είναι απαραίτητη για την πραγματική και

μακρόχρονη ποιότητα (Fraser, 1994). Εξίσου απαραίτητη είναι η εκπαίδευση του συνόλου της ακαδημαϊκής κοινότητας σε διαδικασίες αυτοαξιολόγησης.

- Αξιολόγηση από ομότιμους (peer review) ή εξωτερικούς (external review). Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από επιτροπή εμπειρογνομόνων και συνήθως συνοδεύεται από μία ή περισσότερες επισκέψεις. Η διαφορά των πάνελ (επιτροπών) στην peer και external review είναι ότι στην πρώτη περίπτωση οι επιτροπές συγκροτούνται μόνο από ακαδημαϊκούς ενώ στη δεύτερη συμμετέχουν και μέλη μη ακαδημαϊκά, με ενδιαφέρον για την Ανώτατη Εκπαίδευση (Eaton, 2004).
- Ανάλυση των στατιστικών στοιχείων και χρήση δεικτών απόδοσης.

Οι αξιολογήσεις αφορούν το Εσωτερικό Σύστημα Διασφάλισης Ποιότητας (ΕΣΔΠ) ή τα Προγράμματα Σπουδών (ΠΣ) ενός Ιδρύματος, ενώ προβλέπονται και για τους εθνικούς φορείς που τις διεξάγουν. Σχετικές έρευνες φοιτητών, αποφοίτων, εξωτερικών φορέων, λαμβάνονται επίσης υπόψη κατά τη διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας ενώ ελέγχονται οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι ικανότητες των φοιτητών.

1.3.1. Εσωτερική και εξωτερική διασφάλιση ποιότητας

Η διασφάλιση ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική.

Η εσωτερική διασφάλιση ποιότητας, εσωτερική υπόθεση του Ιδρύματος που αποτυπώνεται στον στρατηγικό σχεδιασμό του, έχει ένα πλεονέκτημα ευελιξίας και επιλογής του προσανατολισμού του κάθε ιδρύματος για τη βελτίωση του. Εστιάζει στην ανάπτυξη του ΕΣΔΠ ή των ΠΣ, στη διδασκαλία και την έρευνα, βασικά στοιχεία στη διαδικασία παραγωγής γνώσης. Εργαλεία της εσωτερικής διασφάλισης ποιότητας είναι η αξιολόγηση του ΕΣΔΠ ή των ΠΣ, τα ερωτηματολόγια ικανοποίησης των φοιτητών για το διδακτικό έργο και τις υπηρεσίες του Ιδρύματος. Σημειώνεται ότι η αξιολόγηση των ΠΣ αποδείχθηκε ακόμα πιο χρήσιμο εργαλείο για τη βελτίωση τους όταν πληρείται η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων στους υπόλοιπους εξωτερικούς φορείς (Martin, 2018b).

Οι εθνικοί φορείς διασφάλισης της ποιότητας που έχουν αναπτυχθεί στις χώρες του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ) επιλέγουν, όσον αφορά τις

διαδικασίες εξωτερικής αξιολόγησης, είτε τον έλεγχο (audit) της λειτουργίας των Ιδρυμάτων με σκοπό την παράθεση μόνο συστάσεων στην έκθεση εξωτερικής αξιολόγησης που συντάσσουν οι Επιτροπές Αξιολόγησης, είτε την αξιολόγηση για την πιστοποίηση (Sursock, 2012). Η πιστοποίηση διαφέρει από τη διαδικασία της αξιολόγησης ή/και του ελέγχου ποιότητας καθώς οδηγεί στη δήλωση ότι ένα Ίδρυμα πληρεί τα τυπικά και διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια και αποκτά έτσι το επίσημο δικαίωμα να υφίσταται στο ανώτατο εκπαιδευτικό σύστημα (Westerheijden, 2007). Στην περίπτωση της αξιολόγησης για την Πιστοποίηση η εξωτερική διασφάλιση ποιότητας εστιάζει κυρίως στη λογοδοσία. Η διαδικασία πραγματοποιείται μέσα από διαδικασίες διαπίστευσης από επιτροπές εμπειρογνομώνων, διενεργείται σε εθνικό επίπεδο και εφαρμόζεται με έναν κοινό τρόπο σε όλα τα εγχώρια/ εθνικά Ιδρύματα. Ένα μειονέκτημα της εξωτερικής διασφάλισης ποιότητας είναι ότι είναι δύσκολο να αξιολογηθεί το μακροχρόνιο αποτύπωμα της. Αυτό ισχύει γιατί η ανώτατη εκπαίδευση είναι ένα περίπλοκο φαινόμενο με πολλαπλούς δρώντες και πολλαπλούς στόχους που λαμβάνει χώρα σε μεταβαλλόμενες συνθήκες (Valeikiene, 2017)

Μία από τις προκλήσεις της διασφάλισης ποιότητας είναι να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας αλλά και των εξωτερικών ενδιαφερόμενων μελών (Ryan 2015). Όλα τα εμπλεκόμενα μέλη ενός Ιδρύματος Ανώτατης Εκπαίδευσης πρέπει να μοιραστούν το όραμα της ποιότητας και να επιλέξουν ένα μοντέλο διοίκησης προκειμένου να τη βελτιώσουν και να καθιερώσουν μεθόδους διαρκεί παρακολούθησής της (Lomas, 2003). Σύμφωνα με έρευνα των Altman, Bunkowski & Schwegler (2014) ο αρχικός σκεπτικισμός των ακαδημαϊκών κυρίως μελών των Ιδρυμάτων μετατράπηκε με το πέρασμα του χρόνου, σε ενδιαφέρον για υιοθέτηση νέων αντιλήψεων.

Η συμμετοχή των φοιτητών σε διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας επηρεάζει έντονα την ποιότητα της Ανώτατης εκπαίδευσης (Galan Palomares, 2014) και για το λόγο αυτό πρέπει να ενθαρρύνεται. Οι απόψεις τους, ως άμεσα ενδιαφερόμενοι στην Ανώτατη Εκπαίδευση οι οποίοι επενδύουν σε αυτή χρόνο και χρήμα για την απόκτηση τελικά ενός αναγνωρισμένου τίτλου σπουδών, εμφανίζουν μεγάλο ενδιαφέρον για την ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου το οποίο αξιολογούν

(συμπλήρωση ερωτηματολογίων). Τα ερωτηματολόγια, αναπόσπαστο κομμάτι σε διαδικασίες διασφάλισης αποτελούν ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο για την αποτίμηση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών, την αξία του διδακτικού έργου, και της φοιτητοκεντρικής μάθησης. Η συμμετοχή τους επίσης σε προγράμματα κινητικότητας, πρακτικής άσκησης, η εκπροσώπησή τους σε επιτροπές και διοικητικά όργανα των Τμημάτων ή και του Ιδρύματος παρέχει επίσης δεδομένα διασφάλισης ποιότητας.

Βάση έρευνας που διενεργήθηκε από το Διεθνές Ίδρυμα για το Σχεδιασμό της Εκπαίδευσης (International Institute for Educational Planning- IIEP) (Martin, 2018c) για τη σύνδεση της εσωτερικής με την εξωτερική διασφάλιση ποιότητας, τα τελευταία 30 χρόνια η εξωτερική διασφάλιση ποιότητας έχει αναπτυχθεί σε πολλές χώρες ως κύριο μέσο μετασχηματισμού των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Η εφαρμογή της είναι σε άλλες χώρες υποχρεωτική ενώ σε άλλες εθελοντική. Αρκετές είναι και οι χώρες που ακολουθούν την προσέγγιση της καταλληλότητας για τον σκοπό, όπου η απόδοση αξιολογείται βάση της επίτευξης των στόχων του εκάστοτε Ιδρύματος. Οι περισσότερες χώρες φαίνεται να προτιμούν την πιστοποίηση ως μηχανισμό εξωτερικής διασφάλισης ποιότητας σύμφωνα με την οποία ένα ίδρυμα ή ένα ΠΣ κρίνεται από το βαθμό συμμόρφωσης του με κοινά αποδεκτά πρότυπα και κριτήρια. Η εξωτερική διασφάλιση ποιότητας είναι μία εξελισσόμενη πρακτική, μια διαδικασία κατά την οποία προκύπτουν καινοτομίες και νέα μοντέλα διασφάλισης ποιότητας που οδηγούν σε μια πιο στοχευμένη περιοχή ελέγχου (ο.π).

Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα, η εξωτερική διασφάλιση ποιότητας συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη διαδικασιών εσωτερικής διασφάλισης ποιότητας καθώς δίνει κατευθυντήριες οδηγίες για τη δημιουργία αντίστοιχων προτύπων και κριτηρίων, διατυπώνει συστάσεις και εισάγει νέες μεθόδους συλλογής δεδομένων ποιότητας. Παρόλα αυτά η εξωτερική διασφάλιση ποιότητας εμφανίζει τρεις περιορισμούς στην αποτελεσματική της λειτουργία για τη βελτίωση της ποιότητας. Πρώτον, προέκυψε το θέμα της αυξημένης γραφειοκρατίας, του περιορισμού της αυτονομίας και του πεδίου δράσης του ίδιου του Ιδρύματος. Δεύτερον, η πιστοποίηση από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες είναι πιθανόν να οδηγήσει στο λανθασμένο ζητούμενο δημιουργίας εργαλείων διασφάλισης ποιότητας που

ταιριάζουν στα Ιδρύματα προέλευσης των εξωτερικών αξιολογητών και όχι των υπό αξιολόγηση Ιδρυμάτων. Τέλος, οι συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της έρευνας ανέδειξαν το θέμα της καθυστέρησης στις διαδικασίες. Ενδεικτικά αναφέρεται το παράδειγμα ίδρυσης νέων προγραμμάτων σπουδών. Οι αυστηρές επιταγές των εξωτερικών φορέων διασφάλισης ποιότητας καθυστέρησαν την ίδρυση νέων ακαδημαϊκών προγραμμάτων σπουδών καθώς, λόγω των αυστηρών προδιαγραφών, ο χρόνος προετοιμασίας ήταν αυξημένος, και τελικά κατά τη φάση της πιστοποίησης τα νέα προγράμματα σπουδών να θεωρούνται αναχρονιστικά.

Το συμπέρασμα της μελέτης έδειξε ότι η συμμόρφωση των Ιδρυμάτων σε διαδικασίες εξωτερικής διασφάλισης ποιότητας (που αποδεικνύεται με την αποδοχή των αποτελεσμάτων της) βοηθούν στην ανάπτυξη αυτοαξιολόγησης δηλαδή της εσωτερικής τους διασφάλισης ποιότητας. Η βελτίωση της ποιότητας λαμβάνει χώρα πιο εύκολα όταν η ακαδημαϊκή κοινότητα ξεκινάει την αυτοαξιολόγηση της αντανακλώντας τη δική της πραγματικότητα. Η αυτονομία και η δυναμική των Ιδρυμάτων θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να λαμβάνονται υπόψη στις παραπάνω διαδικασίες, προκειμένου να αποφευχθεί μία κουλτούρα συμμόρφωσης αντί για μία κουλτούρα ποιότητας.

2. Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο διασφάλισης ποιότητας

2.1. Η Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (1990-1998)

Σημείο αναφοράς για τη συνεργασία των ευρωπαϊκών χωρών σε θέματα διασφάλισης ποιότητας είναι το 1991 όταν η CRE¹ (European Rector's Conference) αποφασίζει την εφαρμογή του Ιδρυματικού Προγράμματος Αξιολόγησης (Institutional Evaluation Program- IEP) προκειμένου να τονίσει την αναγκαιότητα εφαρμογής διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας. Το IEP, που τελικά ξεκίνησε την εφαρμογή του το 1993, χρησιμοποίησε ως μέθοδο την έκθεση αυτοαξιολόγησης του ιδρύματος και την εξωτερική αξιολόγηση στη συνέχεια από επιτροπή ειδικών, ενώ στόχος του ήταν η διαμόρφωση κουλτούρας ποιότητας. Στόχος του στην ανάπτυξη και βελτίωση της στρατηγικής των ιδρυμάτων και μακροπρόθεσμα στην ενδυνάμωση της αυτονομίας των Πανεπιστημίων (Hofmann, 2005). Ένα χρόνο αργότερα, το 1994, και με αφορμή τα αποτελέσματα μίας έρευνας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι οι μόνες χώρες που είχαν υιοθετήσει πρακτικές διασφάλισης ποιότητας είναι η Δανία, η Ολλανδία, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, αποφασίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπουργών Παιδείας το *European Pilot Project for evaluating Quality in Higher Education*, το οποίο τελικά εφαρμόστηκε σε 17 χώρες και 46 Ιδρύματα, κατά το χρονικό διάστημα 1994-1995. Βάση αυτού του πιλοτικού προγράμματος αποτέλεσε η διαπίστωση ότι το «μοντέλο των τεσσάρων σταδίων»- η δημιουργία ανεξάρτητων εθνικών φορέων διασφάλισης ποιότητας, η αυτοαξιολόγηση, η αξιολόγηση από ομότιμους και η δημοσίευση των αποτελεσμάτων της εξωτερικής αξιολόγησης- είναι εφαρμόσιμο στα περισσότερα σχήματα διασφάλισης ποιότητας (Westerheijden, 2007, ENQA (10 YEARS), 2010)

Στόχοι των European Pilot Projects, σύμφωνα με την έκθεση του 1995, ήταν η διάδοση εμπειριών σε θέματα διασφάλισης ποιότητας σε χώρες της ΕΕ, η ενίσχυση

¹Η CRE το 2001 συγχωνεύθηκε με την Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (Association of European Universities) και αποτέλεσαν την Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (European Association of Universities- EUA)

των εθνικών συστημάτων διασφάλισης ποιότητας και η δημιουργία Ευρωπαϊκής διάστασης σε θέματα διασφάλισης ποιότητας. (ENQA- 10 years, 2010)

Το 1998 εκδίδεται η Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ (98/561/EC/24/9) για την Ευρωπαϊκή συνεργασία σε θέματα διασφάλισης ποιότητας σηματοδοτώντας το πρώτο βήμα για την είσοδο της έννοιας της διασφάλισης ποιότητας στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας για την ευρωπαϊκή ανώτατη εκπαίδευση. Υποστήριξε την ανάπτυξη διαφανών συστημάτων αξιολόγησης και τη συνεργασία σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Συστημάτων.

2.2. Η Διακήρυξη της Σορβόνης (25/5/1998)

Με στόχο την εναρμόνιση των ευρωπαϊκών πολιτικών Ανώτατης Εκπαίδευσης και με πρωτοβουλία των τεσσάρων Υπουργών Παιδείας της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, υπογράφεται στη Σορβόνη, στις 25 Μαΐου 1998, η «Διακήρυξη της Σορβόνης». Η Διακήρυξη αναγνωρίζει ότι πέρα από την Ευρώπη της οικονομίας και των Τραπεζών υπάρχει και η Ευρώπη της γνώσης (Sorbonne Joint Declaration, 1998, σελ.1). Η προοπτική δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (EXAE), που πρωταρχικά θέτει, χαρακτηρίζεται από ποικιλόμορφα συστήματα Ανώτατης Εκπαίδευσης με κοινά ενδιαφέροντα που μπορούν να αλληλεπιδράσουν μέσα σε αυτόν προς όφελος των φοιτητών και των πολιτών της (Sorbonne Joint Declaration 1998, σελ.3). Στα πλαίσια αυτά, σύμφωνα με τη Διακήρυξη:

- Τίθενται τα θεμέλια του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (EXAE)
- Εγκαθιδρύονται δύο κύκλοι σπουδών, προπτυχιακού και μεταπτυχιακού, χωρίς ωστόσο να καθορίζεται η διάρκεια του κάθε κύκλου. Παρέχεται η δυνατότητα μετάβασης από τον έναν στον άλλο (από τον προπτυχιακό στον μεταπτυχιακό) χωρίς να διαχωρίζει τις μεταπτυχιακές από τις διδακτορικές σπουδές
- Ενισχύεται η κινητικότητα των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας (φοιτητών, διδακτικού προσωπικού)

Ο χώρος της εκπαίδευσης έως τότε, αποτελούσε πεδίο δράσης, χαμηλού ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τοποθετημένος χαμηλά στην ατζέντα των θεμάτων της. Μόνο το 1992 με τη συνθήκη του Μάαστριχ, αναγνωρίστηκε ο

τομέας της ανώτατης εκπαίδευσης ως τομέας αρμοδιότητας της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

2.3. Η Διακήρυξη της Μπολόνια

Το αφήγημα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και αυτό της Κοινωνίας της Γνώσης είναι αυτά που μπορεί κανείς να πει ότι ερμηνεύουν τις ριζικές αλλαγές που επήλθαν στην Ευρωπαϊκή Ανώτατη Εκπαίδευση τα πρώτα δεκαπέντε χρόνια του 21^{ου} αιώνα.(Curaj, Matei, Pricopie, Salmi, Scott, 2015).Οι δύο κυριότερες διαδικασίες, απόρροια της αλληλεπίδρασης αυτών των δύο αφηγημάτων, που απέδωσαν τον χαρακτηρισμό της Ευρωπαϊκής πλέον στην Ανώτατη Εκπαίδευση, είναι η Διακήρυξη της Bologna (μαζί με τη Διαδικασία της Μπολόνια) το 1999, με κυριότερο επίτευγμα την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και η Στρατηγική της Λισσαβόνας, το 2000, που πρέσβευε την ανάδειξη της Ευρώπης στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία βασιζόμενη στη γνώση (ο.π.).

Η Διακήρυξη της Μπολόνια υπογράφεται από τους Υπουργούς Παιδείας 29 ευρωπαϊκών χωρών στις 19 Ιουνίου 1999. Το κείμενο της διακήρυξης εστιάζει σε έναν στόχο, τη δημιουργία του ΕΧΑΕ με χρονικό ορίζοντα το 2010 και την ανάληψη στοχευμένων δράσεων και μέτρων σε ένα σύνολο εξειδικευμένων αντικειμένων (CRE, χ.χ.) που συνοψίζονται στους εξής:

- Υιοθέτηση ενός συστήματος ανταγωνιστικών πτυχίων, με την εφαρμογή του Παραρτήματος Διπλώματος (Diploma Supplement), προκειμένου να προωθήσουν την απασχολησιμότητα και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.
- Υιοθέτηση ενός συστήματος δύο κύκλων σπουδών, του προπτυχιακού και του μεταπτυχιακού. Πρόσβαση στον δεύτερο κύκλο απαιτεί η ολοκλήρωση του πρώτου ο οποίος θα έχει ελάχιστη διάρκεια τα τρία (3) χρόνια. Το πτυχίο που θα αποκτηθεί μετά τη ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου θα είναι συναφές με την ευρωπαϊκή αγορά εργασίας, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων. Ο δεύτερος κύκλος (διάρκειας 2 ετών) θα οδηγήσει σε μεταπτυχιακό ή

διδακτορικό δίπλωμα σπουδών (ελάχιστης διάρκειας 3 ετών). Υιοθετείται δηλαδή το Αγγλοσαξονικό μοντέλο 3-2-3.

- Ανάπτυξη και εναρμόνιση των Εθνικών Συστημάτων Προσόντων (National Qualification Framework) με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (European Qualification Framework). Έτσι τα πτυχία δεν θα αποτελούν πια γρίφο στους μελλοντικούς εργοδότες προσφέροντας ένα είδος ασφάλειας πελάτη- εργοδότη μέσα από τις διαφανείς διαδικασίες (Campbell&Vander Wende, 2000).
- Εγκαθίδρυση ενός συστήματος πιστωτικών μονάδων, του European Credits Transfer System (ECTS), προκειμένου για τη διευκόλυνση της κινητικότητας των φοιτητών. Πιστωτικές μονάδες είναι επίσης δυνατόν να αποκτηθούν και σε περιβάλλοντα μη ανώτατης εκπαίδευσης που περιλαμβάνουν δια βίου μάθηση με την προϋπόθεση ότι είναι αναγνωρισμένα από τα ιδρύματα υποδοχής.
- Προώθηση της κινητικότητας με άρση των εμποδίων για σπουδές, πρακτική άσκηση ή εργασία. Αφορά τους φοιτητές, τους διδάσκοντες καθώς και το διοικητικό προσωπικό των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης.
- Προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε θέματα διασφάλισης της ποιότητας με στόχο την ανάπτυξη κοινών προτύπων και συγκρίσιμων κριτηρίων.

Η Διακήρυξη της Μπολόνια δεν αποσκοπεί στην ενιαιοποίηση ή την ομοιομορφία της Ευρωπαϊκής Ανώτατης Εκπαίδευσης και για τον λόγο αυτό απουσιάζει ο όρος εναρμόνιση των εκπαιδευτικών συστημάτων από το κείμενο της.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετέχοντας ως ισότιμο μέλος και χρηματοδοτώντας τις διαδικασίες (έρευνες, πιλοτικά προγράμματα) επιτυγχάνει την προώθηση των θέσεών της. Από τη Διακήρυξη απουσίαζε στο τελικό κείμενο, προκαλώντας αίσθηση, η μη αναφορά της συμμετοχής των φοιτητών. Η αντίδραση τους υπήρξε άμεση μέσω της ένωσης τους (ESIB), οι οποίοι μέσα από δική τους διακήρυξη ζητούν τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες θέτοντας θέμα διαφάνειας όπως τονίστηκε στη πανευρωπαϊκή συνάντηση φοιτητών στο Γκέτεμποργκ το 2001 (ESU, 2001).

Η Διακήρυξη αποτελεί μεν δέσμευση για τις συνυπογράφουσες χώρες αλλά δεν επιβλήθηκε σε αυτές. Οι χώρες συμμετείχαν στη Διακήρυξη με δική τους ελεύθερη βούληση και με σκοπό να αναμορφώσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα

Ανώτατης Εκπαίδευσης, εισάγοντας αλλαγές στο νομοθετικό τους πλαίσιο με τέτοιο τρόπο ώστε να συγκλίνουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αντικατοπτρίζει δηλαδή την αναζήτηση μίας κοινής ευρωπαϊκής απάντησης σε κοινά ευρωπαϊκά προβλήματα στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Αναγνωρίζει αρχικά ότι τα Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Συστήματα Ανώτερης Εκπαίδευσης, παρά τις διαφορές τους, αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις που σχετίζονται κυρίως με την ανάπτυξη των ανώτατων εκπαιδευτικών τους συστημάτων, την απορρόφηση των αποφοίτων τους στην αγορά εργασίας, την ανάγκη ενίσχυσης με δεξιότητες των αποφοίτων της, την αξία ανάπτυξης κοινών συστημάτων και κοινών δράσεων σε όλες τις πτυχές λειτουργίας τους (CRE, χ.χ.)

2.4. Η Διαδικασία της Μπολόνια- The Bologna Process

Η Διακήρυξη δηλώνει ότι η διαδικασία εγκαθίδρυσης του ΕΧΑΕ με χρονικό ορίζοντα το 2010 απαιτεί διαρκή υποστήριξη, επίβλεψη και προσαρμογή σε όλες τις εξελίξεις. Για τον λόγο αυτό αποφασίστηκε η Διαδικασία της Μπολόνια, (Bologna Process), μία διαδικασία συναντήσεων, σε Υπουργικό επίπεδο, κάθε δύο ή τρία χρόνια κατά την οποία θα αξιολογούνται οι δράσεις της Διακήρυξης, θα παρακολουθείται η επίτευξη των στόχων και θα τίθενται οι προτεραιότητες για την επόμενη συνάντηση.

Πρόκειται για μία διαδικασία χαλαρά δομημένη την οποία συντονίζει το Bologna Follow up Group (BFUG) το οποίο απαρτίζεται από τα πλήρη μέλη (συνυπογράφουσες χώρες της Διακήρυξης) και τα συμβουλευτικά μέλη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι πλήρες μέλος της Διαδικασίας από το 2001. Στην έναρξη της διαδικασίας της Μπολόνια, οι χώρες-μέλη εκμεταλλεύτηκαν την εμπειρία της Επιτροπής σε προγράμματα κινητικότητας όπως τα Erasmus, Socrates και Jean Monnet. Με τη σειρά της, η Επιτροπή επωφελήθηκε από τη Διαδικασία της Μπολόνια καθώς η τελευταία συνέβαλλε σε μία αύξηση της επιρροής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πεδίο της Ανώτατης εκπαίδευσης (Reinalda, 2011).

Ο αριθμός των ευρωπαϊκών χωρών που συμμετείχαν στη Διακήρυξη της Μπολόνια το 1999 ήταν 29, το 2003 αυξήθηκαν σε 40, το 2009 σε 46 ενώ σήμερα μετρά 48 χώρες μέλη. Έως το 2009 η Bologna Process προεδρεύονταν από τη χώρα που είχε

την Ευρωπαϊκή προεδρία τη δεδομένη χρονική στιγμή ενώ από τη 1/7/2010 προεδρεύεται από τη χώρα που έχει την Προεδρία της ΕΕ και μία μη ευρωπαϊκή χώρα, επιλεγόμενη αλφαβητικά.

Ως συμβουλευτικά μέλη συμμετέχουν:

- το Συμβούλιο της Ευρώπης,
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων (European University Association- EUA), που δημιουργήθηκε στη Σαλαμάνκα το 2001 ως γέφυρα μεταξύ των κυβερνήσεων και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Παρά τις αντιδράσεις από ακαδημαϊκούς. η EUA υποστηρίζει εξ αρχής τη Διαδικασία της Μπολόνια, εκδίδοντας ανά διετία μεταξύ άλλων τα Trends Reports, απογραφικές εκθέσεις των δράσεων από την οπτική των ακαδημαϊκών.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση φοιτητών (European Students Union- ESU, πρώην ESIB), που παρά την αρχική επιφυλακτική στάση της απέναντι στη Διαδικασία της Μπολόνια έχει πλέον ενεργό ρόλο στις διαδικασίες
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης EURASHE (European Association of Institutions in Higher Education). Αποστολή της με την εκπροσώπηση των Ιδρυμάτων είναι η ενδυνάμωση του αποτυπώματος της υψηλής ποιότητας ανώτατης εκπαίδευσης και έρευνας στη δημιουργία του ΕΧΑΕ και η διευκόλυνση της συνεργασίας με πολλαπλούς ενδιαφερόμενους της ανώτατης εκπαίδευσης.
- Η Unesco–Cepes (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/European Centre for Higher Education). Ο ρόλος της είναι εξαιρετικά σημαντικός με την υλοποίηση εκθέσεων αναφοράς. Μία εξ' αυτών αφορά τη χρήση δεικτών σε διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας και αξιολόγησης στην ανώτατη εκπαίδευση.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση ENQA (European Association for Quality Assurance in higher education).
- Η Educational International Pan European Structure (UNICE).

ΟΙ ENQA, EURASHE, EUA και η ESU αποτελούν το E4 group, μία άτυπη ομάδα υποστήριξης της διασφάλισης της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση

(EURASHE,2015). Η οικονομική στήριξη από τους Υπουργούς Παιδείας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετέτρεψε το E4 group σε ένα ισχυρό σύνολο εθνικών κυβερνητικών οργανώσεων με άσκηση επιρροής στη διαδικασία μεταμόρφωσης της Ανώτατης Εκπαίδευσης (Reinalda, 2011). Έως σήμερα, στα πλαίσια της Διαδικασίας έχουν πραγματοποιηθεί οι ακόλουθες συναντήσεις: το 2001 στην Πράγα, το 2003 στο Βερολίνο, το 2005 στο Μπέργκεν, το 2007 στο Λονδίνο, το 2009 στο Λούβεν, το 2011 στη Βουδαπέστη, το 2013 στο Βουκουρέστι, το 2015 στο Ερεβάν, το 2018 στο Παρίσι.

2.5. Η διασφάλιση της ποιότητας στη Διαδικασία της Μπολόνια

Η σύσταση του Συμβουλίου που εκδόθηκε στις 24/9/1998(98/561/EC) παρότρυνε τα κράτη μέλη της ΕΕ να ιδρύσουν εθνικά συστήματα διασφάλισης της Ποιότητας που θα περιλαμβάνουν την ίδρυση ανεξάρτητου φορέα, την υιοθέτηση διαδικασιών εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης- με εμπλοκή στις διαδικασίες εξωτερικών ενδιαφερόμενων μελών-και τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων(ENQA, 2003).

Η Διαδικασία της Μπολόνια, βασισμένη στη Διακήρυξη της Μπολόνια, ενθάρρυνε την ευρωπαϊκή συνεργασία σε θέματα διασφάλισης ποιότητας με σκοπό την ανάπτυξη συγκρίσιμων κριτηρίων μέσα από την ανταλλαγή καλών ήδη εφαρμοζόμενων πρακτικών (Bologna Declaration, 1999).

Ακολουθώντας την Σύσταση του Συμβουλίου για Ευρωπαϊκή συνεργασία στη διασφάλιση Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση και τη Διακήρυξη της Μπολόνια του 1999, ιδρύεται το 2000 το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (European Network for Quality Assurance in Higher Education-ENQA) αποτελούμενο από τις εθνικές αρχές διασφάλισης ποιότητας, εκπροσώπους των Υπουργείων Παιδείας των χωρών που συμμετείχαν στη Διαδικασία της Μπολόνια και εξωτερικούς φορείς. Το 2004 το δίκτυο εξελίσσεται σε Ένωση (Association) με τη συμμετοχή των εθνικών αρχών διασφάλισης ποιότητας των χωρών του ΕΧΑΕ (ENQA, 2010). Στόχοι του είναι η λειτουργία του ως μία δεξαμενή σκέψεων για την ανάπτυξη διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας μέσα από την οποία θα πραγματοποιείται ανταλλαγή καλών πρακτικών, η εκπροσώπηση των μελών του σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο σε διαδικασίες λήψης πολιτικών

αποφάσεων καθώς και η συνεργασία τους με άλλους εξωτερικούς φορείς (ENQA, χ.χ.). Ο ENQA στοχεύει στο να συνεισφέρει στην συντήρηση και βελτίωση της ποιότητας στην ευρωπαϊκή ανώτατη εκπαίδευση αναλαμβάνοντας το ρόλο της κύριας δύναμης για την ανάπτυξη της διασφάλισης ποιότητας και να συνεισφέρει στην διαρκή ανάπτυξη των εσωτερικών συστημάτων διασφάλισης ποιότητας. Πρόκειται για ένα ετερογενές σώμα, αποτελούμενο από ειδικούς στη διασφάλιση ποιότητας που η λειτουργία του έχει αναπόφευκτα πολιτικές συνέπειες (Schwarz & Westerheijden, 2004), καθώς προωθεί αλλαγές στην εθνική εκπαιδευτική πολιτική των χωρών μελών του.

Στην πρώτη υπουργική συνάντηση τον Μάιο του 2001 στην Πράγα, αναγνωρίζεται ο ESIB ως ισότιμο μέλος του BFUG και ενθαρρύνεται η ανάπτυξη δικτύων διασφάλισης ποιότητας².

Κατά την Υπουργική Συνάντηση στο Βερολίνο το 2003 οι χώρες που είχαν μείνει πίσω σε θέματα διασφάλισης της ποιότητας, παροτρύνθηκαν να εγκαθιδρύσουν έως το 2005 εθνικά συστήματα διασφάλισης της ποιότητας τα οποία θα έπρεπε να περιλαμβάνουν (Berlin Communiqué, 2003,σελ. 3):

- προσδιορισμό των ευθυνών τόσο των φορέων διασφάλισης ποιότητας όσο και των Ιδρυμάτων
- αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών και των ιδρυμάτων που θα περιλαμβάνουν εσωτερικές αξιολογήσεις, εξωτερικές αξιολογήσεις και δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων. Έμφαση δίνεται στη συμμετοχή των φοιτητών στις παραπάνω διαδικασίες.
- ένα σύστημα πιστοποίησης ή άλλων συγκρίσιμων διαδικασιών
- διεθνή συμμετοχή και συνεργασία των κρατών μελών και των φορέων διασφάλισης ποιότητας.

Στην ίδια συνάντηση, τέθηκε η πρόκληση εκ μέρους των Υπουργών Παιδείας στο E4 group να αναπτύξει ένα σύνολο κριτηρίων και οδηγιών διασφάλισης ποιότητας, ευπροσάρμοστο στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Με τον τρόπο αυτό ο ENQA

²Ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα δίκτυα που αναπτύχθηκαν: Nordic Assurance Network in HE (2003), European Consortium for Accreditation in HE (2003), Joint Quality Initiative (2001), Central and Eastern European Network of Quality Assurance Agencies in HE (2001)

κλήθηκε να συμβάλλει καθοριστικά στην ευρωπαϊκή διάσταση της διασφάλισης της ποιότητας και στη Διαδικασία της Μπολόνια.

Τον Οκτώβριο του 2004 δημοσιοποιείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μία πρόταση Σύστασης του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για περαιτέρω ευρωπαϊκή συνεργασία σε θέματα διασφάλισης ποιότητας (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2004/0239) με πέντε προτεινόμενα μέτρα: «1) όλα τα ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης να εισάγουν ή να αναπτύξουν εσωτερικούς μηχανισμούς διασφάλισης ποιότητας, β) οι οργανισμοί διασφάλισης ποιότητας που λειτουργούν σε κάθε χώρα να δρουν αμερόληπτα και να εφαρμόζουν κοινά πρότυπα και διαδικασίες κατά τις αξιολογήσεις τους γ) να ενθαρρύνουν τους οργανισμούς διασφάλισης της ποιότητας να καταρτίσουν ένα ευρωπαϊκό μητρώο οργανισμών διασφάλισης της ποιότητας, καθορίζοντας τους όρους εγγραφής σε αυτό δ) τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν, μεταξύ των οργανισμών διασφάλισης ποιότητας, αυτόν που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του και ε) να αποδέχονται τις αξιολογήσεις των εγγεγραμμένων στο Ευρωπαϊκό Μητρώο οργανισμών διασφάλισης Ποιότητας ως βάση για τη λήψη αποφάσεων που αφορούν τη χρηματοδότηση των ανώτατων εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, καθώς και για θέματα όπως είναι η επιλεξιμότητα για φοιτητικές υποτροφίες και δάνεια» (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2004, σελ. 10- 11).

Σύμφωνα με τον Πασιά (2010), η Διαδικασία της Μπολόνια μπορεί να διαχωριστεί σε δύο βασικές περιόδους. Η πρώτη αφορά το διάστημα από την υπογραφή της έως τη Διάσκεψη του Βερολίνου (1999-2003) με χαρακτηριστικό την παραγωγή πολιτικής και η δεύτερη από το 2003 έως σήμερα, όπου έχουμε την υλοποίηση των δεσμεύσεων.

Ανταποκρινόμενο στην πρόκληση των Υπουργών Παιδείας, το E4 group παρουσίασε στο Μπέργκεν το 2005 τα Ευρωπαϊκά Κριτήρια και τις Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση –European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area- (ENQA, 2005), τα οποία και έγιναν αποδεκτά. Με δεδομένο ότι οι περισσότερες χώρες είχαν θεσμοθετήσει όργανα διασφάλισης ποιότητας οι διαδικασίες εφαρμογής των

κριτηρίων επαφίονταν στα Ανώτατα Ιδρύματα δεδομένης της αυτονομίας τους. Η συμμετοχή των φοιτητών παρέμενε περιορισμένη.

Στη Διάσκεψη του Λονδίνου το 2007, αναγνωρίζεται η δυναμική των ESG καθώς έχει ξεκινήσει ήδη η εφαρμογή τους σε εθνικά συστήματα διασφάλισης ποιότητας. Η συμμετοχή των φοιτητών παρατηρείται αυξημένη αλλά όχι ακόμη επαρκής. Η διεξαγωγή του πρώτου Ευρωπαϊκού Forum Διασφάλισης Ποιότητας το 2006, ως η έμπρακτη έναρξη του διαλόγου σε θέματα διασφάλισης ποιότητας, χαιρετίζεται από το BFUG ενώ ενθαρρύνεται η ίδρυση του European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR), μίας πλατφόρμας εγγραφής εθνικών φορέων διασφάλισης ποιότητας. Αντικείμενο του EQAR – ο οποίος διαχειρίζεται μία λίστα από φορείς διασφάλισης ποιότητας που βασικά συμμορφώνονται με τα ESG- είναι να εδραιώσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης παρέχοντας ξεκάθαρα διατυπωμένες και αξιόπιστες πληροφορίες στους ανεξάρτητους φορείς. Η αποστολή των ENQA και EQAR εμφανίζεται παρόμοια δημιουργώντας σύγχυση για τους δύο οργανισμούς. Και οι δύο οργανισμοί εφάπτονται στις αρχές των ESG όπου η διασφάλιση ποιότητας εναπόκειται σε κάθε Ανώτατο Εκπαιδευτικό Σύστημα και θα πρέπει να διεξάγεται μέσα από διαφανείς διαδικασίες από ανεξάρτητους φορείς διασφάλισης Ποιότητας (ENQA(b),2011).

Θέματα κινητικότητας με τη συμμετοχή του συνόλου του προσωπικού των ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων, της αναθεώρησης των Προγραμμάτων προπτυχιακών Σπουδών βάση της φοιτητοκεντρικής μάθησης, της μείζονος σημασίας συλλογής δεδομένων για την παρακολούθηση της λειτουργίας και τη συνολική βελτίωση της ποιότητας των Ιδρυμάτων τέθηκαν στην επόμενη συνδιάσκεψη του Λούβεν το 2009. Όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν ζητούμενα κατά την Πιστοποίηση των Εσωτερικών Συστημάτων Διασφάλισης Ποιότητας και των Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών.

Στη διάσκεψη του Βουκουρεστίου το 2012, αναγνωρίζεται η εγκαθίδρυση του EXAE και τίθενται περαιτέρω στόχοι για παροχή ανώτατης εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας, βελτίωση της απασχολησιμότητας των αποφοίτων και ενίσχυση της κινητικότητας. Ανατίθεται στο E4 group η επικαιροποίηση των κριτηρίων ESG με στόχο τη βελτίωση της εφαρμογής τους και των στόχων τους.

Τα επικαιροποιημένα κριτήρια ESG γίνονται αποδεκτά στη συνδιάσκεψη του Ερεβάν το 2015, ενώ τονίζεται ότι η βελτίωση της μάθησης και της διδασκαλίας με τη χρήση νέων ψηφιακών μεθόδων τεχνολογίας αποτελεί την κύρια αποστολή του ΕΧΑΕ.

Στο Παρίσι το 2018, προωθείται η εγκαθίδρυση μίας βάσης δεδομένων με τα αποτελέσματα της Εξωτερικής Διασφάλισης Ποιότητας, η αναγνώριση προσόντων των προσφύγων, ενώ στην προοπτική του ΕΧΑΕ πέρα από το 2020 προτείνεται η ενίσχυση του θεσμού των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων, ως αποτέλεσμα του μεγάλου ενδιαφέροντος από την πλευρά των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

2.6. Ευρωπαϊκά Πρότυπα και Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διασφάλιση της Ποιότητας (European Standards and Guidelines-ESG)

Η ευρωπαϊκή διάσταση στη διασφάλιση ποιότητας δόθηκε με τη δημιουργία και την έγκριση των ESG το 2005, κατά τη διάσκεψη του Μπέργκεν. Το 2012 στη διάσκεψη του Βουκουρεστίου, οι υπουργοί κάλεσαν το E4 group μαζί με την EQAR να προχωρήσουν σε αναθεώρηση των κριτηρίων (Bucharest Communiqué, 2012). Το 2015 τα κριτήρια αναθεωρήθηκαν στο Ερεβάν, λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ανώτατη Εκπαίδευση (από το 2005), τη στροφή προς τη φοιτητοκεντρική μάθηση, την ανάγκη για ευέλικτα μαθησιακά περιβάλλοντα, τη διεθνοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης, τη διάδοση της ψηφιακής μάθησης, ενώ δεν έπαψε να δίνεται έμφαση στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, τα ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος. Η εμπλοκή των φοιτητών σε διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων τονίστηκε επίσης ως άμεση και επιτακτική ανάγκη στην επικαιροποίηση των κριτηρίων ESG (EQUIP,χ.χ.). Το ESG αποδείχθηκε ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της Διαδικασίας της Μπολόνια (ENQA (a), 2011, σελ. 10), αποτελώντας την κοινή ευρωπαϊκή γλώσσα στη διασφάλιση ποιότητας (Trends 2010).

Τα ESG 2015, βασίζονται στις ακόλουθες αρχές (ESG 2015):

- Αποτελούν κατ' αρχήν γενικές αρχές. Η πρωταρχική ευθύνη εφαρμογής τους εναπόκειται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

- Η διασφάλιση της ποιότητας πρέπει να ανταποκρίνεται στην ποικιλομορφία των ανώτατων εκπαιδευτικών συστημάτων - άρα τα ίδια οφείλουν να είναι ευπροσάρμοστα.
- Η διασφάλιση της ποιότητας οφείλει να υποστηρίζει τη δημιουργία κουλτούρας ποιότητας, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και προσδοκίες των φοιτητών και της κοινωνίας.

και διακρίνονται σε τρεις ομάδες (ENQA, 2009):

A. Στα κριτήρια του εσωτερικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας, όπου συμπεριλαμβάνονται η πολιτική ποιότητας και οι διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας, η έγκριση, παρακολούθηση και περιοδική αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών, η αξιολόγηση των φοιτητών και του διδακτικού έργου, οι μαθησιακοί πόροι και η στήριξη των φοιτητών, τα πληροφοριακά συστήματα.

B. Στα κριτήρια εξωτερικής αξιολόγησης που αφορούν την ανάπτυξη διαδικασιών εξωτερικής αξιολόγησης, τα κριτήρια αποφάσεων, την υποβολή εκθέσεων αναφορών, τις εκθέσεις προόδου, καθώς και περιοδικές εκθέσεις των φορέων διασφάλισης ποιότητας.

Γ. Στα κριτήρια οργάνωσης και λειτουργίας των φορέων διασφάλισης ποιότητας, όπου αξιοποιούνται οι εκθέσεις εξωτερικής αξιολόγησης της δεύτερης ομάδας κριτηρίων, η αποστολή της αρχής, οι οικονομικοί και ανθρωπίνι πόροι, διαδικασίες διαφάνειας και λογοδοσίας, η ανεξαρτησία της αρχής. Προκειμένου οι εθνικές αρχές να ενταχθούν στην ENQA, εφόσον πάντα το επιθυμούν, αξιολογούνται από την τελευταία βάση των παραπάνω κριτηρίων (ENQA, 2016).

Η μόνη συνέπεια της μη εφαρμογής των κριτηρίων, που όπως προαναφέρθηκε δεν είναι υποχρεωτικά, είναι η απομόνωση και ο αποκλεισμός από το ενιαίο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα. Σε αυτή την περίπτωση, το ανθρώπινο δυναμικό των Ιδρυμάτων, φοιτητές και ακαδημαϊκοί, στερούνται της αναγνώρισης και των ευκαιριών που έχουν οι ομόλογοί τους στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά ιδρύματα, πράγμα που οδηγεί στην μείωση του κύρους και την περιθωριοποίηση του ίδιου του ιδρύματος ή του εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος (Fejes, 2006).

Σκοπός των ESG είναι η βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στους φοιτητές του ΕΧΑΕ, η ενίσχυση της αυτονομίας των ΑΕΙ παρέχοντας τους τη δυνατότητα να οργανώσουν και να εγκαθιδρύσουν τα δικά τους εσωτερικά συστήματα διασφάλισης ποιότητας και να καταστήσουν ακόμα πιο κατανοητά και διαφανή τα συστήματα εξωτερικής διασφάλισης ποιότητας. (ENQA 2005: 14)

Εκτός από την εισήγηση των ESG, το E4 Group ίδρυσε το 2008, το *EQAR* που προτάθηκε το 2007 και διοργανώνει σε ετήσια βάση τα European Quality Assurance Fora, όπου συζητούνται οι εξελίξεις στη διασφάλιση ποιότητας (EHEA, 2019).

Τα ESG δεν αποτελούν αυστηρές οδηγίες για τη διασφάλιση ποιότητας, ούτε έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα ως προς τον τρόπο εφαρμογής τους, καθώς είναι διατυπωμένα με τρόπο γενικό. Προσφέρουν κατευθυντήριες γραμμές, συμβουλές και καλές πρακτικές για το πώς θα μπορούσε να εφαρμοστεί η εσωτερική και η εξωτερική διασφάλιση ποιότητας και να διασφαλιστεί αφενός η λογοδοσία προς το ίδιο το ίδρυμα και την κοινωνία για την ποιότητα του έργου που επιτελείται, αφετέρου η βελτίωση της μάθησης και της διδασκαλίας με αποδέκτη τον φοιτητή.

Υποστηρίζουν την αρχή ότι η βάση της ανάπτυξης πολιτικής διασφάλισης της ποιότητας είναι το αποτέλεσμα στενής συνεργασίας και συζητήσεων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών.

Πρότυπα όπως τα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, τα ECTS αλλά και τα ESG μπορούν να ειδωθούν ως εργαλεία υπερεθνικής διακυβέρνησης από απόσταση (Borraz, 2007). Η δημιουργία προτύπων, ως μία εκδοχή πολιτικής συντονισμού, έχει εισαγάγει μία ημι-ελεγκτική προσέγγιση και λογική σε τομείς που η υπερεθνική εξουσία είναι περιορισμένη και αποτελεί ευρύτερη τάση στην ευρωπαϊκή πολιτική. Η πολιτική συντονισμού δίνει έμφαση στα κράτη μέλη αλλά την ίδια στιγμή αναδεικνύει και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε έναν καίριο παίκτη με την ανάπτυξη δικτύων από ειδικούς, εξωτερικούς φορείς και άλλους παίκτες (Elken, 2017)

Η εθελοντική συμμόρφωση σε πρότυπα στις περισσότερες των διαδικασιών στις οποίες εφαρμόζεται συνοδεύεται συνήθως από ιδιαίτερη πίεση (Ravinet, 2008). Παρά τον εθελοντικό τους χαρακτήρα, η λογική των προτύπων αποτελεί τελικά έναν ελεγκτικό μηχανισμό καθώς κατά τη διάρκεια εφαρμογή τους χάνουν την αρχική

εθελοντική τους φύση (Kerwer, 2005). Σε τομείς ανθεκτικούς στον έλεγχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτή μπορεί να είναι μία σημαντική εξέλιξη καθώς αποτελεί μία φόρμα συντονισμού που μπορεί να επιβιώσει δίπλα σε πιο παραδοσιακές φόρμες πολιτικής (Elken, 2017). Τη στιγμή που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εστιάζει στο να επιτύχει πολλά, κάτω από έναν πολύ περιορισμένο κατά τα άλλα ενεργό ρόλο, ένα τέτοιο μοντέλο ανοίγει την πολιτική αρένα για νέους παίκτες και νέους συσχετισμούς (Lawh, 2011). Η Επιτροπή διατηρώντας το ρόλο του φύλακα στη επιλογή παικτών και ειδικών επιλέγει τους δρώντες στις διαδικασίες, επιτρέποντας σε δυναμικούς παίκτες, όπως οι εξωτερικοί φορείς να ασκήσουν επιρροή. Χτίζοντας αυτές τις προσεγγίσεις γύρω από κοινά και αναμφισβήτητα ζητούμενα όπως είναι η βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της διαφάνειας και της οικονομίας της γνώσης τα πρότυπα λαμβάνονται ως δεδομένα και μπορούν να ικανοποιήσουν την εθελοντική συμμόρφωση (Elken, 2017).

2.7. Η μεταφορά πολιτικής στη διαδικασία της Μπολόνια

Η Διαδικασία της Μπολόνια ήταν και παραμένει μία περίπλοκη διαδικασία στην εφαρμογή της, καθώς στην Ευρώπη οι δεσμοί μεταξύ της Πολιτείας και της Ανώτατης Εκπαίδευσης αναπτύχθηκαν νωρίτερα από ότι στην Αμερική και είχαν μακρόχρονη διάρκεια. Για αυτό τον λόγο και ήταν πολύ δύσκολα να λυθούν (Neave, 2011, σελ. 143).

Ο όρος εναρμόνιση απουσίαζε από τη Διακήρυξη, αντ' αυτού ο όρος αρχιτεκτονική εμφανίζεται. Παρόλα αυτά το παιχνίδι της χρήσης των λέξεων δεν μπορούσε να αποκρύψει ότι τόσο η εναρμόνιση όσο και η αρχιτεκτονική σήμαιναν ακριβώς το ίδιο: τη σύγκλιση γύρω από κοινές πρακτικές και πρότυπα. (Neave, 2011, σελ. 157)

Στη διαδικασία της Μπολόνια είχαμε τη λεγόμενη μεταφορά πολιτικής στον τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τους Σταμέλο, Βασιλόπουλο και Καβασακάλη (2015) η μεταφορά πολιτικής πραγματοποιείται μέσω μίας οριζόντιας εθελοντικής διαδικασίας παραγωγής πολιτικών στη βάση προϋπάρχουσας εμπειρίας και διάθεσης για επίτευξη κοινά συμφωνημένων στόχων. Η χρηματοδότηση της ΕΕ, στην περίπτωση μας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών, Ιδρυμάτων μέσω προγραμμάτων, βάσει συμμόρφωσης σε νέες συνθήκες (Battory &

Lindstrom, 2011), καθιστά τελικά τις σχέσεις αυτές ασύμμετρες με δύο κύριες συνέπειες. Η πρώτη αφορά την μετατροπή των χωρών (από την ΕΕ) ως φορείς για την προώθηση των πολιτικών της. Η δεύτερη συνέπεια είναι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα να συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις της ΕΕ, ακόμα και εν απουσία ανάλογων νομοθετικών πλαισίων, μέσω εθελοντικών μηχανισμών όπως είναι η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού (ΑΜΣ)(Battory & Lindstrom, 2011, σελ.313).

Η ΑΜΣ αποτελεί μία μέθοδο που δεν παράγει δεσμευτικό δίκαιο (EUR-Lex, 2018). Ο συντονισμός στον οποίο αποσκοπεί δεν πηγάζει από δεσμευτικές νομοθετικές πράξεις της Ένωσης. Πρόκειται για μία από την «κορυφή προς τα κάτω» διαδικασία κατά την οποία προσδιορίζονται οι στόχοι προς επίτευξη, καθορίζονται τα μέσα αξιολόγησης της προόδου για την επίτευξη των στόχων και τελικά μέσα από τη σύγκριση των επιδόσεων αναδεικνύονται οι βέλτιστες πρακτικές (EUR-Lex, 2018).

Η χρήση της ΑΜΣ για την εφαρμογή της Διαδικασίας της Μπολόνια ανέδειξε προβλήματα καθώς πρόκειται για μία περίπλοκη, γραμμική διαδικασία σε τρία επίπεδα, το ευρωπαϊκό, το εθνικό και το τοπικό με τους «παίκτες» να έχουν εκ των προτέρων μεγάλη αυτονομία στις δράσεις τους (Veiga & Amaral, 2006).

Εξαιτίας της περιπλοκότητας της φύσης της, η Διαδικασία της Μπολόνια δεν μπορεί να ταιριάζει με την εφαρμογή μιας ξεκάθαρης πολιτικής. Όπως αναφέρουν οι Cerych & Sabatier (1986, σελ. 14), όπως οι περισσότερες πολιτικές διαδικασίες έτσι και η Διαδικασία της Μπολόνια «εμπεριέχει αντικείμενα ιδιαίτερα πολλαπλά/σύνθετα (το ζητούμενο δεν είναι ένα αλλά πολλά), αντικρουόμενα (τα ζητούμενα είναι διαφορετικά) και ασαφή/αόριστα (συμφωνούμε να ξεκινήσουμε τη διαδικασία χωρίς να χρειάζεται να συμφωνήσουμε για το τι ακριβώς πρέπει να γίνει».

Όσον αφορά τον τομέα της εκπαίδευσης, «οι οργανωτικές διαδικασίες δεν λαμβάνουν χώρα σε ένα αποστειρωμένο περιβάλλον» (Scott 2003, σελ. 145). Έτσι είναι πιθανόν τα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα να χρησιμοποιήσουν την αυτονομία τους για να στηρίξουν τις στρατηγικές τους, αντιδρώντας με διαφορετικό τρόπο στις προκλήσεις.

Από την άλλη «Εάν η Ευρώπη δεν μπορεί να υιοθετήσει νέες πρακτικές και να εκσυγχρονίσει τα εκπαιδευτικά της συστήματα για να αυξήσει με γρήγορους ρυθμούς την ανάπτυξη και την απασχολησιμότητα των πολιτών της, θα είναι μάλλον αδύνατον να υποστηρίξει την ανταγωνιστικότητά της» (Kok, 2004, σελ. 16)

3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο διασφάλισης της ποιότητας

3.1. Η Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ελλάδα (Περίοδος 1980- 1994)

Η πρώτη προσπάθεια θεσμοθέτησης της αξιολόγησης στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση γίνεται με τον Ν. 1268/1982, όπου προβλέπεται αξιολόγηση αναφορικά μόνο με την αξιολόγηση του διδακτικού έργου των μελών ΔΕΠ (Καβασακάλης, 2015). Την ευθύνη για τα κριτήρια αξιολόγησης και τη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου έχουν οι Πρυτάνεις (άρθρο 15, παρ. 5β) ενώ τα αποτελέσματα αξιολόγησης συνεκτιμώνται στις διαδικασίες εξέλιξης των μελών ΔΕΠ (Καβασακάλης, 2015).

Στη συνέχεια στο Ν. 2083/1992, άρθρο 24, προβλέπεται «Αξιολόγηση του έργου των ΑΕΙ. Σύμφωνα με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου «Τα ΑΕΙ της χώρα αξιολογούνται κατά τμήματα και στο σύνολό τους με βάση το επιτελούμενο σε αυτά εκπαιδευτικό, ερευνητικό και διοικητικό έργο συνολικά και επί μέρους. Για την αξιολόγηση λαμβάνεται υπόψη ο σχετικός προγραμματισμός του ΑΕΙ». Η διαδικασία πραγματοποιείται από την «Επιτροπή Αξιολόγησης του Έργου των ΑΕΙ» και τα αποτελέσματα της αξιολόγησης συνδέονται με «ειδική» χρηματοδότηση των ΑΕΙ, πέραν της πάγιας (άρθρο 24). Η σύνδεση της αξιολόγησης με την επιπλέον χρηματοδότηση των Ιδρυμάτων προσλαμβάνεται από τους Καθηγητές των Ιδρυμάτων ως μία διαδικασία με «τιμωρητικές» συνέπειες και η διαδικασία δεν ενεργοποιείται ποτέ. Το 1995 με τον Ν. 2327/1995 προβλέπεται η Συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας (Ε.ΣΥ.Π.) το οποίο επίσης δεν λειτούργησε ποτέ (Καβασακάλης, 2014).

3.2. Περίοδος 1994-2005 –Η συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά προγράμματα

Το 1994-1996 δύο Ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και το Τ.Ε.Ι. Πάτρας, συμμετέχουν στο Ευρωπαϊκό Πιλοτικό Πρόγραμμα “European Pilot Project for Evaluating Quality in Higher Education”(Πανάρετος, 1996) ενώ την ίδια χρονιά (1994), με παρότρυνση του Υπουργείου Παιδείας, συμμετοχή των Ελληνικών Ιδρυμάτων έχουμε και στο Πρόγραμμα Ιδρυματικών Αξιολογήσεων της CRE/EUA. Στο πρόγραμμα της EUA, κατά την περίοδο 1998-1999 συμμετέχουν το Πανεπιστήμιο Πατρών και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Έως το 2005 συνολικά οκτώ ελληνικά ιδρύματα είχαν συμμετάσχει στις διεθνείς αξιολογήσεις των Ιδρυμάτων (πρόγραμμα IEP). Τη διετία 1998-2000, 14 ΑΕΙ και 11 ΤΕΙ συμμετέχουν στο 1^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ Ι), με τη διεξαγωγή ιδρυματικών αξιολογήσεων βάση της Ενέργειας «Αποτίμηση των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης» (Σταμέλος, κ.α., 2015). Καθώς πρόθεση του ΥΠΕΠΘ ήταν να λάβουν μέρος όσο το δυνατόν περισσότερα Ιδρύματα εγκρίθηκαν και οι 85 προτάσεις που υποβλήθηκαν και που αφορούσαν είτε Ιδρυματικές είτε προτάσεις των Ακαδημαϊκών Μονάδων (Καβασακάλης, 2015). Ακολούθησε η υπογραφή του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ το 2001 με σημαντικότερο το έργο «Αξιολόγηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης» στο οποίο εντάσσεται μεταξύ άλλων η υποενέργεια «Ανάπτυξη Εθνικού Συστήματος Αξιολόγησης ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης». Στόχος της ήταν η εξοικείωση των Ιδρυμάτων με διαδικασίες διασφάλισης ποιότητα που ήδη εφαρμόζονταν σε άλλες χώρες (ο.π.). Στα πλαίσια εφαρμογής των προτάσεων της Διαδικασίας της Μπολόνια, το ΥΠΕΠΘ, επιχειρεί να θεσμοθετήσει, στο πλαίσιο του Νομοσχεδίου που κατέθεσε το 2003, το Εθνικό Συμβούλιο για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση, πρόθεση που δεν προχώρησε πέρα από το επίπεδο των διαβουλεύσεων για το συγκεκριμένο Νόμο (Πασιάς, 2010).

3.3. Ο Νόμος 3374/2005- Θεσμοθέτηση της αξιολόγησης στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση

Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες που συνυπέγραψε τη Διακήρυξη και συμμετείχε στη Διαδικασία της Μπολόνια από το 1999. Παρόλα αυτά, έως το 2003 οπότε και

διατυπώθηκε η σύσταση. στα πλαίσια της Συνόδου του Βερολίνου, ότι έως το 2005 όλα τα εθνικά συστήματα διασφάλισης της ποιότητας θα πρέπει να περιλαμβάνουν έναν εθνικό φορέα διασφάλισης της ποιότητας καθώς και ένα σύστημα αξιολόγησης (εσωτερικής, εξωτερικής αξιολόγησης και δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων) η Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται στις έξι χώρες που δεν είχαν αναπτύξει έως τότε εθνικό σύστημα αξιολόγησης.

Ο Ν.3374/2005 εισάγει την έννοια της αξιολόγησης η οποία συνίσταται σύμφωνα με το άρθρο 1, παρ. 2, «στη συστηματική και τεκμηριωμένη καταγραφή και αποτίμηση του έργου των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης με τη χρήση αντικειμενικών και καθορισμένων κριτηρίων». Η αξιολόγηση κάθε ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης γίνεται με βάση την αξιολόγηση των επί μέρους ακαδημαϊκών του μονάδων και της συνολικής λειτουργίας του (άρθρο 1, παρ. 3) και πραγματοποιείται σε δύο στάδια, της εσωτερικής αξιολόγησης (αυτοαξιολόγηση) και της εξωτερικής αξιολόγησης (peer review) από επιτροπή ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων (άρθρο 2, παρ.1). Οι διαδικασίες αξιολόγησης είναι επαναλαμβανόμενες, κάθε τέσσερα έτη, (άρθρο 2, παρ.2) προκειμένου για τη διαμόρφωση κουλτούρας ποιότητας που αποτελεί πρωταρχικό ζητούμενο. Η αξιολόγηση τηρεί πιστά την απαίτηση της λογοδοσίας, με τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της και την αρχή της καταλληλότητας για το σκοπό (το έργο που επιτελούν τα ΑΕΙ να συνάδει με την αποστολή τους).

3.3.1. Όργανα αξιολόγησης

Σε εθνικό επίπεδο συστήνεται η Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.), ανεξάρτητη διοικητική αρχή που εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας (άρθρο 10, παρ.1) με αποστολή την υποστήριξη των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης στην πραγματοποίηση διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας (άρθρο 10, παρ.2). Οι κυριότερες αρμοδιότητες της Αρχής (άρθρο 10, παρ. 2), είναι η οργάνωση διαδικασιών εξωτερικής αξιολόγησης, η τήρηση μητρώου εξωτερικών εμπειρογνομόνων, η τυποποίηση κριτηρίων και η έκφρασή τους με δείκτες καθώς και η συστηματική παρακολούθηση των ευρωπαϊκών πολιτικών στη διασφάλιση ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση. *Σε επίπεδο Ιδρύματος* για το συντονισμό και την υποστήριξη των διαδικασιών αξιολόγησης συγκροτείται με απόφαση του

ανώτατου συλλογικού οργάνου η Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟ.ΔΙ.Π) (άρθρο 2, παρ.4). Πρόεδρος της ΜΟ.ΔΙ.Π. αναλαμβάνει ο Αντιπρύτανης ή Αντιπρόεδρος Ακαδημαϊκών Υποθέσεων ενώ στη σύνθεση του οργάνου συμμετέχουν τρία μέλη ΔΕΠ, εκπρόσωποι όλων των κατηγοριών προσωπικού και εκπρόσωποι των φοιτητών. Σε επίπεδο ακαδημαϊκής μονάδας, συγκροτούνται με απόφαση των Γενικών Συνελεύσεων οι Ομάδες εσωτερικής Αξιολόγησης (ΟΜ.Ε.Α.), υπεύθυνες για τη διαδικασία αξιολόγησης της οικείας ακαδημαϊκής μονάδας και για τη σύνταξη της έκθεσης εσωτερικής αξιολόγησης. Οι ΟΜ.Ε.Α. απαρτίζονται από μέλη ΔΕΠ και έναν εκπρόσωπο των φοιτητών. (άρθρο 5 , παρ.2).

3.3.2. Κριτήρια – Δείκτες αξιολόγησης

Στο άρθρο 3, παρ.1, του Ν. 3374/2005 τίθενται τα κριτήρια για την αξιολόγηση της ποιότητας του ακαδημαϊκού και διοικητικού έργου, τα οποία συνοψίζονται στα εξής:

- Ως προς την ποιότητα του διδακτικού έργου, αξιολογείται η αποτελεσματικότητα του διδακτικού προσωπικού, η ποιότητα της διδακτικής διαδικασίας, τα μέσα και οι υποδομές διδασκαλίας (συγγράμματα, εγχειρίδια, βοηθήματα), η σύνδεση της έρευνας με τη διδασκαλία, η συμμετοχή του φοιτητικού και διδακτικού προσωπικού σε προγράμματα κινητικότητας.
- Ως προς την ποιότητα του ερευνητικού έργου, αξιολογούνται οι επιστημονικές δημοσιεύσεις, τα ερευνητικά προγράμματα, η πρωτοτυπία, η αναγνωρισιμότητα, οι διακρίσεις και η επιβράβευση της έρευνας.
- Ως προς την ποιότητα των Προγραμμάτων Σπουδών αξιολογείται ο βαθμός ανταπόκρισης του ΠΣ στους στόχους της ακαδημαϊκής μονάδας, στις απαιτήσεις της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας, η οργάνωση των σπουδών και η υποστήριξη από τις διαθέσιμες εκπαιδευτικές υποδομές.
- Ως προς την ποιότητα των λοιπών υπηρεσιών αξιολογείται η αποτελεσματικότητα των διοικητικών υπηρεσιών (φοιτητική μέριμνα, δομές στήριξης). Αξιολογούνται επίσης οι συνεργασίες με εκπαιδευτικά και ερευνητικά Ιδρύματα της ημεδαπής αλλά και του εξωτερικού ενώ ιδιαίτερο βάρος δίνεται και στην αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.

Τα παραπάνω κριτήρια τυποποιούνται και εξειδικεύονται στα πρότυπα που εκδίδει η Α.ΔΙ.Π. ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο της κάθε ακαδημαϊκής μονάδας (άρθρο 3, παρ. 3).

3.3.3. Εσωτερική αξιολόγηση ακαδημαϊκής μονάδας και Ιδρύματος

Συνίσταται στη συστηματική αποτίμηση και καταγραφή του διδακτικού, ερευνητικού ή άλλου έργου από το ίδιο το Ίδρυμα/ακαδημαϊκή μονάδα, (αυτοαξιολόγηση), με τη συνδρομή όλων των μελών (ακαδημαϊκό, διοικητικό προσωπικό και φοιτητές), αναφορικά με την αποστολή και τους στόχους του/της (άρθρο 4, παρ. 1). Ολοκληρώνεται με τη σύνταξη της έκθεσης εσωτερικής αξιολόγησης, σύμφωνα με τα πρότυπα της Α.ΔΙ.Π. (άρθρο 6, παρ. 3,) όπου παρατίθεται κριτική ανάλυση της πορείας εφαρμογής των στόχων του Ιδρύματος/ακαδημαϊκής μονάδας, αναδεικνύοντας τα θετικά και καταγράφοντας τα αρνητικά σημεία που προέκυψαν κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης (άρθρο 6, παρ.2). Υπεύθυνοι για τη σύνταξη των εκθέσεων εσωτερικής αξιολόγησης είναι οι ΟΜ.Ε.Α. σε συνεργασία με τη ΜΟ.ΔΙ.Π..

3.3.4. Εξωτερική αξιολόγηση

Αποτελεί το δεύτερο στάδιο της αξιολόγησης και συνίσταται στην ανάλυση των αποτελεσμάτων της εσωτερικής αξιολόγησης από Επιτροπή ανεξάρτητων εμπειρογνωμόνων (άρθρο 7, παρ. 1) τα μέλη τα οποίας προέρχονται από το μητρώο ανεξάρτητων εμπειρογνωμόνων που τηρεί η Α.ΔΙ.Π. (άρθρο 8, παρ.2). Πρόκειται επίσης για περιοδικά επαναλαμβανόμενη διαδικασία (κάθε τέσσερα χρόνια). Τα αποτελέσματα συνοψίζονται στην έκθεση εξωτερικής αξιολόγησης η οποία περιλαμβάνει κυρίως διαπιστώσεις επί της εσωτερικής έκθεσης και συστάσεις για την περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας του έργου του Ιδρύματος και της ακαδημαϊκής μονάδας (άρθρο 9, παρ. 1) ενώ ακολουθείται και από έναν χαρακτηρισμό της τελικής απόφασης αξιολόγησης που δύναται να είναι Άξιο Θετικής Μνείας, (Worthy of Merit), Θετική (Positive Evaluation), Μερικώς Θετική (partially positive) και αρνητική (negative). Υπεύθυνη της οργάνωσης και του συντονισμού της διαδικασίας εξωτερικής αξιολόγησης είναι η Α.ΔΙ.Π. .

Διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης προβλέπονται και για την Α.ΔΙ.Π.. Οι διατάξεις για την εσωτερική της αξιολόγηση προβλέπονται στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας της, ενώ η εξωτερική της αξιολόγηση μπορεί να ανατεθεί «σε έγκυρους και διεθνώς αναγνωρισμένους αξιολογητές ή οργανισμούς ή λοιπούς φορείς που αναπτύσσουν συναφή δραστηριότητα διεθνώς.» (άρθρο10, παρ. 5)

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο Ν.3374/2005 αναφέρεται σε αξιολόγηση ακαδημαϊκών μονάδων (Τμημάτων) και όχι Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών, όπως απαντάται διεθνώς.

Τις αρνητικές αντιδράσεις που προέκυψαν στη θεσμοθέτηση της αξιολόγησης στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση προσπάθησαν να ερμηνεύσουν οι Κατσίκας, Παπάζογλου και Τσακλόγλου σε άρθρο τους στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ (25/11/2008) όπου εντόπισαν ως αιτίες την έλλειψη κουλτούρας ποιότητας, την αντίσταση από ομάδες συμφερόντων καθώς και κάποια ανασφάλεια μπροστά στο νέο και άγνωστο όρο της αξιολόγησης. Την κατάσταση, σύμφωνα με τους ίδιους, ενέτεινε και η αβεβαιότητα ως προς την τελική χρήση των αποτελεσμάτων των αξιολογήσεων από το Κράτος. Την αρνητική στάση ακαδημαϊκών και φοιτητών απέδωσε ο Κλάδης (2008) στην έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ Πολιτείας και ΑΕΙ και στη γενικότερη ελληνική νοοτροπία που εμφανίζεται αντίθετη απέναντι σε κάθε είδους έλεγχο και αξιολόγηση.

3.4. Η περίοδος 2006-2010

Η Α.ΔΙ.Π. ως εθνικός φορέας διασφάλισης της Ποιότητας στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση αναλαμβάνει τη διεξαγωγή των διαδικασιών αξιολόγησης από το 2006, οπότε και ξεκινά η λειτουργία της. Τα προβλήματα που συνάντησε από την αρχή της ίδρυσης της είχαν να κάνουν με τη μη πρόβλεψη των προϋποθέσεων της διοικητικής της λειτουργίας (Α.ΔΙ.Π. 2006-2007), καθυστερήσεις στη χρηματοδότηση της, που συνεχίστηκαν και για τα επόμενα χρόνια (η χρηματοδότηση της Α.ΔΙ.Π. καλύπτεται κυρίως μέσω ΕΣΠΑ), ενώ είχε να αντιμετωπίσει και την επιφυλακτικότητα της ακαδημαϊκής κοινότητας απέναντι στη νεοσύστατη Ανεξάρτητη Αρχή.

Οι αρχικοί στόχοι της Α.ΔΙ.Π. για το έτος 2008-2009, όπως αναφέρει στην Έκθεση της (2008), αφορούσαν την διενέργεια Εξωτερικής Αξιολόγησης 100-120 ακαδημαϊκών τμημάτων, 20 εξ αυτών το 2008. Σύμφωνα πάντα με την ίδια έκθεση (σελ.12), «οι ατέλειες του Νόμου 3374/2005 καθώς και οι υπερβολικές γραφειοκρατικές και ανασταλτικές διαδικασίες του δημοσίου, η ελλιπής στελέχωση της Αρχής, η έλλειψη επαρκούς και συνεχής χρηματοδότησης» είχαν ως αποτέλεσμα το 2008 να ολοκληρωθούν μόλις πέντε αξιολογήσεις Τμημάτων και «να καθυστερήσουν το όλο εγχείρημα της εξωτερικής αξιολόγησης σε βάρος των ελληνικών ΑΕΙ» (Α.ΔΙ.Π., 2008, σελ. 12)

Η Α.ΔΙ.Π. καλεί, κατά το χρονικό διάστημα 2009-2010, τα ΑΕΙ να υποβάλλουν την έκθεση αυτοαξιολόγησης τους για να προχωρήσει στη συνέχεια σε πρόσκληση εξωτερικών εμπειρογνομόνων για την εξωτερική τους αξιολόγηση.

3.5. Ο Νόμος 4009/11

«Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων».

Ο Νόμος-πλαίσιο 4009/11 στοχεύει σύμφωνα με την αιτιολογική του έκθεση, στη συγκρότηση ισχυρά αυτοδιοικούμενων Ιδρυμάτων, με νέα αντίληψη, εισάγοντας θεσμούς που ενισχύουν και επιταχύνουν τις ακαδημαϊκές επιδόσεις, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην κοινωνία της γνώσης. Στα πλαίσια αυτά, εισάγει ένα νέο πρότυπο/μοντέλο διοίκησης στο οποίο ενισχύεται η ακαδημαϊκή αυτοδιοίκηση των Ιδρυμάτων με τη θέσπιση Οργανισμών και Εσωτερικών Κανονισμών που τα ίδια τα Ιδρύματα συντάσσουν. Την ευθύνη για τη σύνταξη του Οργανισμού και του Εσωτερικού Κανονισμού λειτουργίας είχε πλέον το Συμβούλιο των Ιδρυμάτων (άρθρο 5, παρ.1). Η Σύγκλητος αποδυναμώνεται ενώ το Πρυτανικό Συμβούλιο καταργείται. Με τη συμμετοχή στη σύνθεση του Συμβουλίου μελών που δεν προέρχονται από την εγχώρια ακαδημαϊκή κοινότητα (από τα 15 μέλη τα 6 είναι εξωτερικά) ενίσχυσε την εξωστρέφεια των Ιδρυμάτων (άρθρο 8, παρ. 5^α).

Αποβλέποντας στον εκσυγχρονισμό των Προγραμμάτων Σπουδών και την ανάπτυξη της διεπιστημονικότητας συγκροτείται η Σχολή (αντί του Τμήματος που ίσχυε έως τότε) ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα (άρθρο 7. παρ.1). Το σύστημα σπουδών

διαρθρώνεται σε τρεις κύκλους, σύμφωνα με τις αρχές και κατευθύνσεις του ΕΧΑΕ διασφαλίζοντας την αναγνώριση των σπουδών στα ελληνικά Α.Ε.Ι σε διεθνές επίπεδο(άρθρο 30).

Ο Ν.4009/2011 καθιέρωσε τη λογοδοσία και τη διαφάνεια σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας των Ιδρυμάτων με την υποχρέωση δημοσιοποίησης όλων των σχετικών αποφάσεων του Ιδρύματος (άρθρο 15, παρ.1). Παρείχε τη δυνατότητα ίδρυσης Προγραμμάτων σπουδών που προκύπτουν από συνεργασία ΑΕΙ της ημεδαπής (άρθρο 40) αλλά και της αλλοδαπής (άρθρο 41) καθώς και προγραμμάτων δια βίου μάθησης με σκοπό τον εμπλουτισμό των Προγραμμάτων Σπουδών (άρθρο 43). Στα πλαίσια της διεθνοποίησης των ελληνικών ΑΕΙ θεσμοθέτησε τη διοργάνωση σπουδών (άρθρο 44) σε ξένη γλώσσα.

Η ανάπτυξη του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων Ανώτατης Εκπαίδευσης (άρθρο 46), σε συνδιασμό με το ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς και συσώρευσης πιστωτικών μονάδων (ECTS) και την έκδοση του συμπληρώματος διπλώματος (Diploma Supplement) από τα Α.Ε.Ι. συμβάλλουν στην ανάδειξη των σπουδών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση καθώς και στην αναγνώρισή των Ελληνικών Ιδρυμάτων στο διεθνές περιβάλλον. Επισημαίνεται επίσης ότι με το εν λόγω άρθρο δεν μεταβάλλεται η ισχύουσα νομοθεσία για τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων Α.Ε.Ι., ούτε η πολιτική για την ακαδημαϊκή αναγνώριση των σπουδών.

Το πρόγραμμα εθνικής στρατηγικής στην ανώτατη εκπαίδευση εισάγεται με το Ν. 4009/11 (άρθρο 61) στην ελληνική πραγματικότητα. Η στρατηγική περιλαμβάνει μεσοπρόθεσμους στόχους, σχέδια επενδύσεων και επί μέρους δράσεις της εθνικής πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση, καταρτίζεται κατόπιν διαβούλευσης ανά τετραετία από το Υπουργείο Παιδείας, Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων ενώ λαμβάνεται υπόψη η γνώμη της Α.Δ.Ι.Π.. Το πρόγραμμα της στρατηγικής υλοποιείται μέσω των ΑΕΙ στο πλαίσιο των προγραμματικών συμφωνιών που συνάπτονται με το Κράτος, Προϋποτίθεται άρα συμφωνία της στρατηγικής με τις συμφωνίες προγραμματικού σχεδιασμού (Ν.4009/11, παρ.2).

3.5.1. Ο νόμος 4009/11- αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο της Διασφάλισης Ποιότητας

Η ΜΟ.ΔΙ.Π. αναβαθμίζεται και ορίζεται υπεύθυνη για τη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου καθώς και για την αποτελεσματική λειτουργία των Ιδρυμάτων (άρθρο 14, παρ. 2). Η ευθύνη για τη διασφάλιση της ποιότητας ανατίθεται με τον τρόπο αυτό στα ίδια τα Ιδρύματα ενισχύοντας το αυτοδιοίκητο τους.

Η σύνθεση της ΜΟ.ΔΙ.Π. από τριμελής γίνεται πενταμελής και στις αρμοδιότητες της (άρθρο 14, παρ. 2) συγκαταλέγονται: α) η ανάπτυξη Εσωτερικού Συστήματος Διασφάλισης της Ποιότητας του Ιδρύματος (ΕΣΔΠ) στο πλαίσιο των κοινών αρχών του ΕΧΑΕ και της Α.ΔΙ.Π.. Το ΕΣΔΠ συνίσταται στην ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικής και στρατηγικής για τη συνεχή βελτίωση του εκπαιδευτικού, ερευνητικού έργου και των διοικητικών υπηρεσιών του Ιδρύματος. Το ΕΣΔΠ και οι διαδικασίες υλοποίησης του δημοσιεύονται σε ΦΕΚ. β) η οργάνωση, λειτουργία και συνεχή βελτίωση του ΕΣΔΠ γ) ο συντονισμός και η υποστήριξη των διαδικασιών εσωτερικής αξιολόγησης των ακαδημαϊκών μονάδων και των λοιπών υπηρεσιών του Ιδρύματος δ) η υποστήριξη των διαδικασιών εξωτερικής αξιολόγησης και πιστοποίησης του ΕΣΔΠ και των Προγραμμάτων Προπτυχιακών Σπουδών (ΠΠΣ), σύμφωνα με τις πρακτικές του ΕΧΑΕ και των κατευθυντήριων οδηγιών της Α.ΔΙ.Π..

3.5.2. Η Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη λειτουργία των Προγραμμάτων Σπουδών ορίζεται εφεξής (άρθρο 45) η Πιστοποίησή τους, σύμφωνα με τα κριτήρια της Α.ΔΙ.Π. Έτσι, η Α.ΔΙ.Π. μετονομάζεται σε «Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας» στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.Δ.Ι.Π.) με διεθνή ονομασία HQA (Hellenic Quality Assurance and Accreditation Agency) (άρθρο 64).

Αποστολή της Αρχής (άρθρο 65, παρ.1) είναι η διασφάλιση υψηλής ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση υποστηρίζοντας την Πολιτεία και τα ΑΕΙ στη διαμόρφωση της εθνικής τους στρατηγικής για την ανώτατη Εκπαίδευση και η πιστοποίηση της ποιότητας και της λειτουργίας των Ιδρυμάτων.

Στις αρμοδιότητες της εμπíπτουν (άρθρο 66) η περιοδική πιστοποίηση των ΕΣΔΠ, των Προγραμμάτων Σπουδών και των τριών κύκλων, (συμπεριλαμβανόμενων των προγραμμάτων δια βίου μάθησης και των εξ' αποστάσεων προγραμμάτων εκπαίδευσης) με εξαίρεση των αναθεωρημένων Προγραμμάτων Σπουδών, όπως επίσης και η διαμόρφωση-εξειδίκευση-τυποποίηση των διαδικασιών και κριτήριων πιστοποίησης και αξιολόγησης στα πλαίσια των κατευθύνσεων του ΕΧΑΕ. Προκειμένου για τα ανωτέρω η Α.Δ.Ι.Π. σε συνεργασία με τη ΜΟ.ΔΙ.Π. αναπτύσσει Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Εθνικό Σύστημα Ποιότητας (Ο.Π.Ε.Σ.Π) και υποστηρίζει τα ΑΕΙ στο σχεδιασμό διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας και πιστοποίησης. Προκειμένου για την υλοποίηση των αρμοδιοτήτων της η Α.Δ.Ι.Π. χρηματοδοτείται μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση" του ΕΣΠΑ 2007-2013 (με παράταση έως το 2015) (Α.Δ.Ι.Π. 2015).

Ενώ λοιπόν είναι εμφανές ότι ζητούμενο στο Ν. 3374/2005 είναι η διασφάλιση της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης στο Ν. 4009/11 ζητούμενο είναι πλέον η συνεχής προσπάθεια για βελτίωση της ποιότητας.

3.5.3. Η εισαγωγή του νέου όρου «Πιστοποίηση της Ποιότητας»

Με το Ν. 3374/2005 θεσμοθετήθηκαν διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης των ιδρυμάτων και ιδρύθηκε η Ανεξάρτητη Αρχή για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.) προκειμένου τα ΑΕΙ της χώρας να είναι διεθνώς ανταγωνιστικά. Η εμπειρία και η γνώση που αποκτήθηκε από την εφαρμογή διαδικασιών αξιολόγησης στα περισσότερα ΑΕΙ της χώρας δημιούργησαν την ανάγκη αναθεώρησής τους με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους (αιτιολογική έκθεση του 4009/11). Από συμβουλευτικές για τα Ιδρύματα και της διοικήσεις τους, οι διαδικασίες αξιολόγησης, καταρχάς μετατρέπονται σε διαδικασίες πιστοποίησης, με επιπτώσεις.

Η Πιστοποίηση ορίζεται ως διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης με βάση συγκεκριμένα και προκαθορισμένα, διεθνώς αποδεκτά και εκ των προτέρων δημοσιοποιημένα, ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια. Σκοπός της Πιστοποίησης είναι η εξωτερική διασφάλιση της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης, η

αποτελεσματικότητα και διαφάνεια της λειτουργίας των ΑΕΙ στο σύνολο της (άρθρο 66, παρ. 4).

Η Επιτροπή Πιστοποίησης ορίζεται από το μητρώο Ανεξάρτητων Εξωτερικών Εμπειρογνομόνων που τηρεί η Α.ΔΙ.Π. (άρθρο 70, παρ. 1). Αξιολογεί την Ποιότητα του ΕΣΔΠ ή των Προγραμμάτων Σπουδών βάση προκαθορισμένων κριτηρίων και ενδεχομένως μετά από επίσκεψη στο ίδιο το Ίδρυμα. Συντάσσει έκθεση πιστοποίησης την οποία υποβάλλει στο Συμβούλιο της Α.ΔΙ.Π. προκειμένου να εκδοθεί απόφαση πιστοποίησης (άρθρο 71, παρ. 6). Οι εκθέσεις και οι αποφάσεις πιστοποίησης κοινοποιούνται στο Ίδρυμα και τον Υπουργό Παιδείας Δια βίου μάθησης και Θρησκευμάτων και δημοσιοποιούνται στην ιστοσελίδα της Αρχής.

Τα κριτήρια Πιστοποίησης ορίζονται, τυποποιούνται και εξειδικεύονται με βάση τη διακριτή φυσιογνωμία Ιδρυμάτων και Σχολών και τροποποιούνται, λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς πρακτικές.

Τα κριτήρια Πιστοποίησης των ΕΣΔΠ ορίζονται ως εξής (άρθρο 72, παρ. 2) :

α) η θέσπιση σαφών και καθορισμένων στόχων για τη διασφάλιση και συνεχή βελτίωση της ποιότητας των προγραμμάτων σπουδών και των διοικητικών υπηρεσιών του Ιδρύματος β) η διαδικασία σχεδιασμού της πολιτικής, η αποτελεσματική οργάνωση και η διαδικασία λήψης αποφάσεων για τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας γ) η διαδικασία εφαρμογής της πολιτικής για τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας και δ) η τεκμηριωμένη βελτίωση της ποιότητας-

Στα γενικά κριτήρια πιστοποίησης των Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών περιλαμβάνονται (άρθρο 72, παρ.1) :

α) η ακαδημαϊκή φυσιογνωμία και ο προσανατολισμός του προγράμματος σπουδών, β) τα μαθησιακά αποτελέσματα και τα επιδιωκόμενα προσόντα σύμφωνα με το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων Ανώτατης Εκπαίδευσης, γ) η δομή και οργάνωση του προγράμματος σπουδών, δ) η ποιότητα και αποτελεσματικότητα του διδακτικού έργου, όπως τεκμηριώνεται ιδίως από την αξιολόγηση από τους φοιτητές, ε) η καταλληλότητα των προσόντων του διδακτικού προσωπικού, στ) η ποιότητα του ερευνητικού έργου της ακαδημαϊκής μονάδας, ζ) ο βαθμός σύνδεσης της διδασκαλίας με την έρευνα, η) η ζήτηση στην αγορά εργασίας των

αποκτώμενων προσόντων, θ) η ποιότητα των υποστηρικτικών υπηρεσιών του Ιδρύματος (βιβλιοθήκες, φοιτητική μέριμνα διοικητικές υπηρεσίες)

Όπως σημειώνεται και παρακάτω, κατά την Πιστοποίηση δίνεται πλέον έμφαση στην περιγραφή των διαδικασιών για την εκπλήρωση των διεργασιών του ΕΣΔΠ και την εφαρμογή τους ενώ αξιολογείται και η ευελιξία τους προκειμένου για την προσαρμογή τους σε μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα με στόχο πάντα τη βελτίωση της ποιότητας.

3.5.4. Αποφάσεις Πιστοποίησης

Το πιο σημαντικό σημείο του Ν. 4009/11 είναι η απόφαση Πιστοποίησης που αναφέρεται στο άρθρο 71, η οποία εκδίδεται από το Συμβούλιο της Αρχής και μπορεί να είναι

- Θετική
- Θετική υπό όρους- στην περίπτωση αυτή αναφέρονται τα κριτήρια που δεν ικανοποιούνται και τίθεται χρονοδιάγραμμα συμμόρφωσης τους ως προς αυτά. Το συμβούλιο ύστερα από την υποβολή συμπληρωματικής έκθεσης εκδίδει νέα απόφαση (άρθρο 71, παρ.4)
- Αρνητική

Σε περίπτωση αρνητικής απόφασης πιστοποίησης ο Υπουργός Παιδείας με απόφαση του μπορεί να περιορίσει τη χρηματοδότηση του Ιδρύματος ή την εισαγωγή νέων φοιτητών στο Πρόγραμμα Σπουδών. Για τους ήδη εγγεγραμμένους φοιτητές στο Πρόγραμμα Σπουδών με αρνητική πιστοποίηση παρέχεται η δυνατότητα συνέχισης των σπουδών τους σε άλλο πιστοποιημένο πρόγραμμα Σπουδών. (άρθρο 71, παρ. 5)

Η διάρκεια της απόφασης πιστοποίησης (άρθρο 71, παρ. 2) δεν μπορεί να υπερβαίνει τα οκτώ έτη.

Σχόλια για το Ν. 4009/11

Οι εξωτερικές αξιολογήσεις των Ιδρυμάτων από την Α.ΔΙ.Π. συνεχίζονται και μετά την έκδοση του Ν. 4009/11, για να ολοκληρωθούν κατά το χρονικό διάστημα 2015-2016. Συγκεκριμένα, το 2015 αξιολογήθηκαν 400 Τμήματα και 14 Ιδρύματα, ενώ το

2016 αξιολογήθηκαν συνολικά 22 Ιδρύματα (12 Πανεπιστήμια και 10 ΤΕΙ) από Επιτροπές Εξωτερικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ), (Α.Δ.Ι.Π. 2016, σελ.83). Ενώ λοιπόν με το Ν. 4009/11 στόχος της Α.Δ.Ι.Π. είναι πλέον η Πιστοποίηση, η ίδια συνεχίζει τις αξιολογήσεις των Ιδρυμάτων και των ακαδημαϊκών μονάδων, κάτι που αποδίδεται στη χρηματοδότηση τόσο των ΜΟ.ΔΙ.Π. όσο και της Α.Δ.Ι.Π., μέσω ΕΣΠΑ, που δεν αφήνει περιθώρια μη τήρησης των διαδικασιών (Σταμέλος κ.α., 2015). Αξιοσημείωτη είναι και η αλλαγή των αξιολογούμενων μονάδων: η αξιολόγηση αφορά το Ίδρυμα και την Ακαδημαϊκή Μονάδα ενώ η πιστοποίηση αφορά το ΕΣΔΠ και τα Προγράμματα Σπουδών (ό.π.).

Μία επισήμανση του IOBE σε μελέτη σχετικά με τις επιπτώσεις της κρίσης και προκλήσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση δίνει μία εικόνα της Ανώτατης Εκπαίδευσης τη δεδομένη στιγμή. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι (IOBE, 2017, σελ.17).:

Η μεταρρύθμιση που επιχειρήθηκε με το Ν. 4009/2011 ανακόπηκε, καθώς σημαντικές αλλαγές στην οργάνωση και διοίκηση των ΑΕΙ ανατράπηκαν, ενώ οι αλλαγές στη χρηματοδότηση και διακυβέρνηση στο επίπεδο του συνολικού συστήματος έμειναν ανεφάρμοστες. Ως αποτέλεσμα, η ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα παραμένει από τα πλέον συγκεντρωτικά συστήματα στην Ευρώπη, ενώ η διακυβέρνηση (governance) του συνολικού συστήματος και των ιδρυμάτων ασκείται με παραδοσιακά εργαλεία ρύθμισης (regulation), όπως είναι οι έλεγχοι νομιμότητας και το δημόσιο λογιστικό πρότυπο. Στο πλαίσιο αυτό η ικανότητα των ιδρυμάτων να χαράσσουν στρατηγική παραμένει περιορισμένη.

Επίσης, η μεταρρύθμιση της Ανώτατης εκπαίδευσης που προβλέπει ο Ν. 4009/11 δεν μπορεί να μην συσχετισθεί με την περίοδο της οικονομικής κρίσης που βίωσε η χώρα τη δεδομένη χρονική στιγμή, αποτελώντας κατά τον Καμαριανό (2016) ζήτημα δημοσιονομικής επιβίωσης.

3.6.Ο Νόμος 4653/2020: Η νέα Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘ.Α.Α.Ε.)

Το νομοσχέδιο για την ΕΘ.Α.Α.Ε. αποτελεί το αναγκαίο πρώτο βήμα, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του για την αναμόρφωση του νόμου-πλασίου για την εκ νέου οργάνωση της λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης, στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της αυτονομίας, της διαρκούς αξιολόγησης και της εξωστρέφειας. Η δήλωση αυτή αποτέλεσε αντικείμενο έντονων συζητήσεων, όπως αναφέρεται παρακάτω.

Η Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας (Α.ΔΙ.Π) στην Ανώτατη Εκπαίδευση μετονομάζεται για δεύτερη φορά σύμφωνα με το άρθρο 1, παρ. 1 του Ν. 4653/2020 σε «Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης» (ΕΘ.Α.Α.Ε.) με ουσιαστική θεσμική και λειτουργική αναβάθμιση και ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της. Αποστολή της νέα αρχής παραμένει η διασφάλιση υψηλής ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση με δύο πυλώνες δράσεις (άρθρο 2, παρ. 1)

- τη συμβολή της στη διαμόρφωση και υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση και στην κατανομή της χρηματοδότησης των ΑΕΙ.
- την αξιολόγηση και πιστοποίηση της συνολικής λειτουργίας των ΑΕΙ.

Λόγω των αυξημένων αρμοδιοτήτων της, η δομή της ΕΘ.Α.Α.Ε συνίσταται σε δύο Συμβούλια:

- Το *Ανώτατο Συμβούλιο* (άρθρο 3, παρ.1). Απαρτίζεται από τον Πρόεδρο που διορίζεται με εισήγηση του Υπουργού και κατόπιν πρότασης του Υπουργικού Συμβουλίου και τέσσερα (4) μέλη. Στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου δύναται η δυνατότητα συμμετοχής, χωρίς δικαίωμα ψήφου, του Γενικού Διευθυντή της ΕΘ.Α.Α.Ε, εκπροσώπων του Υπουργείου Παιδείας, των οργάνων διοίκησης των ελληνικών ΑΕΙ, του διδακτικού προσωπικού, των ερευνητικών κέντρων και των φοιτητών (άρθρο 3, παρ. 4).
- Το *Συμβούλιο Αξιολόγησης και Πιστοποίησης- Σ.Α.Π.* (άρθρο 4, παρ. 1). Πρόεδρος του Σ.Α.Π. παραμένει ο Πρόεδρος του Ανώτατου Συμβουλίου και στη σύνθεσή του συμμετέχουν οκτώ (8) μέλη ΔΕΠ, καθηγητές πρώτης βαθμίδας των ΑΕΙ , ένας

εκπρόσωπος των φοιτητών και ένας εκπρόσωπος του Τεχνικού/ Γεωτεχνικού και του Οικονομικού Επιμελητηρίου (άρθρο 4, παρ. β).

3.6.1 Αρμοδιότητες του Ανώτατου Συμβουλίου της ΕΘ.Α.Α.Ε.

Οι αρμοδιότητες του Ανώτατου Συμβουλίου αφορούν την αποστολή της ΕΘΑΑΕ για τη διαμόρφωση και υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση, καθώς επίσης και για την κατανομή χρηματοδότησης των ΑΕΙ. Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του για την διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής το Ανώτατο Συμβούλιο είναι αυτό που πλέον εισηγείται (και δεν περιορίζεται στη διατύπωση γνώμης όπως αναφέρεται στο Ν. 4009/11), το πρόγραμμα εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη Εκπαίδευση στον Υπουργό Παιδείας, ο οποίος και το εγκρίνει ανά τετραετία. Στο πρόγραμμα περιλαμβάνονται ιδίως μεσοπρόθεσμοι στόχοι, σχέδια επενδύσεων, προγράμματα ή επιμέρους δράσεις της εθνικής πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση (άρθρο 14, παρ.2). Προκειμένου για την υλοποίηση του προγράμματος εθνικής στρατηγικής τα ΑΕΙ συντάσσουν τετραετές αναπτυξιακό πρόγραμμα σύμφωνα με τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές και δράσεις για την ανώτατη εκπαίδευση και την έρευνα(άρθρο 14, παρ.3, άρθρο 15, παρ. 1γ)). Τα ΑΕΙ κλήθηκαν κατά την πιστοποίηση του εσωτερικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας να καταθέσουν τα στρατηγικά τους σχέδια, αναφορικά με την πολιτική ποιότητας τους συμπεριλαμβάνοντας τους αναπτυξιακούς τους στόχους.

Στις αρμοδιότητες του Ανώτατου Συμβουλίου, αναφορικά με την υλοποίηση και διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής, συμπεριλαμβάνονται η εισήγηση στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων (άρθρο 7, παρ. 1) για την ίδρυση, τη συγχώνευση, κατάργηση και μετονομασία των ΑΕΙ και των ακαδημαϊκών τους μονάδων, η διατύπωση προτάσεων για τη διασφάλιση της υψηλής ποιότητας και για την ενίσχυση της διεθνοποίησης των ΑΕΙ.

Στα πλαίσια της αποστολής της ΕΘΑΑΕ για την κατανομή της χρηματοδότησης των ΑΕΙ, αφορά τον ρόλο του στην κατανομή της χρηματοδότησης των ΑΕΙ. Συγκεκριμένα το Ανώτατο Συμβούλιο εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων την κατανομή του ετήσιου προϋπολογισμού επιχορηγήσεων στα

Α.Ε.Ι., εκ του οποίου το είκοσι τοις εκατό (20%) κατανέμεται με βάση τους δείκτες ποιότητας κάθε ιδρύματος (άρθρο 7, παρ. 2). Παράλληλα, στα παραπάνω πλαίσια, το Ανώτατο Συμβούλιο εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων (άρθρο 7, παρ.2) την κατανομή θέσεων προσωπικού στα Α.Ε.Ι., συλλέγει και αναλύει τα απαιτούμενα στατιστικά στοιχεία των Ιδρυμάτων ενώ εξακολουθεί να παρακολουθεί συστηματικά την πορεία μετάβασης των αποφοίτων των Α.Ε.Ι. στην αγορά εργασίας, κριτήριο των νέων θεματικών αξιολογήσεων (άρθρο 8, παρ. 1δ).

Χρηματοδότηση με επίτευξη στόχων/κριτήρια αξιολόγησης.

Η ΕΘ.Α.Α.Ε εισηγείται την κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης στα ΑΕΙ βάση συμμόρφωσης με αντικειμενικά κριτήρια και επίτευξη στόχων (άρθρο 16) αξιοποιώντας τους δείκτες αξιολόγησης και πιστοποίησης. Πλέον το 80% κατανέμεται στα ΑΕΙ βάση αντικειμενικών κριτηρίων που αφορούν (άρθρο 16, παρ.2^α):

- το συνολικό αριθμό εγγεγραμμένων φοιτητών,
- το εκτιμώμενο ετήσιο κόστος σπουδών ανά φοιτητή,
- τη διάρκεια των ΠΣ,
- το μέγεθος και την πολυεδρικότητα (γεωγραφική διασπορά των Ιδρυμάτων)

Το υπόλοιπο 20% κατανέμεται με βάση δείκτες ποιότητας στους οποίους επιλέγει κάθε ΑΕΙ να αξιολογηθεί και αφορούν ιδίως (άρθρο 16):

- την αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όπου συνυπολογίζονται ο ρυθμός αποφοίτησης (η αριθμητική σχέση αποφοίτων προς εισερχόμενους φοιτητές), η αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών και η επαγγελματική απορρόφηση των αποφοίτων.
- την ερευνητική δραστηριότητα, όπου εκτιμάται ο αριθμός των μελών ΔΕΠ, τα Κέντρα Αριστείας στην έρευνα, ο αριθμός των μελών ΔΕΠ που κατέχουν θέσεις σε κεντρικά όργανα διοίκησης διεθνών οργανισμών (ακαδημαϊκών, ερευνητικών), τον αριθμό ανά μέλος ΔΕΠ ετεροαναφορών και δημοσιεύσεων, τον αριθμό ανά καθηγητή συμμετοχών σε διεθνή ανταγωνιστικά προγράμματα έρευνας.

Τα κριτήρια θεσμοθέτησης των Κέντρων Αριστείας εξειδικεύονται στο άρθρο 19 και αφορούν ΑΕΙ, Σχολές ή Τμήματα καθώς και συμπράξεις των ΑΕΙ με ερευνητικά κέντρα που διακρίνονται για την εξαιρετική ποιότητα και αποτελεσματικότητα του διδακτικού και ερευνητικού έργου, την αποτελεσματική οργάνωση των ΠΣ, τη σύνδεση της διδασκαλίας με την έρευνα και την υψηλή ποιότητα των υποστηρικτικών τους υπηρεσιών.

- τη διεθνοποίηση των Ιδρυμάτων που αφορά τον αριθμό αλλοδαπών φοιτητών σε αναλογία εγγεγραμμένων, τον αριθμό των φοιτητών που συμμετέχουν σε προγράμματα κινητικότητας (εισερχόμενοι και εξερχόμενοι) και τον αριθμό συμφωνιών συνεργασίας με άλλα ΑΕΙ της ημεδαπής ή του εξωτερικού.

Όπως αναφέρεται, οι παραπάνω δείκτες για την επιπλέον χρηματοδότηση του 20% είναι ενδεικτικοί με τα ΑΕΙ να επιλέγουν εξ' αυτών τους δείκτες στους οποίους επιθυμούν να αξιολογηθούν, αφήνοντας περιθώριο για τη θέσπιση νέων δεικτών που θα επιλέξουν τα ΑΕΙ. Παρόλα αυτά η εκπλήρωση των δεικτών της ΕΘ.Α.Α.Ε είναι σε προτεραιότητα, βάση της παρουσίας από τον Πρόεδρο της ΕΘ.Α.Α.Ε. στη Σύνοδο των Πρυτάνεων τον Ιούλιο του 2020 (ΕΘ.Α.Α.Ε., 2020).

3.6.1. Αρμοδιότητες του Συμβουλίου Αξιολόγησης και Πιστοποίησης

Το Σ.Α.Π. (άρθρο 8, παρ. 1) αναλαμβάνει την αρμοδιότητα/υποχρέωση να αξιολογεί τα Α.Ε.Ι. και τις επιμέρους ακαδημαϊκές και ερευνητικές τους μονάδες και πιστοποιεί εάν πληρούν τα κριτήρια οργάνωσης προγραμμάτων σπουδών πρώτου, δεύτερου και τρίτου κύκλου. Πιστοποιεί, το αργότερο κάθε πέντε έτη, την ποιότητα των εσωτερικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας των Α.Ε.Ι. και των προγραμμάτων σπουδών και των τριών κύκλων ανώτατης εκπαίδευσης συμπεριλαμβανόμενων των προγραμμάτων δια βίου μάθησης, εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ηλεκτρονικής μάθησης, καθώς και των προγραμμάτων συνεργασίας με άλλα εκπαιδευτικά ή ερευνητικά ιδρύματα.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την έναρξη λειτουργίας νέων Προγραμμάτων Σπουδών, είναι η πιστοποίησή τους από το Σ.Α.Π., κατόπιν σχετικού αιτήματος. (άρθρο 8, παρ. 1 (γ))

Στο πλαίσιο άσκησης των αρμοδιοτήτων του, το Σ.Α.Π. (άρθρο 8, παρ. 2), συγκροτεί, προγραμματίζει και συντονίζει τις Επιτροπές Εξωτερικής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης (Ε.Ε.Α.Π.), εκδίδει τον Οδηγό Πιστοποίησης ενώ συνεχίζει να τηρεί και να ενημερώνει Μητρώο Ανεξάρτητων Εμπειρογνομώνων και Μητρώο Φοιτητών. Το τελευταίο απαρτίζεται από τους εκπροσώπους φοιτητές, μέλη της ΜΟ.ΔΙ.Π. των ΑΕΙ. Έχοντας αναπτύξει σε συνεργασία με τις ΜΟ.ΔΙ.Π. το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Ποιότητας (ΟΠΕΣΠ) μεριμνά για τη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων από τα Α.Ε.Ι.

3.6.2. Αξιολόγηση και Πιστοποίηση της ποιότητας- Κριτήρια

Η πιστοποίηση των Α.Ε.Ι., των εσωτερικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας, των ακαδημαϊκών τους μονάδων, των προγραμμάτων σπουδών και των τριών κύκλων, ως διαδικασία εξωτερικής αξιολόγησης με βάση συγκεκριμένα, προκαθορισμένα, διεθνώς αποδεκτά και εκ των προτέρων δημοσιοποιημένα ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια και δείκτες (υπό την ευθύνη του Σ.Α.Π.), διατυπώνεται στο άρθρο 9 του Ν.4653/2020 σε απόλυτη συμφωνία με τον Ν. 4009/11.

Σκοπός της πιστοποίησης παραμένει η διασφάλιση της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης και η βελτιστοποίηση της αποτελεσματικότητας και διαφάνειας της συνολικής λειτουργίας των Α.Ε.Ι..

Στα γενικά κριτήρια πιστοποίησης των ακαδημαϊκών μονάδων και των Προγραμμάτων Σπουδών των ΑΕΙ στο Ν. 4653/2020, (άρθρο 10, παρ.1), περιλαμβάνονται τα κριτήρια όπως αυτά αναφέρονται στο άρθρο 72 παρ.1 του Ν. 4009/11, με το κριτήριο της ζήτησης στην αγορά εργασίας των αποκτώμενων προσόντων να επαναδιατυπώνεται ως «η σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών και των επιδιωκόμενων δεξιοτήτων με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας», έντονη απαίτηση των Επιτροπών Πιστοποίησης. Δύο νέα κριτήρια προστίθενται και αφορούν την «αριθμητική επάρκεια του προσωπικού» και τις «επιδιωκόμενες ψηφιακές δεξιότητες των προγραμμάτων σπουδών» (άρθρο 10, παρ. 1, (ε),(θ)).

Στα γενικά κριτήρια για την πιστοποίηση των εσωτερικών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας των Α.Ε.Ι. στον Ν. 4653/2020 (άρθρο 10, παρ. 3) επαναλαμβάνονται τα κριτήρια που υπαγορεύονται στο Ν. 4009/11 άρθρο 72, παρ. 2).

Στα κριτήρια των νέων θεματικών αξιολογήσεων που εισάγονται με το Ν.4653/2020 συμπεριλαμβάνονται (άρθρο 8, παρ.1δ) η στρατηγική διεθνοποίησης, η ισότητα των φύλων, η πρόσβαση ατόμων με αναπηρία, η απορρόφηση των αποφοίτων στην αγορά εργασίας, η περιβαλλοντική πολιτική, η διασφάλιση ακαδημαϊκού περιβάλλοντος, η ανάπτυξη προγραμμάτων ηλεκτρονικής και δια βίου μάθησης και η ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων φοιτητών και προσωπικού.

Η θέσπιση κριτηρίων αποτελεί μία δυναμική διαδικασία κατά την οποία τα κριτήρια εξειδικεύονται και αναθεωρούνται με βάση την τεχνογνωσία και την εμπειρία που αποκτήθηκε κατά την εφαρμογή διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας, στα πλαίσια πάντα του ΕΧΑΕ (άρθρο 10, παρ.4).

3.6.3. Αξιολόγηση και Πιστοποίηση

Οι διαδικασίες αξιολόγησης και πιστοποίησης υλοποιούνται σε δύο στάδια (άρθρο 11, παρ.1) χωρίς (ιδιαίτερες) μεταβολές από τις διαδικασίες όπως αυτές περιγράφονται στο Ν. 4009/11. Η εσωτερική αξιολόγηση παραμένει το πρώτο στάδιο, αφορά τη διαδικασία αυτοαξιολόγησης του ΑΕΙ/ Ακαδημαϊκής Μονάδας/ Προγράμματος Σπουδών/ ΕΣΔΠ και ολοκληρώνεται με την έκθεση εσωτερικής αξιολόγησης από το ΑΕΙ ή την ακαδημαϊκή του μονάδα. Η εξωτερική αξιολόγηση και πιστοποίηση διεξάγεται από την πενταμελή Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης (Ε.Ε.Α.Π.) που συγκροτείται από το Σ.Α.Π. (άρθρο 13). Η Ε.Ε.Α.Π. διενεργεί επιτόπια επίσκεψη στο υπό αξιολόγηση ΑΕΙ ή ακαδημαϊκή μονάδα προκειμένου να επαληθεύσει τα στοιχεία της έκθεσης εσωτερικής αξιολόγησης (του Α.Ε.Ι. ή της ακαδημαϊκής μονάδας) που έχει στη διάθεσή συνεκτιμώντας τα νέα ευρήματα. Η εξωτερική αξιολόγηση ολοκληρώνεται με τη σύνταξη της Έκθεσης Εξωτερικής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης. Το σχέδιο της Έκθεσης Εξωτερικής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης συντάσσεται από την Ε.Ε.Α.Π. και γνωστοποιείται στα υπό αξιολόγηση Α.Ε.Ι. ή τις ακαδημαϊκές μονάδες, προς υποβολή παρατηρήσεων μέσα σε προκαθορισμένη προθεσμία από τη γνωστοποίηση του

σχεδίου σε αυτά. Αν δεν υποβληθούν παρατηρήσεις εντός της ανωτέρω προθεσμίας, το σχέδιο της έκθεσης θεωρείται ότι έχει γίνει αποδεκτό από το Α.Ε.Ι. ή την ακαδημαϊκή μονάδα. Η τελική Έκθεση Εξωτερικής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης υποβάλλεται από την Ε.Ε.Α.Π. στο Σ.Α.Π. για τη λήψη απόφασης πιστοποίησης. Το Συμβούλιο Αξιολόγησης και Πιστοποίησης της ΕΘ.Α.Α.Ε είναι αυτό δηλαδή που λαμβάνει την τελική απόφαση Πιστοποίησης.

3.6.4. Αποφάσεις Πιστοποίησης

Το Σ.Α.Π. λαμβάνοντας υπόψη την έκθεση της Ε.Ε.Α.Π. (και τυχόν διατυπωθείσα γνώμη του οικείου ΑΕΙ) εκδίδει σχετική απόφαση η οποία μπορεί να είναι θετική, θετική υπό όρους ή αρνητική (άρθρο 12, παρ. 1), όπως προβλέπεται και στο Ν. 4009 (άρθρο 71). Η ανώτατη διάρκεια ισχύος της απόφασης πιστοποίησης ορίζεται στην απόφαση του Σ.Α.Π. σε έξι έτη (άρθρο 12, παρ.2), διαφοροποιημένη από τα οκτώ έτη όπως αναφέρονταν στο Νόμο 4009/11(άρθρο 71, παρ.2).

Σε περίπτωση έκδοσης αρνητικής απόφασης πιστοποίησης Α.Ε.Ι. ή ακαδημαϊκής μονάδας (άρθρο 12, παρ.5) για την οργάνωση σπουδών και των τριών κύκλων σπουδών, το Σ.Α.Π. τη διαβιβάζει στο Ανώτατο Συμβούλιο προκειμένου το τελευταίο να εισηγηθεί στον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων την αναδιάρθρωση, συγχώνευση, κατάτμηση ή κατάργηση του Α.Ε.Ι. ή της ακαδημαϊκής μονάδας.

Σε περίπτωση έκδοσης αρνητικής απόφασης πιστοποίησης προγράμματος σπουδών ή ΕΣΔΠ (άρθρο 12, παρ.6), ο Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί με απόφασή του να περιορίσει την επιχορήγηση του Α.Ε.Ι. ή/και την εισαγωγή νέων φοιτητών. Με την ίδια απόφαση παρέχεται στους φοιτητές του προγράμματος σπουδών ή του ιδρύματος η δυνατότητα συνέχισης των σπουδών τους σε άλλο πιστοποιημένο πρόγραμμα σπουδών ή ίδρυμα, αντίστοιχα, με ρύθμιση των σχετικών θεμάτων.

Οι τελικές εκθέσεις αξιολόγησης και πιστοποίησης των Ε.Ε.Α.Π. και οι αποφάσεις πιστοποίησης του Σ.Α.Π. κοινοποιούνται στο ίδρυμα και τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων και δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της ΕΘ.Α.Α.Ε.

Το νομοσχέδιο για την συγκρότηση της ΕΘ.Α.Α.Ε και θέματα διαχείρισης του ΕΛΚΕ τέθηκε σε διαβούλευση στις 05/12/2019 η οποία ολοκληρώθηκε στις 18/12/2019 και τελικά ο Ν.4653 ψηφίστηκε στις 22/01/2020, διάστημα που κρίθηκε εξαιρετικά σύντομο, ιδίως όταν, όπως σχολιάστηκε, προωθούνται ριζικές αλλαγές στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Οι ενισχυμένες αρμοδιότητες της νέας αρχής Διασφάλισης της Ποιότητας και η σύνδεση της χρηματοδότησης με τη συμμόρφωση κριτηρίων αξιολόγησης, προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις από τον χώρο των ΑΕΙ τόσο κατά τη διάρκεια διαβούλευσης του νομοσχεδίου όσο και μετά την ψήφιση του³.

4. Εφαρμογή της πιστοποίησης στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση

4.1. Ενέργειες της Α.Δ.Ι.Π. 2016-2017

Το 2016 η Α.Δ.Ι.Π. ολοκλήρωσε τις εξωτερικές αξιολογήσεις των Ιδρυμάτων ενώ προέβη και στη συγκέντρωση και διαμόρφωση του υλικού για την Πιστοποίηση των Εσωτερικών Συστημάτων Διασφάλισης Ποιότητας (ΕΣΔΠ) και των Προγραμμάτων Σπουδών (ΠΣ) (Α.Δ.Ι.Π.,2017). Η καθυστέρηση στη χρηματοδότηση της Α.Δ.Ι.Π. από το Υπουργείο Παιδείας, οδήγησε σε καθυστέρηση εφαρμογής των διαδικασιών Πιστοποίησης, παρά την πρόβλεψη τους στο Ν.4009/11 (Α.Δ.Ι.Π.,2017). Η απαιτούμενη χρηματοδότηση τελικά εξασφαλίστηκε στα τέλη του 2017 με την ένταξη της Α.Δ.Ι.Π. στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» (Α.Δ.Ι.Π., 2018) στα πλαίσια του οποίου προβλέπεται μεταξύ άλλων η χρηματοδότηση της πιστοποίησης 450 Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών (ΠΠΣ) και η πιστοποίηση των Εσωτερικών Συστημάτων Διασφάλισης Ποιότητας (ΕΣΔΠ) των 36 Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Δ.Ι.Π., 2017). Το 2017 (Μάρτιος- Δεκέμβριος) η Α.Δ.Ι.Π. διοργάνωσε ενημερωτικές συναντήσεις στην έδρα της αλλά και στα Ιδρύματα για να

³Ενδεικτικά αναφέρεται η Σύνοδος των Πρυτάνεων, (άτυπη συνάντηση μέσω τηλεδιάσκεψης 20/12/2019), συμφώνησε με τη χρηματοδότηση μέσω ικανοποίησης στόχων και κριτηρίων, ως όμως επιπλέον χρηματοδότηση, σε μία χρονική συγκυρία, όπως αναφέρει, όπου η χρηματοδότηση των ΑΕΙ εκτιμάται να είναι μειωμένη κατά 45% σε σχέση με το 2012 ενώ την ίδια στιγμή ο αριθμός των φοιτητών έχει αυξηθεί. Επεσήμανε επίσης τον κίνδυνο διακοπής λειτουργίας τμημάτων ιδίως της Περιφέρειας, σε περίπτωση που δεν θα καταφέρουν να υλοποιήσουν τα κριτήρια του 20% της χρηματοδότησης.(Λακασάς, 2019),

παρουσιάσει τις διαδικασίες και τον οδικό χάρτη της Πιστοποίησης, το χρονοδιάγραμμα και τα πρότυπα της Πιστοποίησης των ΠΠΣ και των ΕΣΔΠ (Α.Δ.Ι.Π. 2018⁴). Η νομοθετική πρόβλεψη του Ν. 4009/11 (άρθρο 66, παρ.2β) για την ανάπτυξη κεντρικού πληροφοριακού συστήματος και βάσης δεδομένων για τη διευκόλυνση και απλοποίηση των διαδικασιών αξιολόγησης, υλοποιήθηκε με την ολοκλήρωση και ενεργοποίηση του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Εθνικού Συστήματος Ποιότητας(Ο.Π.Ε.Σ.Π.), το οποίο παρουσιάζεται στους Προέδρους και τα στελέχη των ΜΟ.ΔΙ.Π. τον Μάρτιο του 2017. Στο Ο.Π.Ε.Σ.Π. οι ΜΟ.ΔΙ.Π. ή τα Τμήματα, κατά περίπτωση, καταχωρούν ποσοτικά στοιχεία ανά ακαδημαϊκό έτος που αφορούν το Ίδρυμα (στελέχωση διοικητικών υπηρεσιών, στοιχεία χρηματοδότησης ανά πηγή, υποδομές, ερευνητικό έργο, φοιτητική μέριμνα, ΕΣΔΠ - αξιολογήσεις φοιτητών, συμμετοχή εξωτερικών φορέων, παρακολούθηση αποφοίτων), το Τμήμα (προσωπικό όλων των κατηγοριών εξέλιξη, κινητικότητα, στοιχεία χρηματοδότησης ανά πηγή, υποδομές, ερευνητικό έργο, ερευνητική δραστηριότητα), τα Προπτυχιακά και Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών (δομή και οργάνωση σπουδών, ηλεκτρονική τάξη, πρακτική άσκηση, σχεδιασμός προγράμματος σπουδών, φοιτητικός πληθυσμός, προσβασιμότητα, κινητικότητα, απόφοιτοι, απορρόφηση αποφοίτων, διδακτικό προσωπικό) και τα Διδακτορικά Προγράμματα Σπουδών (φοιτητικός πληθυσμός, διάρκεια φοίτησης, ερευνητικό έργο υποψηφίων διδασκόντων). Ο συνολικός αριθμός των πεδίων αγγίζει τα σύμφωνα με το Εγχειρίδιο δεδομένων της ΑΔΙΠ τα 500 πεδία (Εγχειρίδιο δεδομένων ποιότητας Α.Δ.Ι.Π., 2018). Το Ο.Π.Ε.Σ.Π., όπως κάθε πληροφοριακό σύστημα στην αρχή της εφαρμογής του, αντιμετώπισε προβλήματα, που αφορούσαν συνήθως την ερμηνεία των ζητούμενων πεδίων. Η τροποποίηση της περιγραφής μέρους των προς συμπλήρωσης πεδίων από την Α.Δ.Ι.Π. είχε ως αποτέλεσμα τα στοιχεία των ετών 2015-16 και 2016-17 σε κάποιες περιπτώσεις να έχουν καταχωρηθεί με διαφορετικό

⁴Η πιστοποίηση, όπως ανέφερε η Παϊσίδου, Πρόεδρος της Α.Δ.Ι.Π., σε ενημερωτική συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Πατρών (Παρουσίαση Α.Δ.Ι.Π., 2017) διασφαλίζει ότι ένα Ίδρυμα ή Πρόγραμμα Σπουδών καλύπτει τα ελάχιστα κριτήρια ποιότητας όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί στον ΕΧΑΕ, οδηγεί στην αναβάθμιση των ελληνικών τίτλων σπουδών και αποτελεί διαβατήριο για τη συνέχιση των σπουδών Ελλήνων πτυχιούχων σε μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών του εξωτερικού. Επισημαίνει ότι η Ελλάδα καλείται να ανταγωνιστεί χώρες σε πανευρωπαϊκό επίπεδο όπου η πιστοποίηση εφαρμόζεται στην συντριπτική πλειοψηφία των προγραμμάτων σπουδών τους

σκεπτικό από τα Ιδρύματα και κατά συνέπεια οι δείκτες που εξάγονταν να εμφανίζουν θέμα αξιοπιστίας.

4.2. Η πορεία της Πιστοποίησης

Η πρώτη πρόσκληση για την Πιστοποίηση των ΕΣΔΠ και των ΠΠΣ στάλθηκε από την Α.Δ.Ι.Π. στις 19/01/2018 (αρ. πρωτ. 4900/19-01-2018) με προθεσμία κατάθεσης την 20^η Ιουλίου 2018. Ακολούθησαν άλλες δύο προσκλήσεις στις 27/11/2018 (αρ. πρωτ. 7474/27-11-2018) με προθεσμία την 19^η Απριλίου 2019 και στις 20-11-2019 (αρ. πρωτ.13158/20-11-2019) με προθεσμία την 10^η Απριλίου 2020. Όπως αναφέρεται σε όλες τις προσκλήσεις, προβλέπεται σύνδεση των διαδικασιών ακαδημαϊκής πιστοποίησης Π.Σ. με το Ε.Σ.Δ.Π. στα ΑΕΙ καθώς όπως τονίζεται προϋπόθεση για την πιστοποίηση ενός ΠΣ αποτελεί η ύπαρξη ήδη πιστοποιημένου ΕΣΔΠ του αντίστοιχου ΑΕΙ⁵.

Για τη διευκόλυνση της προετοιμασίας των προτάσεων, αλλά και την τυποποίηση της διαδικασίας η πρόσκληση συνοδεύονταν από αναλυτικό ενημερωτικό υλικό που προετοίμασε η Α.Δ.Ι.Π. και περιελάμβανε: τον *Οδηγό Πιστοποίησης*, όπου ανέλυε λεπτομερώς τη διαδικασία (σκοπός, αρχές, στάδια διαδικασίας, τρόπος σύνταξης πρότασης, συγκρότηση ρόλος), το *Υπόδειγμα για τη σύνταξη της Πρότασης Πιστοποίησης του Εσωτερικού Συστήματος Διασφάλισης Ποιότητας* και το *Υπόδειγμα για τη σύνταξη Πρότασης Ακαδημαϊκής Πιστοποίησης Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών*. Στα δύο υποδείγματα προσδιορίζονται τα γενικά κριτήρια πιστοποίησης των ΕΣΔΠ και των ΠΠΣ, εξειδικεύοντας και κωδικοποιώντας τα γενικά κριτήρια πιστοποίησης που ορίζονταν στο άρθρο 72 του Ν.4009/2011.Επίσης, η Α.Δ.Ι.Π. βάσει των στοιχείων του Ο.Π.Ε.Σ.Π. που είχαν καταχωρηθεί από τα Ιδρύματα για τα ακαδημαϊκά έτη 2015-16 και 2016-17, εξέδωσε τον Ιανουάριο του 2019, τους δείκτες λειτουργίας κάθε Ιδρύματος και συγκριτικούς δείκτες όλων των Ιδρυμάτων, απαραίτητο εργαλείο παρακολούθησης της απόδοσης και της στοχοθεσίας τους. Δείκτες λειτουργίας απέστειλε και σε όλες τις ακαδημαϊκές μονάδες.

⁵Σύμφωνα με τη σχετική πρόσκληση της ΑΔΙΠ για την Πιστοποίηση του ΕΣΔΠ/ΠΠΣ (ημερ.28/11/2019) που απεστάλη στα Ιδρύματα μέσω ηλεκτρονικού και συμβατικού ταχυδρομείου

Στις προσκλήσεις της ΕΘ.Α.Α.Ε (τέως Α.Δ.Ι.Π.) για την Πιστοποίηση των Εσωτερικών Συστημάτων Διασφάλισης Ποιότητας, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσίασε ο Πρόεδρος της ΕΘΑΑΕ κατά τη Σύνοδο Πρυτάνεων στις 30/7/2020, έχουν ανταποκριθεί έως σήμερα 22 Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (σύμφωνα με το νέο χάρτη των ΑΕΙ μετά και τις συγχωνεύσεις Ιδρυμάτων του 2019) ενώ δύο (2) δεν έχουν υποβάλλει ακόμα πρόταση Πιστοποίησης (ΕΘΑΑΕ, 2020). Τη διαδικασία πιστοποίησης με την Έκδοση της Έκθεσης Πιστοποίησης έχουν ολοκληρώσει 18 Ιδρύματα. Έξι (6) Ιδρύματα βρίσκονται σε διαδικασία Πιστοποίησης. Όσον αφορά τα αποτελέσματα της έως τώρα διαδικασίας Πιστοποίησης των ΕΣΔΠ, δώδεκα (12) Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση ως προς το πρότυπο πιστοποίησης της ΕΘΑΑΕ και έξι (6) Ιδρύματα παρουσιάζουν μερική συμμόρφωση. Αναφορικά με τη πορεία Πιστοποίησης των ΠΠΣ, σε σύνολο 427 ΠΠΣ, 110 ΠΠΣ έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία με την έκδοση της Έκθεσης Πιστοποίησης, 140 βρίσκονται υπό πιστοποίηση, ενώ εκατόν πενήντα τρία (153) νέα προγράμματα σπουδών θα πιστοποιηθούν με διαδικασίες που προβλέπονται σε νέες οδηγίες της ΕΘ.Α.Α.Ε. Είκοσι τέσσερα (24) ΠΠΣ δεν έχουν υποβάλλει, έως τις 30/07/2020, πρόταση πιστοποίησης (ΕΘΑΑΕ,2020).

Οι αποφάσεις και οι Εκθέσεις Πιστοποίησης των ΕΣΔΠ και των ΠΠΣ είναι δημοσιευμένες στην ιστοσελίδα των Ιδρυμάτων και της ΕΘ.Α.Α.Ε., στα πλαίσια της τήρησης της απαίτησης λογοδοσίας και διαφάνειας των Ιδρυμάτων.

Η ΕΘΑΑΕ κοινοποίησε στα Ιδρύματα Πρότυπα Πιστοποίησης Ξενόγλωσσων Προγραμμάτων Σπουδών ενώ εκκρεμούν τα πρότυπα Πιστοποίησης των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών και των Προγραμμάτων Διδακτορικών σπουδών. Υπό τις νέες συνθήκες COVID 19 η ΕΘΑΑΕ δημιούργησε Πρότυπα για την διαδικασία της Πιστοποίησης εξ' αποστάσεως, με ηλεκτρονικά μέσα.

4.3. Ευρήματα Πιστοποίησης ΕΣΔΠ Ελληνικών ΑΕΙ

Στην παρούσα εργασία παρατίθενται τα ευρήματα των Επιτροπών Εξωτερικών Εμπειρογνομόνων (Ε.Ε.Α.Π.) που προέκυψαν από τη διαδικασία Πιστοποιήσεων

των ΕΣΔΠ των 18 (σε σύνολο 24) Ιδρυμάτων, όπως αυτά αναφέρονται στις δημοσιευμένες εκθέσεις Πιστοποίησης στην ιστοσελίδα της ΕΘ.Α.Α.Ε..

Τα ΕΣΔΠ ενθαρρύνουν τη συμμετοχή όλων μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, ενισχύουν την ανάπτυξη πληροφοριακών συστημάτων, προωθούν την αναμόρφωση των Προπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών μέσω της εμπλοκής φορέων της αγοράς εργασίας και βελτιστοποιούν διαδικασίες διοίκησης όλων των πτυχών της λειτουργίας τους με σκοπό την αύξηση της αποδοτικότητας τους, μέσα από την καταγραφή και αξιολόγηση των δεδομένων.

Η δομή της παρουσίασης, περιλαμβάνει τη συνοπτική διατύπωση κάθε αρχής (σύμφωνα με το Υπόδειγμα της ΑΔΙΠ για την Πιστοποίηση του ΕΣΔΠ) και ακολούθως τα ευρήματα των Επιτροπών Αξιολόγησης και Πιστοποίησης με επιμέρους σχολιασμό.

4.3.1. Πολιτική του Ιδρύματος για τη διασφάλιση Ποιότητας

Σύμφωνα με το Υπόδειγμα της Α.Δ.Ι.Π. για την Πιστοποίηση του ΕΣΔΠ και αναφορικά με την Πολιτική Ποιότητας (πρβ. Α.Δ.Ι.Π. 2018), τα ΑΕΙ έχουν την υποχρέωση να διαμορφώσουν και να εφαρμόζουν μία Πολιτική Ποιότητας, ως αναπόσπαστο κομμάτι της στρατηγικής τους. Η Πολιτική Ποιότητας εκφράζει τη δέσμευση των Ιδρυμάτων για τη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας όλων των πτυχών λειτουργίας τους, ακαδημαϊκής, ερευνητικής, διοικητικής, με τη συμμετοχή όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, ενθαρρύνοντας με αυτό τον τρόπο την ανάπτυξη μιας κουλτούρας ποιότητας. Αποτελεί τη βάση σχεδιασμού του ΕΣΔΠ, το οποίο καθορίζει το πλαίσιο λειτουργίας των Ιδρυμάτων με στόχο τη συνεχή αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών του. Πληρεί την απαίτηση της λογοδοσίας των ΑΕΙ και δημοσιοποιείται. Η Πολιτική Ποιότητας διαμορφώνεται και επαναξιολογείται σε ετήσια βάση.

Ως προς την Αρχή της Πολιτικής Ποιότητας, δώδεκα από τα δέκα οκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση και έξι με ικανοποιητική συμμόρφωση.

Το πρώτο θετικό εύρημα των Επιτροπών Αξιολόγησης και Πιστοποίησης είναι η εμφανής παρουσία κουλτούρας πολιτικής ποιότητας στα Ιδρύματα. Επιδίωξη και στόχος των όλων των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της χώρας είναι η

διαμόρφωση καταξιωμένων και ελκυστικών Ιδρυμάτων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο που θα στηρίζουν την αριστεία στην έρευνα και τη διδασκαλία ενώ δεν θα υπολείπονται σε αποδοτική λειτουργία των υπηρεσιών τους. Η αριστεία, προκύπτει μέσα από εκσυγχρονισμένα ΠΠΣ και ΠΜΣ, η ύπαρξη των οποίων διαπιστώθηκε και η πολιτική ποιότητας έχει συνεισφέρει τα Ιδρύματα να πετύχουν υψηλές θέσεις σε διεθνείς κατατάξεις (rankings). Το εφαρμοζόμενο ΕΣΔΠ προωθεί διαρκή βελτίωση της ποιότητας μέσω συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων αξιολόγησης του διδακτικού έργου που εφαρμόζονται στα Προγράμματα Προπτυχιακών και Μεταπτυχιακών Σπουδών, των ερωτηματολογίων αποφοίτων, την ετήσια ανάλυση και αξιολόγηση των ΠΠΣ καθώς και της ακαδημαϊκής απόδοσης, μεταξύ άλλων, μέσω της αξιολόγησης ερευνητικών επιτευγμάτων. Όλα τα παραπάνω τονίστηκε ότι καλλιεργούν ατύπως μια κουλτούρα ποιότητας. Η πολιτική ποιότητας στοχεύει στη χρήση διαφανών διαδικασιών καθώς και στην ενδυνάμωση της επικοινωνίας με διαφορετικούς φορείς. Η Πολιτική Ποιότητας, όπως τονίστηκε, θα πρέπει στην εξειδίκευσή της να συμβαδίζει με τη φυσιογνωμία και την αποστολή των Ιδρυμάτων.

Προς διευκόλυνση της παρακολούθησης της ποιότητας των υπηρεσιών τους η ΕΘ.Α.Α.Ε, θεσπίζοντας ποσοτικούς δείκτες της λειτουργίας των ΑΕΙ, παρέχει τη δυνατότητα στα Ιδρύματα να παρακολουθούν τη λειτουργία τους με ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Η Πολιτική Ποιότητας των Ιδρυμάτων, όπως επεσήμαναν τα μέλη των Επιτροπών, θα πρέπει να είναι διαμορφωμένη με τέτοιο τρόπο ώστε να απεικονίζεται σωστά στους δείκτες. Η συνεχής προσπάθεια καταγραφής σε πραγματικό χρόνο των δεδομένων ποιότητας θα συνεισφέρει στην παρακολούθηση των δεικτών που έχουν θέσει τα ιδρύματα για την επίτευξη των στρατηγικών τους στόχων. Με γνώμονα την πολιτική ποιότητας των ιδρυμάτων και την προσπάθεια για την επίτευξη των σκοπών του ΕΣΔΠ όλα τα Ιδρύματα εμφανίζουν αξιόλογες προσπάθειες σωστής διαχείρισης των οικονομικών τους παρά την υποχρηματοδότηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Στα αρνητικά ευρήματα, σε όλα σχεδόν τα Ιδρύματα, εντοπίζεται η μη επικοινωνία της πολιτικής ποιότητας στο σύνολο της ακαδημαϊκής κοινότητας. Όσον αφορά τις διοικητικές τους υπηρεσίες, σε αντίθεση με τις ακαδημαϊκές

μονάδες που διαθέτουν ήδη την εμπειρία των διαδικασιών εσωτερικής αξιολόγησης, με τη σύνταξη των ετήσιων και εσωτερικών τους εκθέσεων από τις αρμόδιες ομάδες συντονισμού των διαδικασιών (ΟΜΕΑ), δεν φαίνεται να γνωρίζουν και κατά συνέπεια να υπηρετούν την πολιτική ποιότητας των Ιδρυμάτων. Η παρουσίαση του Εσωτερικού Συστήματος Διασφάλισης Ποιότητας στις διοικητικές διευθύνσεις αποτέλεσε παρότρυνση των Επιτροπών οι οποίες παρατήρησαν μεμονωμένες μόνο περιπτώσεις διοικητικών υπηρεσιών να ενδιαφέρονται με δική του πρωτοβουλία για την απόκτηση πιστοποίησης (ISO).

Εκτός από τις διοικητικές υπηρεσίες, δεν φάνηκε να επικοινωνείται η πολιτική ποιότητας και στο φοιτητικό πληθυσμό. Ενδεικτικά, σε πολλά ιδρύματα απουσιάζει η εκπροσώπηση του Συλλόγου των Προπτυχιακών και Μεταπτυχιακών Φοιτητών στη ΜΟ.ΔΙ.Π. και στις ΟΜΕΑ, παρά τη νομοθετική της πρόβλεψη ενώ παρατηρήθηκε η συνολική απουσία τους από τη διαμόρφωση διαδικασιών αξιολόγησης.

Την αναζήτηση τρόπων, μέσα από τη δημιουργία ευκαιριών και οργανωτικών δομών, για την εμπλοκή αποφοίτων και εξωτερικών ενδιαφερόμενων μελών στις πτυχές της Πολιτικής Ποιότητας, για την οποία φαίνεται να μην έχουν ξεκάθαρη εικόνα, επεσήμαναν επίσης οι Επιτροπές. Στα παραπάνω πλαίσια, προτάθηκε απόφοιτοι και εκπρόσωποι εξωτερικών φορέων της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας να προσκαλούνται σε ενημερωτικές διαλέξεις προκειμένου να γίνει σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

Στα σχόλια προς βελτίωση της συμμόρφωσης των Ιδρυμάτων με την Αρχή της Πολιτικής Ποιότητας, αναφέρεται επίσης ο εντοπισμός φοιτητών με πολύ περιορισμένα προσόντα (χαμηλοί βαθμοί) εισαγωγής, κάτι που αντικατοπτρίζεται στον αργό ρυθμό αποφοίτησης. Αυτό αποδόθηκε, από την πλευρά των αξιολογούμενων Ιδρυμάτων στο σύστημα των Πανελληνίων Εξετάσεων που εφαρμόζεται στη χώρα και εστιάζει μόνο σε απομνημόνευση χωρίς την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας, αλλά και στη δυνατότητα μετεγγραφών από Σχολές περιφερειακών κυρίως Ιδρυμάτων με πολύ χαμηλότερη βάση εισαγωγής.

Σε πιο εξειδικευμένα σχόλια, αναφορικά με την Πολιτική Ποιότητα στη διδασκαλία, οι Επιτροπές Εμπειρογνομόνων προέτρεψαν την εκπαίδευση των διδασκόντων σε νέες μεθόδους διδασκαλίας εκσυγχρονισμένες και πιο ελκυστικές, με την απάντηση

των φοιτητών να κρίνουν τέτοιες προσπάθειες εξαιρετικά χρήσιμες αλλά όχι σωστά δομημένες.

Σε όλα τα Ιδρύματα που ολοκλήρωσαν τη διαδικασία Πιστοποίησης των ΕΣΔΠ, επισημαίνεται η ανάγκη για περαιτέρω στελέχωση και διαρκή επιμόρφωση της διοικητικής στήριξης των ΜΟ.ΔΙ.Π.. Ο ρόλος της ΜΟ.ΔΙ.Π. ως διάυλος επικοινωνίας μεταξύ της ΕΘ.Α.Α.Ε και των Ιδρυμάτων για την εφαρμογή διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας επιβάλλει τεχνογνωσία και επάρκεια προσωπικού.

Προκειμένου για μία πολιτική ποιότητας χωρίς διακρίσεις, αναπόσπαστο κομμάτι σύμφωνα με τους Εξωτερικούς εμπειρογνώμονες θα πρέπει να προβλέπεται στην πολιτική ποιότητας των Ιδρυμάτων η στήριξη ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Καθώς όλες οι διαδικασίες διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση είναι δυναμικές, σύσταση των Επιτροπών τόνισε να μην διστάζουν οι διοικήσεις των Ιδρυμάτων να προχωρούν σε αναθεώρηση της Πολιτικής τους Ποιότητας. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει, σε ετήσια βάση, να τηρείται η διαδικασία που υπάρχει στο Εγχειρίδιο Ποιότητας και να πραγματοποιείται μία αποτίμηση και μία κριτική ανάλυση που θα οδηγήσει σε επαναπροσδιορισμό των προτεραιοτήτων τους ενώ τονίστηκε ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στις συνέπειες μη πλήρωσης των απαιτήσεων της Πολιτικής Ποιότητας, με κυριότερη την απώλεια ισχύος στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Συστάσεις για τη διαμόρφωση κουλτούρας ποιότητας στα ΑΕΙ της χώρας διατυπώθηκαν και κατά τη διαδικασία των Εξωτερικών Αξιολογήσεων που έλαβαν χώρα κατά το διάστημα 2015-2016. Πιο συγκεκριμένα, συστάσεις σε ποσοστό (περίπου) στο 20% αφορούσαν τη δημιουργία κινήτρων για κουλτούρα ποιότητας (Α.Δ.Ι.Π. 2017), κρίνοντας την ύπαρξη Πολιτικής Ποιότητας απαραίτητη για την εφαρμογή του ΕΣΔΠ.

4.3.2. Διάθεση και διαχείριση των αναγκαίων πόρων

Σύμφωνα με το Υπόδειγμα της Α.Δ.Ι.Π., αναφορικά με τη διάθεση και διαχείριση των αναγκαίων πόρων, η επαρκής χρηματοδότηση για την κάλυψη του συνόλου των αναγκών της ακαδημαϊκής λειτουργίας των ΑΕΙ, θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχική μέριμνα των Ιδρυμάτων. Οι υποδομές και οι υπηρεσίες θα πρέπει να καλύπτουν τις

ανάγκες της εκπαίδευσης και της έρευνας, να διέπονται από κανονισμούς λειτουργίας και να υπάρχει πρόβλεψη για την πρόσβαση σε αυτές (πρβ. Υπόδειγμα Α.Δ.Ι.Π., 2018).

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, τα ΑΕΙ οφείλουν να φροντίζουν μέσω του οικονομικού τους προγραμματισμού και της ορθής χρήσης συστημάτων οικονομικής διαχείρισης για τη διάθεση της αναγκαίας χρηματοδότησης τόσο για την κάλυψη των λειτουργικών του αναγκών, μέσω του τακτικού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού δημοσιών επενδύσεων, όσο και για την κάλυψη αναγκών έρευνας και ανάπτυξης, μέσω του ΕΛΚΕ και της Εταιρείας Διαχείρισης της Περιουσίας των Ιδρυμάτων.

Όσον αφορά τις υποδομές, τα ΑΕΙ, στα πλαίσια της ομαλής λειτουργίας τους, οφείλουν να φροντίζουν για τη διάθεση και συντήρηση των υποδομών τους (αίθουσες και αμφιθέατρα διδασκαλίας, εργαστήρια, τεχνικό και πληροφοριακό εξοπλισμό, κ.α.). μέσα από συστήματα διαχείρισης και θέσπισης εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας αυτών.

Αναφορικά με το περιβάλλον εργασίας, τα ΑΕΙ οφείλουν να φροντίζουν για τη διαμόρφωση και τη συστηματική παρακολούθηση (μέσω τήρησης κανονισμών) περιβάλλοντος εργασίας που θα συμβάλλει στην αύξηση της απόδοσης όλων των μελών της (φοιτητές, ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό).

Τέλος όσον αφορά τους ανθρώπινους πόρους, λαμβάνοντας υπόψη τη νομοθεσία, την αξιολόγηση και την απαίτηση της λογοδοσίας και διαφάνειας, τα ΑΕΙ είναι υπεύθυνα για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού τους. Το εργαλείο των περιγραφών θέσεων εργασίας χρησιμοποιείται για τα γνωστικά αντικείμενα και τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων του προσωπικού. Μέριμνα του Ιδρύματος οφείλει να είναι η αξιολόγηση και η διαρκής επιμόρφωση του προσωπικού του για την αύξηση της απόδοσης του. Ιδιαίτερη έμφαση χρίζει η διοικητική οργάνωση της ΜΟΔΙΠ, προκειμένου για την σωστή εφαρμογή του ΕΣΔΠ.

Ως προς την Αρχή της Διάθεσης και διαχείρισης των αναγκαίων πόρων, εννέα από τα δέκα οκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση και εννέα με ικανοποιητική συμμόρφωση.

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, πηγές (της χρηματοδότησης) των Ελληνικών ΑΕΙ είναι κρατικά κονδύλια που προέρχονται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω ΕΣΠΑ, τον ΕΛΚΕ και την Εταιρεία Αξιοποίησης της Περιουσίας των Πανεπιστημίων. Οι Επιτροπές Αξιολόγησης και Πιστοποίησης διαπίστωσαν ένα διαφανές σύστημα διαχείρισης και κατανομής των ανωτέρω κονδυλίων. Παρά τις δραματικές περικοπές στη χρηματοδότηση των ΑΕΙ, τα Ιδρύματα έχουν να επιδείξουν αξιόπαινες προσπάθειες προκειμένου να διατηρήσουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο των υπηρεσιών τους και των υποδομών τους. Για το χρονικό διάστημα 2008-2016 ο προϋπολογισμός για τα Ελληνικά ΑΕΙ έχει συρρικνωθεί κατά 65% (Α.Δ.Ι.Π. 2017, σελ. 65). Πιο συγκεκριμένα, κατά το χρονικό διάστημα 2010-2016, παρατηρήθηκαν περικοπές σε λειτουργικά έξοδα σε ποσοστό 50-60%, ενώ σημαντικότερες ήταν και οι περικοπές της τάξεως 60-80% στον προϋπολογισμό Δημόσιων Επενδύσεων, που αφορά τη συντήρηση των υποδομών καθώς και τον επιστημονικό εξοπλισμό για τα εργαστήρια και την έρευνα. (ΥΠΕΘ, χ.χ). Προκειμένου για την κάλυψη των βασικών λειτουργικών αναγκών των Ιδρυμάτων χρησιμοποιούνται, όπως διαπίστωσαν οι Ε.Ε.Α.Π., κονδύλια των ερευνητικών προγραμμάτων - εις βάρος της ερευνητικής τους αποστολής -, έσοδα των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, της Εταιρείας Αξιοποίησης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου ή και άλλες πηγές. Η αναζήτηση, εναλλακτικά, άλλων ιδιωτικών πηγών χρηματοδοτήσεων αναστέλλεται λόγω νομοθετικών περιορισμών. Από την άλλη, οι Επιτροπές έκριναν ότι οι συγχωνεύσεις αποτελούν εξαιρετική ευκαιρία για την επέκταση και ανάπτυξη μεγαλύτερων και ισχυρότερων ιδρυμάτων που θα μπορούν να διεκδικήσουν μεγαλύτερες επιχορηγήσεις. Σύμφωνα με τις Ε.Ε.Α.Π. απαιτείται ένα πιο ευέλικτο νομοθετικό πλαίσιο που θα επιτρέψει στα πανεπιστήμια να αναζητήσουν ιδιωτικές χρηματοδοτήσεις κάτι που παρατηρείται να εφαρμόζεται σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, όπου οι λεγόμενες Έδρες επιχορηγούν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Το αποτύπωμα της μειωμένης χρηματοδότησης είναι επίσης εμφανές στην κάλυψη των αναγκών διδακτικού προσωπικού των ελληνικών ΑΕΙ. Η αναλογία φοιτητών προς το μόνιμο διδακτικό προσωπικό είναι πολύ μεγαλύτερη συγκρινόμενη με ευρωπαϊκά και διεθνή πανεπιστήμια. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η μέση

αναλογία φοιτητών διδασκόντων στην ΕΕ ανέρχεται σε 15,4 φοιτητές/διδάσκοντα, με την Ελλάδα να εμφανίζει τη μεγαλύτερη αναλογία 38,7 φοιτητές/ διδάσκοντα (Α.Δ.Ι.Π.,2019). Συστήνεται παράλληλα η μείωση των προσλήψεων διδακτικού προσωπικού με σύμβαση, καθώς απειλείται η έκφραση της ελευθερίας με άμεσο αντίκτυπο στην ποιότητα.

Αναφορικά με τις υποδομές, οι βιβλιοθήκες των ιδρυμάτων και τα Κέντρα Πληροφορικής, οι εγκαταστάσεις για τα ΑΜΕΑ, οι αίθουσες και τα εργαστήρια διδασκαλίας, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί χώροι των Ιδρυμάτων αποτέλεσαν κοινούς τόπους επίσκεψης των επιτροπών εξωτερικών εμπειρογνομόνων. Οι Ε.Ε.Α.Π. προέτρυναν τις διευθύνσεις των διοικητικών υπηρεσιών των Ιδρυμάτων να θεσμοθετήσουν, σε περίπτωση που απουσίαζαν, κανονισμούς λειτουργίας στους οποίους θα περιγράφονται οι σχετικές διαδικασίες λειτουργίας τους ενώ θα συμπεριλαμβάνεται πρόβλεψη και για την επίλυση προβλημάτων. Ο τεχνικός εξοπλισμός κρίθηκε σε γενικές γραμμές ικανοποιητικός ενώ ελέγχθηκε ταυτόχρονα εάν μπορεί να στηρίζει καινοτόμους μεθόδους διδασκαλίας. Οι Ε.Ε.Α.Π. παρατήρησαν έντονα θέματα ανεπάρκειας χώρων και υποδομών σε ιδρύματα υποδοχής που προέκυψαν από τις συγχωνεύσεις.

Όσον αφορά το εργασιακό περιβάλλον φοιτητές και διοικητικό προσωπικό εμφανίζονται σε γενικές γραμμές ικανοποιημένοι. Για την περαιτέρω βελτίωση του, η σύσταση των επιτροπών είναι, στα πλαίσια εφαρμογής του ΕΣΔΠ και ως διαδικασία διασφάλισης ποιότητας να διανέμονται ερωτηματολόγια αξιολόγησης του εργασιακού χώρου με προτεινόμενες αλλαγές.

Αναφορικά με το ανθρώπινο δυναμικό, προτείνονται οι περιγραφές θέσεων στη διοικητική λειτουργία των ιδρυμάτων για την αξιοποίηση των προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού και τη σωστή κατανομή του στις υπηρεσίες. Τα περισσότερα ιδρύματα παρέχουν ευκαιρίες επιμόρφωσης του είτε μέσω του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, είτε μέσω της κινητικότητας του προγράμματος Erasmus. Σημαντική είναι η μεταλαμπάδευση των εμπειριών από τη συμμετοχή στα προγράμματα επιμόρφωσης στο υπόλοιπο προσωπικό μέσω τυποποιημένων διαδικασιών (υποβολή εκθέσεων αναφοράς, συζήτηση με την αντίστοιχη διεύθυνση και συμπερίληψη των καλών πρακτικών στη

στοχοθεσία του ΕΣΔΠ). Έντονη ήταν η απαίτηση για την αξιολόγηση του διοικητικού προσωπικού, που φαίνεται να έχει ατονήσει, για την περαιτέρω εξέλιξή του.

Σύμφωνα με την έκθεση της Α.Δ.Ι.Π. (2018), το ποσοστό του διοικητικού προσωπικού που απασχολείται στη ΜΟ.ΔΙ.Π., στη ΔΑΣΤΑ και σε υπηρεσίες φοιτητικής μέριμνας αντιστοιχεί περίπου στο 0,5-1% με αποτέλεσμα τη μη αποδοτική λειτουργία καίριων υπηρεσιών των Ιδρυμάτων, άμεσα σχετιζόμενων με τη διασφάλιση ποιότητας. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ενίσχυση της διοικητικής στελέχωσης των ΜΟ.ΔΙ.Π., προκειμένου να ανταποκριθούν στις αυξημένες τους αρμοδιότητες. Η επιμόρφωση του προσωπικού μέσω σεμιναρίων με εξειδίκευση σε θέματα διασφάλισης της ποιότητας κρίνεται επίσης απαραίτητη.

4.3.3. Θέσπιση Στόχων Διασφάλισης της Ποιότητας

Τα ΑΕΙ συντάσσουν στοχοθεσία, στα πλαίσια του στρατηγικού τους σχεδιασμού, για την παρακολούθηση της ακαδημαϊκής και διοικητικής λειτουργίας τους, σύμφωνα με την τρίτη απαίτηση του υποδείγματος της Α.Δ.Ι.Π. (πρβ. Υπόδειγμα Α.Δ.Ι.Π., 2018). Οι στόχοι συνοδεύονται από ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες για τη διασφάλιση της βελτίωσης της ποιότητας του παρεχόμενου έργου των Ιδρυμάτων. Προκειμένου για την ορθή παρακολούθηση τους, οι στόχοι πρέπει να συνοδεύονται από τον καθορισμό διαδικασιών, τον ορισμό υπευθυνοτήτων και σχετικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης τους. Όλες οι διαδικασίες προβλέπονται στο ΕΣΔΠ, σύμφωνα με το οποίο και αναθεωρούνται.

Ως προς την Αρχή της θέσπισης στόχων διασφάλισης της ποιότητας, δεκατρία από τα δέκα οκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση και πέντε με ικανοποιητική συμμόρφωση.

Όλα τα Ιδρύματα διαπιστώθηκε ότι κατέβαλλαν προσπάθεια να συντάξουν στοχοθεσία σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας τους. Οι Επιτροπές χαρακτήρισαν πρόκληση τη θέσπιση στόχων σε ένα περιβάλλον με τόσους περιορισμούς, κυρίως νομοθετικούς και οικονομικούς. Η στοχοθεσία, σύμφωνα με τις Ε.Ε.Α.Π. θα πρέπει

να συνάδει με τη στρατηγική των Ιδρυμάτων⁶ αποτελώντας το σκελετό της διασφάλισης ποιότητας και με απώτερο σκοπό την βελτίωση της θέσης των ελληνικών ΑΕΙ στις διεθνείς κατατάξεις (rankings).

Αρχική παρατήρηση των ΕΕΑΠ ήταν ότι το εργαλείο S.M.A.R.T. (specific, measurable, achievable, relevant, time-bound goal setting) που αφορά εξειδικευμένους-μετρήσιμους-εφικτούς-συναφείς στόχους με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα επίτευξής τους, δεν χρησιμοποιήθηκε στην πλειοψηφία των Ιδρυμάτων. Πολλοί στόχοι κρίθηκαν επίσης ως μετριοπαθείς. Αυτό αιτιολογήθηκε από το γεγονός ότι σε μία πρώτη εφαρμογή σύνταξης στοχοθεσίας, ως θεσμοθετημένη διαδικασία, προτιμήθηκαν στόχοι ρεαλιστικοί, μεσοπρόθεσμοι και εφικτοί, βάση και των δεδομένων συνθηκών.

Η ανάθεση υπευθυνότητας προκειμένου για την υλοποίηση των στόχων, επιβάλλει την επικοινωνία της στοχοθεσίας σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, εσωτερικά (διδασκτικό προσωπικό, φοιτητές, διοικητικό προσωπικό) αλλά και εξωτερικά (Πολιτεία, φορείς της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας). Αναφορικά με το κριτήριο της θέσπισης στόχων, σύμφωνα με τα στατιστικά των πορισμάτων της εξωτερικής αξιολόγησης των Ιδρυμάτων που έλαβε χώρα το 2016, διαπιστώθηκε ότι η απουσία στρατηγικού σχεδιασμού είχε επιπτώσεις στην εσωτερική διασφάλιση ποιότητας των Ιδρυμάτων.

Ενδεικτικά οι στόχοι που συναντήθηκαν στη στοχοθεσία των Ιδρυμάτων για τη βελτίωση της ακαδημαϊκής και κοινωνικής τους φυσιογνωμίας είναι:

- Η μείωση του χρόνου αποφοίτησης προς αποφυγή της λιμνάζουσας φοίτησης
- Η στήριξη ερευνητικών προγραμμάτων
- Η αύξηση των δημοσιεύσεων του διδακτικού προσωπικού σε υψηλά στην κατάταξη διεθνή περιοδικά

⁶Σύμφωνα με διαπίστωση της ΕΘΑΑΕ (2020)η στοχοθεσία που κατέθεσαν τα Ιδρύματα, στην πρόταση Πιστοποίησης συνδέεται κυρίως με την πολιτική ποιότητας και όχι με τη στρατηγική. Οι αναπτυξιακοί στόχοι πρέπει να συμπεριληφθούν, σύμφωνα πάντα με την ΕΘΑΑΕ.

- Η διαρκής βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος για το ακαδημαϊκό και το διοικητικό προσωπικό
- Η ευρύτερη συνεργασία μεταξύ σχολών και τμημάτων των Ιδρυμάτων
- Η αύξηση της κινητικότητας μέσω επέκτασης των συνεργασιών
- Η αύξηση των συμφωνιών σε ερευνητικά προγράμματα μεταξύ εγχώριων και διεθνών πανεπιστημίων
- Η πρόσληψη υψηλού επιπέδου ακαδημαϊκού προσωπικού από την Ελλάδα και το εξωτερικό
- Η ορθότερη και πιο συστηματική διαχείριση περιβαλλοντικής πολιτικής
- Η ίδρυση διεπιστημονικών Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών
- Η αύξηση της συνεργασίας των ιδρυμάτων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο για την ανάπτυξη δικτύων αποφοίτων

Οι συστάσεις των Ε.Ε.Α.Π. αναφορικά με τη Θέσπιση Στόχων αφορούν μεταξύ άλλων:

1. Την ανάπτυξη ενός συνοπτικού συνόλου δεικτών (και ενδοϊδρυματικά, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση της απόδοσης του εκάστοτε Ιδρύματος,
2. Την πιο συστηματική παρακολούθηση επίτευξης των στόχων και των διαδικασιών αξιολόγησης. Η σημείωση αυτή προέκυψε από την παρατήρηση ότι η στοχοθεσία φαίνεται να παρακολουθείται μόνο συμπτωματικά με την εκάστοτε περίοδο κάθε μορφής αξιολόγησης.
3. Την καθιέρωση μίας ενιαίας, ομοιόμορφης διαδικασίας για την ανάλυση της ανάδρασης σχετικά με την αξιολόγηση του διδακτικού έργου, με σκοπό την μετρίαση υφιστάμενων θεμάτων που επηρεάζουν αρνητικά διδακτικές πρακτικές και την αποτελεσματικότητα του διδακτικού έργου.
4. Την ανάπτυξη σαφών διαδικασιών για τη βιώσιμη και διαρκή συμμετοχή εμπλοκή των εξωτερικών εμπλεκόμενων μερών στις διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας.

Οι Ε.Ε.Α.Π. παρότρυναν επίσης τα Ιδρύματα να προσθέσουν στη στοχοθεσία τους την καταγραφή προβλημάτων που πιθανόν να ανακύψουν, σε κάθε πτυχή της

λειτουργίας τους, συνοδευόμενη από προτεινόμενες μεθόδους επίλυσης αυτών, σε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα.

Οι περισσότεροι στόχοι κρίθηκαν εξαιρετικά κρίσιμοι για τη συνέχιση της λειτουργίας των Ιδρυμάτων και διαπιστώθηκε ότι υπήρξε η μέριμνα και προτεραιότητα οι στόχοι να συνάδουν με τη Στρατηγική του εκάστοτε Ιδρύματος και τους δείκτες της ΕΘ.Α.Α.Ε.

Στις συστάσεις τους, οι Επιτροπές έδωσαν έμφαση σε στόχους αύξησης της συμμετοχής φοιτητών στην πρακτική άσκηση, για ενδυνάμωση των δεσμών με την αγορά εργασίας και αύξηση της απασχολησιμότητας των αποφοίτων.

Τόνισαν τη σημαντικότητα της χρήσης του εργαλείου του Εγχειριδίου του ΕΣΔΠ για τη σωστή παρακολούθηση της πορείας των στόχων, όπου όλοι οι ρόλοι των εμπλεκόμενων θα είναι σαφείς.

Ενδιαφέρον προκάλεσε η σύσταση Επιτροπών για την ανάπτυξη μιας διαδικασίας κατά την οποία θα δίνεται η ευκαιρία σε εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη, οι οποίοι δρουν στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, να συμμετέχουν αναλαμβάνοντας συμβουλευτικό ρόλο στη συνεισφορά ιδεών για την αειφόρο ανάπτυξη των Ελληνικών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο περιβάλλον. Η θεσμοθέτηση της διαδικασίας αν και φαίνεται να αποτελεί ένα γρίφο για τα Ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά ιδρύματα, λόγω των νομοθετικών περιορισμών, φαίνεται να αποτελεί πρόσκληση και να οδηγεί σε αναζήτηση ενός τρόπου ενσωμάτωσης των εξωτερικών φορέων στις διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας τους.

Σύμφωνα με την κρίση των Επιτροπών, διακρίνεται αδυναμία των υφισταμένων στόχων στη στόχευση καλύτερης θέσης στις κατατάξεις των ελληνικών Ιδρυμάτων σε ευρωπαϊκό ή και διεθνές επίπεδο.

Έμφαση δόθηκε τέλος στην ιεράρχηση των στόχων και αναφορικά με τους δείκτες στην πολύ προσεκτική και ακριβή συλλογή δεδομένων με διασταύρωση στοιχείων.

Συγκριτικά με τις εξωτερικές αξιολογήσεις που έλαβαν χώρα το 2016, στην Έκθεση της Α.Δ.Ι.Π. 2017 (σελ.89) αναφέρεται ότι στο 76% των εκθέσεων εξωτερικής αξιολόγησης κρίθηκε ότι το σύστημα στοχοθεσίας των Ιδρυμάτων περιλάμβανε μη-

ρεαλιστικά χρονοδιαγράμματα συνοδευόμενα από ανεπαρκείς στόχους ενώ σε ποσοστό 43%, σημειώνεται στην ίδια έκθεση της Α.Δ.Ι.Π., η απουσία στρατηγικής για την εξωστρέφεια και τη διεθνοποίηση των Ιδρυμάτων.

4.3.4. Αρχή- Δομή Οργάνωση και Λειτουργία του ΕΣΔΠ

Αναφορικά με την 4^η αρχή, στο υπόδειγμα της Α.Δ.Ι.Π. αναφέρεται ότι (πρβ. Υπόδειγμα Α.Δ.Ι.Π., 2018) στα πλαίσια της εσωτερικής διασφάλισης ποιότητας τα ΑΕΙ οργανώνουν το ΕΣΔΠ, προσαρμοσμένο πάντα στις ιδιαιτερότητες τους, προκειμένου για την αποτελεσματική λειτουργία και συνεχή βελτίωση της συνολικής ακαδημαϊκής τους λειτουργίας. Το ΕΣΔΠ και οι διαδικασίες που αυτό προβλέπει καθορίζονται με αποφάσεις της διοίκησης, δημοσιοποιείται στον ιστότοπο των Ιδρυμάτων και αναθεωρείται κάθε έξι έτη. Υπεύθυνη για τη διαχείριση και εφαρμογή του ΕΣΔΠ είναι η ΜΟΔΙΠ, στις αρμοδιότητες της οποίας ανήκουν η ανάπτυξη στοχευμένης πολιτικής για τη βελτίωση της ποιότητας του Ιδρύματος (ακαδημαϊκής και διοικητικής), η υποστήριξη όλων των διαδικασιών αξιολόγησης, καθώς και η υποστήριξη των διαδικασιών εξωτερικής αξιολόγησης και πιστοποίησης του ΕΣΔΠ και των Προγραμμάτων Σπουδών. Σε συνεργασία με την Α.Δ.Ι.Π., η ΜΟΔΙΠ αναπτύσσει πληροφοριακό σύστημα και είναι υπεύθυνη για την συστηματική παρακολούθηση των διαδικασιών του ΕΣΔΠ καθώς και για τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων αξιολόγησης. Όλα τα παραπάνω ακολουθούν το πλαίσιο των αρχών του ΕΧΑΕ.

Προκειμένου για τη λειτουργία του ΕΣΔΠ, το ίδρυμα εφαρμόζει όλες τις απαραίτητες διαδικασίες στους τομείς δράσης του (οι διεργασίες, όπως αυτές αναφέρονται στο ΕΣΔΠ) ενώ φροντίζει για τη συμμετοχή όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας καθώς και για την κάλυψη όλων των αναγκαίων πόρων για την εφαρμογή του.

Για την τεκμηρίωση του ΕΣΔΠ απαιτούνται η Πολιτική Ποιότητας και η Στοχοθεσία των Ιδρυμάτων, οι καταγεγραμμένες διαδικασίες υλοποίησης των διεργασιών του, η νομοθεσία, η οργανωτική δομή της ΜΟΔΙΠ, το Εγχειρίδιο Ποιότητας και το δημοσιευμένο σε ΦΕΚ ΕΣΔΠ των Ιδρυμάτων.

Ως προς την Αρχή της Δομής, Οργάνωσης και Λειτουργίας του ΕΣΔΠ, δώδεκα από τα δέκα οκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση, πέντε με ικανοποιητική συμμόρφωση, και ένα με μερική συμμόρφωση.

Η ΕΘ.Α.Α.Ε παρείχε στα Ιδρύματα το πρότυπο του Εγχειριδίου του ΕΣΔΠ όπου περιγράφονται για κάθε αρχή (Πολιτική Ποιότητας, Διάθεση Υποδομών, Θέσπιση Στόχων, Δομή Οργάνωση και Λειτουργία του ΕΣΔΠ, Εσωτερική Αξιολόγηση, Συλλογή στοιχείων, Δημοσιοποίηση Πληροφοριών και Έκθεση Προόδου) όλες οι διαδικασίες που προβλέπονται βάση των προτύπων του ΕΧΑΕ και τους προέτρυνε να το προσαρμόσουν στη φυσιογνωμία τους. Από τις διαδικασίες ανέκυψαν τα ακόλουθα προβλήματα:

Οι συστάσεις των Ε.Ε.Α.Π. σχετικά με τη συμμόρφωση των Ιδρυμάτων με την αρχή της Δομής, Οργάνωσης και Λειτουργίας των ΕΣΔΠ αφορούν κυρίως τη διοικητική στελέχωση ΜΟ.ΔΙ.Π.. Τονίζεται για άλλη μία φορά η επιτακτική ανάγκη επαρκούς στελέχωσης των ΜΟ.ΔΙ.Π., η απαίτηση πρόσληψης εξειδικευμένου τεχνικού προσωπικού καθώς και η συνεχής επιμόρφωση του διοικητικού προσωπικού, που επίσης πρέπει να ενισχυθεί. Η διοργάνωση ημερίδων για την ανταλλαγή καλών πρακτικών κρίνεται πως θα διευκόλυνε τις διαδικασίες.

Η μη επικοινωνία του ΕΣΔΠ στην ακαδημαϊκή κοινότητα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία της λανθασμένης αντίληψης ότι το ΕΣΔΠ εξαντλείται στις Εσωτερικές Εκθέσεις των Τμημάτων και στη συμπλήρωση ερωτηματολογίων αξιολόγησης διδακτικού έργου (Α.Δ.Ι.Π. 2019). Προκειμένου για την ενθάρρυνση και τόνωση της συμμετοχής των φοιτητών σε διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας προτάθηκε η παρουσίαση του ΕΣΔΠ στους φοιτητές, ώστε να τους αποδοθεί το μερίδιο της ευθύνης που τους αναλογεί και να τονισθεί η σημασία της συμβολής τους στη διαμόρφωση του. Η ΜΟ.ΔΙ.Π., όπως αναφέρεται και στο νομοθετικό πλαίσιο, εισηγείται στο ανώτατο όργανο του Ιδρύματος, τη Σύγκλητο, το Εσωτερικό Σύστημα Διασφάλισης Ποιότητας και την Πολιτική Ποιότητας. Ο ρόλος της θα πρέπει να μετατοπισθεί και να ενισχυθεί στη λήψη αποφάσεων. Αναφορικά με τις διαδικασίες που περιγράφονται στο ΕΣΔΠ για την παρακολούθηση της διοικητικής λειτουργίας των Ιδρυμάτων, προτάθηκε έντονα η έκδοση πρότυπων εκθέσεων για την αποτίμηση και τον προγραμματισμό της λειτουργίας της. Διαδικασίες αξιοποίησης

των ευρημάτων της εσωτερικής αξιολόγησης από τη ΜΟ.ΔΙ.Π., θα πρέπει να συμπεριληφθούν, σύμφωνα με τις Επιτροπές, στο ΕΣΔΠ.

Το Εγχειρίδιο Ποιότητας του ΕΣΔΠ, περιλαμβάνει διαδικασίες που προβλέπονται σε νομοθετικά πλαίσια και στηρίζονται σε αποφάσεις των οργάνων των Ιδρυμάτων. Δεδομένης της μεταβλητότητας των παραπάνω συνθηκών οι Επιτροπές παρότρυναν σε τακτική/ περιοδική αναθεώρηση του Εγχειριδίου προκειμένου να ανταποκρίνονται στις εκάστοτε απαιτήσεις.

4.3.5. Εσωτερική Αξιολόγηση

Η εσωτερική αξιολόγηση των Ακαδημαϊκών μονάδων και των διοικητικών υπηρεσιών των Ιδρυμάτων αποτελεί διαδικασία διασφάλισης ποιότητας που προβλέπεται στο ΕΣΔΠ και αποσκοπεί στην παρακολούθηση επίτευξης των στόχων και μακροπρόθεσμα στη βελτίωση της ποιότητας των ΑΕΙ. Το σύνολο των προαναφερθέντων διαδικασιών αποτελεί την Εσωτερική αξιολόγηση του ΕΣΔΠ. Η ΜΟΔΙΠ είναι υπεύθυνη για την εσωτερική αξιολόγηση του ΕΣΔΠ, την οποία οφείλει να πραγματοποιεί μία φορά ανά έτος. Με τη διαδικασία της εσωτερικής αξιολόγησης ελέγχεται η καταλληλότητα του ΕΣΔΠ στο Ίδρυμα εφαρμογής του και οδηγεί σε λήψη αποφάσεων για αναθεώρηση του ή βελτιωτικές κινήσεις. Η ΜΟΔΙΠ καταγράφει τα ευρήματα της εσωτερικής αξιολόγησης στις εσωτερικές αναφορές της και τις κοινοποιεί στα ενδιαφέροντα μέρη. Η καταγραφή της διαδικασίας στοχεύει στην επανεκτίμηση και βελτίωση της λειτουργίας του ΕΣΔΠ. (πρβ. Υπόδειγμα Α.Δ.Ι.Π., 2018)

Ως προς την Αρχή της Εσωτερικής Αξιολόγησης, οκτώ από τα δέκα οκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση και δέκα με ικανοποιητική συμμόρφωση.

Οι Ακαδημαϊκές Μονάδες συντάσσουν ετησίως τις Εκθέσεις Αξιολόγησης στις οποίες περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων στοιχεία του πληθυσμού φοιτητών και αποφοίτων, του διδακτικού προσωπικού, μέθοδοι διδασκαλίας, γνωστικά αντικείμενα των ΠΠΣ που θεραπεύονται, στοιχεία συμμετοχής των φοιτητών σε Προγράμματα Κινητικότητας (Erasmus) για φοίτηση και πρακτική άσκηση, δεδομένα ερευνητικής δραστηριότητας. Οι Επιτροπές, διαπίστωσαν ανομοιομορφία και

έλλειψη συνοχής στην εμφάνιση των Εκθέσεων αυτών όπως είναι δημοσιοποιημένες στις ιστοσελίδες των Ιδρυμάτων.

Σε αντίθεση με τις Ακαδημαϊκές μονάδες, η εσωτερική αξιολόγηση δεν φαίνεται να υφίσταται για τις διοικητικές μονάδες των ιδρυμάτων. Οι Αξιολογητές τόνισαν ότι το ΕΣΔΠ ρυθμίζει τη συνολική λειτουργία των ιδρυμάτων, διοικητική και ακαδημαϊκή.

Οι φοιτητές αξιολογούν το διδακτικό έργο συμπληρώνοντας (έντυπα ή ηλεκτρονικά) ερωτηματολόγια διδασκαλίας. Παρόλα αυτά η συμμετοχή των φοιτητών διαπιστώθηκε χαμηλή και ότι δεν φαίνεται να υπάρχει ανάδραση από τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων, γεγονός που καθιστά τη διαδικασία ελλειμματική καθώς δεν εξυπηρετεί πλήρως τον σκοπό για τον οποίο προορίζεται.

Η αύξηση της εμπλοκής εσωτερικών και εξωτερικών ενδιαφερομένων σε διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης αποτέλεσε σχόλιο στις περισσότερες εκθέσεις Πιστοποίησης. Η αποτύπωση της γνώμης τους σε ερωτηματολόγια, κρίθηκε επίσης εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο της διαδικασίας.

Παρότρυνση των Επιτροπών υπήρξε και η αποτίμηση της διαδικασίας της εσωτερικής αξιολόγησης, στην οποία είναι δυνατόν να συμμετέχουν και ακαδημαϊκοί άλλων Ιδρυμάτων με εμπειρία σε θέματα διασφάλισης ποιότητας ή/και μέλη Ε.Ε.Α.Π., σε ενδιάμεσους σταθμούς κατά τη διάρκεια ισχύος της Πιστοποίησης.

Η εφαρμογή του ΕΣΔΠ βρίσκεται για την πλειοψηφία των Ιδρυμάτων σε αρχικό στάδιο. Κατά συνέπεια η εσωτερική αξιολόγηση του ΕΣΔΠ θα είναι σε θέση να δώσει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα σε επόμενες διαδικασίες Πιστοποίησης, οπότε και θα έχει μεσολαβήσει και ικανοποιητικός χρόνος από την εφαρμογή του.

4.3.6. Αρχή: Συλλογή Δεδομένων Ποιότητας: Μέτρηση, Ανάλυση και Βελτίωση

Υπεύθυνα για τη συλλογή και ανάλυση των στοιχείων της συνολικής λειτουργίας τους είναι τα ίδια τα ΑΕΙ. Τα Ιδρύματα διαθέτουν πληροφοριακά συστήματα καταγραφής δεδομένων ποιότητας ενώ και η Α.Δ.Ι.Π. (νυν ΕΘΑΑΕ) έχει αναπτύξει σε

συνεργασία με τις ΜΟΔΙΠ το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Εθνικό Σύστημα Ποιότητας (ΟΠΕΣΠ) για τη διευκόλυνση κάλυψης αυτής της αρχής. Η ΜΟΔΙΠ καταγράφει και αξιολογεί τις επιδόσεις των Ιδρυμάτων, μέσω των διαδικασιών που προβλέπονται στο ΕΣΔΠ και εξάγει στατιστικά στοιχεία (δείκτες) για την αποτύπωση των αποτελεσμάτων. Ο κύριος σκοπός της απεικόνισης είναι η χρήση τους κατά τη διαδικασία αναθεώρησης της στρατηγικής των Ιδρυμάτων (πρβ. Υπόδειγμα Α.Δ.Ι.Π., 2018)

Ως προς την Αρχή της Συλλογής Μέτρησης και Βελτίωσης Δεδομένων, επτά από τα δεκαοκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση δέκα με ικανοποιητική συμμόρφωση και ένα με μερική συμμόρφωση.

Αρχικά διαπιστώθηκε από τις Ε.Ε.Α.Π. η ύπαρξη πολλών και διαφορετικών πληροφοριακών συστημάτων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η Ηλεκτρονική Γραμματεία, το Πληροφοριακό Σύστημα της Βιβλιοθήκης, το πληροφοριακό σύστημα της Οικονομικής Διαχείρισης, το πληροφοριακό σύστημα διαχείρισης έργων του ΕΛΚΕ, της διοικητικής διαχείρισης και το πληροφοριακό σύστημα της ΜΟ.ΔΙ.Π..

Με τη θεσμοθέτηση και την έναρξη λειτουργίας του Ο.Π.Ε.Σ.Π. της ΕΘ.Α.Α.Ε το 2017, διαπιστώθηκε η ανάγκη για διασύνδεση των υφιστάμενων πληροφοριακών συστημάτων των Ιδρυμάτων τόσο μεταξύ τους όσο και με το Ο.Π.Ε.Σ.Π. της ΕΘ.Α.Α.Ε, που αποτέλεσε και την πρώτη σύσταση των Επιτροπών Αξιολόγησης και Πιστοποίησης. Το Ο.Π.Ε.Σ.Π. της Α.Δ.Ι.Π. ξεκίνησε τη λειτουργία του το Νοέμβριο του 2017. Έως τα τέλη του εν λόγω έτους τα Ιδρύματα κλήθηκαν να καταχωρήσουν τα δεδομένα ποιότητας τους αναδρομικά για το ακαδ. έτος 2015-2016 (ημερολογιακό 2016), ενώ έως το Μάρτιο του 2018 για το ακαδ. έτος 2016-2017 (ημερολογιακό 2017). Δεδομένου του εξαιρετικά μεγάλου όγκου των προς συμπλήρωση πεδίων που αφορούσαν τη συνολική λειτουργία των Ιδρυμάτων, αρκετά ζητούμενα παρέμειναν ασαφή και συμπληρώθηκαν με διαφορετικό σκεπτικό από το κάθε ίδρυμα. Το αποτέλεσμα ήταν πολλά στοιχεία να έχουν καταχωρηθεί λανθασμένα και η Α.Δ.Ι.Π. να αναγκαστεί επανειλημμένες φορές να ενεργοποιεί το σύστημα για προγενέστερα ακαδημαϊκά. έτη προκειμένου για τη διόρθωσή τους. Απόρροια της παραπάνω δυσλειτουργίας ήταν τα Τμήματα που

είχαν υποβάλλει προτάσεις πιστοποίησης πριν τη διόρθωση των στοιχείων να εμφανίζουν δείκτες απόδοσης οι οποίοι είχαν εξαχθεί από λανθασμένα δεδομένα κάτι που δημιούργησε ένα κλίμα αναξιοπιστίας και αβεβαιότητας στις Επιτροπές. Για το λόγο αυτό οι Επιτροπές συνέστησαν τη σχολαστική και ακριβή συλλογή και διασταύρωση των στοιχείων. Στο επίπεδο της συλλογής στοιχείων, προτάθηκε η επέκταση της χρήσης ερωτηματολογίων αναφορικά με την αξιολόγηση της λειτουργίας των διοικητικών και τεχνικών υπηρεσιών των Ιδρυμάτων από το σύνολο της ακαδημαϊκής κοινότητας, της αποτελεσματικής διδασκαλίας αναφορικά με τη χρήση νέων ψηφιακών μεθόδων, παρακολούθησης της πορείας των αποφοίτων, παραγωγής ερευνητικού έργου καθώς και έρευνες για την ικανοποίηση των εξωτερικών ενδιαφερόμενων μερών από την ανάμειξη τους σε διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας με στόχο την πιο ενεργή συμμετοχή τους. Ένα κεντρικό σύστημα για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τις υποδομές και τον εξοπλισμό των Κέντρων Υπολογιστών και Δικτύων επίσης απουσίαζε, ενώ θα μπορούσε να αποδειχθεί πολύτιμο εργαλείο για την προμήθεια τεχνικού εξοπλισμού.

Επιπλέον, οι αξιολογητές παρατήρησαν ότι τα ποσοτικά στοιχεία των υπηρεσιών καταγράφονται μεν στα πληροφοριακά συστήματα αλλά δεν φαίνεται να παρακολουθούνται όπως τα αντίστοιχα στοιχεία των Ακαδημαϊκών Μονάδων στις Εκθέσεις τους (ετήσιες και εσωτερικές). Η τυπική τήρηση των διαδικασιών που περιγράφονται στο Εγχειρίδιο Ποιότητας, θα βοηθούσε την αξιοποίησή τους.

Επίσης παρατηρήθηκε ότι δεν καταγράφεται γενικότερα η ικανοποίηση του προσωπικού και τυχόν προβλήματα, στοιχεία που, όπως επεσήμαναν δεν προβλέπονται στο Εγχειρίδιο ποιότητας αλλά θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν.

Η χαμηλή συμμετοχή των φοιτητών στην αξιολόγηση του διδακτικού έργου σχολιάστηκε επανειλημμένως αρνητικά. Προκειμένου για τη βελτίωση αυτής της εικόνας, θα πρέπει να προβλεφθούν από τους διδάσκοντες τρόποι ενθάρρυνσης της συμμετοχής των φοιτητών, κυρίως με την ανάδειξη των βελτιωτικών κινήσεων που αποφέρουν σε μεθόδους διδασκαλίας.

4.3.7. Δημοσιοποίηση Πληροφοριών

Η δημοσιοποίηση του συνόλου των δραστηριοτήτων των Ιδρυμάτων αποτελεί υποχρέωση των ΑΕΙ. Το περιεχόμενο των δημοσιοποιημένων πληροφοριών πρέπει να είναι επικαιροποιημένο και σαφώς διατυπωμένο. Πληροφορίες αναφορικά με την Πολιτική Ποιότητας του Ιδρύματος δημοσιεύονται από τη ΜΟΔΙΠ, ενώ οι ακαδημαϊκές μονάδες είναι υπεύθυνες για τη δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικών με τα Προγράμματα Σπουδών. Υποχρέωση της ΜΟΔΙΠ είναι επίσης ο έλεγχος της επαρκούς δημόσιας πληροφόρησης από την πλευρά των Τμημάτων, η δημοσίευση στοιχείων αξιολόγησης (εσωτερικής και εξωτερικής) καθώς και της γενικότερης δραστηριότητας του Ιδρύματος (πρβ. Υπόδειγμα Α.Δ.Ι.Π., 2018)

Ως προς την Αρχή της Δημοσιοποίησης Πληροφοριών, επτά από τα δέκα οκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση εννέα με ικανοποιητική συμμόρφωση και δύο με μερική συμμόρφωση.

Η πρώτη επαφή των Επιτροπών Εξωτερικών Εμπειρογνομώνων με τα υπό πιστοποίηση Τμήματα/ Ιδρύματα πραγματοποιήθηκε τις περισσότερες φορές με την διαδικτυακή επίσκεψη στις ιστοσελίδες τους. Αρχική διαπίστωση των μελών των Επιτροπών αφορά την απουσία από την ιστοσελίδα της ΜΟ.ΔΙ.Π. της Πολιτικής Ποιότητας, της Στρατηγικής και γενικότερα θεμάτων αξιολόγησης ενώ αρνητικά σχολιάστηκε και η απουσία της μεταφρασμένης (τουλάχιστον) στην Αγγλική γλώσσα ιστοσελίδας της. Πληροφορίες που αφορούν ακαδημαϊκά και ερευνητικά ενδιαφέροντα δεν φάνηκαν επίσης να είναι διαθέσιμες. Η έλλειψη ομοιομορφίας των ιστοσελίδων των Τμημάτων του ίδιου Ιδρύματος, η μη συνοχή της δομής τους, η μη επικαιροποίησή τους καθώς και η απουσία των μεταφρασμένων ιστοσελίδων στην Αγγλική (τουλάχιστον) γλώσσα φαίνεται να καθιστά την παρουσία(ση) τους στο διαδίκτυο μη ελκυστική/φιλική προς τον χρήστη. Το παραπάνω φαινόμενο παρατηρήθηκε ακόμα πιο έντονα σε Ιδρύματα που προέκυψαν από συγχωνεύσεις. Επίσης προτάθηκε η δημοσίευση των αποδόσεων και των δεικτών επίδοσης των Ιδρυμάτων στις ιστοσελίδες τους, ενισχύοντας την απαίτηση της λογοδοσίας, και η αξιοποίηση των κοινωνικών μέσων δικτύωσης για την προβολή των Ιδρυμάτων.

Ως καινοτομία κρίθηκε η εφαρμογή ερωτηματολογίων αξιολόγησης των ιστοσελίδων των Τμημάτων, στα πλαίσια της εσωτερικής αξιολόγησης.

4.3.8. Εξωτερική Αξιολόγηση και Πιστοποίηση των ΕΣΔΠ

Ένας από τους κύριους σκοπούς της διαδικασίας εξωτερικής αξιολόγησης και πιστοποίησης, όπως προβλέπονται από την ΑΔΙΠ, είναι η εξακρίβωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών εσωτερικής διασφάλισης ποιότητας του ΕΣΔΠ. Με τον τρόπο αυτό είναι σε θέση να παρέχει δημόσια την εικόνα της θετικής εξέλιξης των Ιδρυμάτων καθώς και προτάσεις βελτίωσης. Η Εξωτερική Αξιολόγηση και Πιστοποίηση συμβάλλει στη διαρκή παρακολούθηση της εσωτερικής αξιολόγησης του Ιδρύματος και στην έγκαιρη προετοιμασία του για την επανάληψη της διαδικασίας. Εργαλείο της απαίτησης αυτής αποτελεί το πιο πρόσφατο σχέδιο δράσης με το χρονοδιάγραμμα ενεργειών, που συντάχθηκε για την ανταπόκριση του Ιδρύματος στις συστάσεις της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησής του (πρβ. Υπόδειγμα Α.Δ.Ι.Π., 2018)

Ως προς την Αρχή της Εξωτερικής Αξιολόγησης και Πιστοποίησης του ΕΣΔΠ, δεκαπέντε από τα δέκα οκτώ Ιδρύματα αξιολογήθηκαν με πλήρη συμμόρφωση δύο με ικανοποιητική συμμόρφωση και ένα με μερική συμμόρφωση.

Το σύνολο των Ιδρυμάτων της χώρας ολοκλήρωσαν την εξωτερική τους αξιολόγηση κατά τη διετία 2015-2016 και η πλειοψηφία τους ανταποκρίθηκε στο αίτημα της Α.Δ.Ι.Π. το 2018 για την κατάθεση της Έκθεσης Προόδου, αναφορικά με τη συμμόρφωσή τους ως προς τις συστάσεις των Επιτροπών Εξωτερικής Αξιολόγησης.

Οι Ε.Ε.Α.Π. ζήτησαν από τα Ιδρύματα την τεκμηρίωση του βαθμού συμμόρφωσης με τις συστάσεις των Επιτροπών Εξωτερικής Αξιολόγησης και πρότειναν την εντατικοποίηση των προσπαθειών εμπλοκής των εξωτερικών ενδιαφερομένων μερών, μέσα από τυποποιημένες διαδικασίες, σε διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας προκειμένου για την ανάδειξή τους ως στρατηγικοί εταίροι των Ιδρυμάτων. Χαμηλή και άτονη χαρακτηρίστηκε για άλλη μία φορά η συμμετοχή των φοιτητών και αποφοίτων στη διαμόρφωση του ΕΣΔΠ. Η ενίσχυση της συμμετοχής των φοιτητών, πέρα από την πρόβλεψη τους στο νομοθετικό πλαίσιο, θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα των ιδρυμάτων, καθώς δίνουν την οπτική τους ως άμεσα ενδιαφερόμενοι. Επίσης πρότειναν την ένταξη των συστάσεων των εξωτερικών αξιολογήσεων των Ιδρυμάτων στο κεφάλαιο της στοχοθεσίας του ΕΣΔΠ των Ιδρυμάτων.

Αναφορικά με εκείνους τους στρατηγικούς στόχους για τους οποίους απαιτείται μεγαλύτερο διάστημα για την επίτευξη τους, προτάθηκε η διετής (και όχι ετήσια) παρακολούθηση τους.

5. Συμπεράσματα

Προκειμένου η Ελλάδα να μην καταστεί περιθωριοποιημένη στο ευρωπαϊκό περιβάλλον της Ανώτατης Εκπαίδευσης (Βεργίδης, 2007) θεσμοθέτησε την αξιολόγηση (Ν. 3374/2005) και την αξιολόγηση για την Πιστοποίηση (Ν. 4009/11) στα ΑΕΙ. Η ανταπόκριση της Ελλάδας στις αλλαγές που η Διαδικασία της Μπολόνια προωθεί, όπως φάνηκε από τα ανωτέρω, πραγματοποιείται όλα αυτά τα χρόνια με πολύ αργούς ρυθμούς γεγονός που αποδίδεται μεταξύ άλλων σε γραφειοκρατικά θέματα, θέματα χρηματοδότησης - ελλιπής κρίθηκε η οικονομική στήριξη των Ιδρυμάτων στις αλλαγές που προωθεί η Διαδικασία της Μπολόνια (ΕΥΑ, 2003) - δυσπιστία απέναντι στην ίδρυση της ανεξάρτητης αρχής (Α.Δ.Ι.Π., νυν ΕΘΑΑΕ), στο φόβο απώλειας της κυριαρχίας των ακαδημαϊκών στα ΑΕΙ. Αντιδράσεις συνάντησε και από την πλευρά των φοιτητών, υπό το φόβο ότι η αξιολόγηση θα οδηγούσε σε αποδυνάμωση της αξίας των αποκτηθέντων προσόντων τους με συνέπεια δυσκολίες στην μελλοντική επαγγελματική τους αποκατάσταση (Dimitropoulos & Kindi, 2017).

Η ανάγκη για συναίνεση σε εθνικό επίπεδο αναφορικά με την αποστολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (τι Ανώτατη Εκπαίδευση επιθυμούμε), στο πως διασφαλίζεται η ποιότητα στην ανώτατη εκπαίδευση, στην αλληλεπίδραση της με την αγορά εργασίας, αποτελεί μία επίσης από τις πρωταρχικές διαπιστώσεις που προέκυψαν από τη διαδικασία των Πιστοποιήσεων.

Κάθε Ίδρυμα θα πρέπει να διαμορφώνει μία πολιτική ποιότητας προσαρμοσμένη στη δυναμική του, που θα συνάδει με τη φυσιογνωμία του και θα υπηρετεί τους στόχους του. Η διαμόρφωση της Πολιτικής Ποιότητας στην Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση είναι μία εξαρτημένη έννοια από βασικούς παράγοντες. Σύμφωνα με έρευνα του OECD (2018), η Πολιτική Ποιότητας στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση εμφανίζει έλλειψη συνοχής. Η αιτία εντοπίζεται στις συχνές αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των ΑΕΙ, οι οποίες έχουν συνέπειες

τόσο στην απόδοση ερμηνείας στην πολιτική ποιότητας των Ιδρυμάτων όσο και στην εφαρμογή τους. (ο.π.).

Η επικοινωνήση της Πολιτικής Ποιότητας, στο σύνολο της ακαδημαϊκής κοινότητας πρέπει να περιλαμβάνει μια συνολική εικόνα, που να απαντά στο τι είναι η Πολιτική Ποιότητας, στον σκοπό της και κυρίως τα οφέλη από μία τέτοια διαδικασία.

Η είσοδος του κριτηρίου συμμετοχής εξωτερικών φορέων νομιμοποιείται με τη δυνατότητα που παρέχει ο Ν. 3374/2005 στην Α.Δ.Ι.Π. να εμπλουτίσει και να εξειδικεύσει τα κριτήρια στο πρότυπο της (Σταμέλος κ.α., 2015). Η εμπλοκή των εξωτερικών εμπλεκόμενων μερών (stakeholders) κρίνεται ότι θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των λεγόμενων soft skills (δεξιοτήτων), μέσα από το ρόλο που θα αναλάβουν στην αναμόρφωση των προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών,⁷ αλλά και στην αξιοποίηση της παραγόμενης γνώσης για την καινοτομία. Σύμφωνα με τους Beerkens & Udam (2017) η συμμετοχή των εξωτερικών φορέων έχει αποτέλεσμα επίσης στην αύξηση της απόδοσης και της λογοδοσίας των Ιδρυμάτων.

Η σύνδεση της χρηματοδότησης βάση συμμόρφωσης κριτηρίων και επίτευξης στόχων που εισάγει ο Ν. 4653/2020 αποτελεί τάση στην ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική πολλών κρατών μελών να μετασχηματίζουν τη χρηματοδότηση της ανώτατης τους εκπαίδευσης προκειμένου για την αύξηση της λογοδοσίας και την υιοθέτηση διαφανών διαδικασιών λειτουργίας (Estermann & Claeys-Kulik, 2016).

Τα αποτελέσματα φαίνεται να είναι εξαρτώμενα από την αυτονομία των Ιδρυμάτων, από το ποσό και το μερίδιο της χρηματοδότησης που θα στηρίζεται στους δείκτες αλλά και τους ίδιους τους δείκτες (ΕΤ, 2020).

Η εφαρμογή του Νόμου 4653/2020 (με εισήγηση της ΕΘΑΑΕ το 2021 για εφαρμογή από το 2022) σε ένα περιβάλλον περιορισμένης αυτονομίας και χρηματοδότησης

⁷ Όπως αναφέρεται και στη *Στρατηγική των ΑΕΙ 2016-2020* του Υπουργείου Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων (σελ. 59) «Ο σύγχρονος κόσμος της αγοράς εργασίας στην Ευρώπη επιζητά συνεχώς περισσότερους πτυχιούχους με γνώσεις και δεξιότητες από την Ανώτατη Εκπαίδευση. Συγκεκριμένα μέτρα προβλέπεται να ληφθούν ώστε να διασφαλιστεί ότι οι απόφοιτοι θα είναι πραγματικά εφοδιασμένοι όχι μόνο με γνώσεις αλλά και με εκείνες τις ικανότητες και δεξιότητες που θα τους καταστήσουν ικανούς να ανταποκριθούν επαρκώς στη ζήτηση αυτή.»

των ελληνικών ΑΕΙ αναμένεται να αποτελέσει καίριο θέμα συζητήσεων το επερχόμενο διάστημα.

Στατιστικά και συγκριτικά στοιχεία των αποτελεσμάτων των διαδικασιών της αξιολόγησης και της πιστοποίησης καταγράφονται έως τώρα μόνο στις Ετήσιες Εκθέσεις Προόδου της ΑΔΙΠ. Μελλοντικές έρευνες, που θα υιοθετήσουν τα ίδια τα Ιδρύματα για το αποτύπωμα των παραπάνω διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας στο εσωτερικό τους θα συντελούσαν στη συστηματική παρακολούθηση της πορείας της ακαδημαϊκής και διοικητικής λειτουργίας τους, θα αποτελούσαν πρόκληση για τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων της ανώτατης εκπαίδευσης (φοιτητών, εξωτερικών φορέων) και θα ενίσχυαν το κύριο ζητούμενο που είναι η κουλτούρα ποιότητας των Ελληνικών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Asderaki, F.(2009). The Impact of the Bologna Process on the Development of the Greek Quality Assurance System. *Quality in Higher Education* 15(2): 105-122.

<https://doi.org/10.1080/13538320902995758>

Barrett, A. Chawla-Duggan, R., Lowe, J., Nickel, J., &Ukpo, E. (2006). *The concept of quality in education: a review of the 'international' literature on the concept of quality in education*(EdQual Working Papers 3). University of Bristol. Ανακτήθηκε στις 10/08/2020 από

<https://researchportal.bath.ac.uk/en/publications/the-concept-of-quality-in-education-a-review-of-the-international>

BATORY, A. and LINDSTROM, N. (2011), The Power of the Purse: Supranational Entrepreneurship, Financial Incentives, and European Higher Education Policy. *Governance*, 24: 311-329. doi:[10.1111/j.1468-0491.2011.01525.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2011.01525.x)

Beerens, M.,& Udam, M. (2017). Stakeholders in Higher Education Quality Assurance: Richness in Diversity? *Higher Education Policy* 30: 341-359.

<https://doi.org/10.1057/s41307-016-0032-6>

Benneworth, P., & Jongbloed, B. (2010). Who matters to universities? A stakeholder perspective on humanities, arts and social sciences valorisation. *Higher Education*, 59(5): 567-588.

Berlin Communiqué (2003). *Realising the European Higher Education Area. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education*. Berlin.

Ανακτήθηκε από

<https://enqa.eu/wpcontent/uploads/2013/03/BerlinCommunique1.pdf>

Borahan, N.G., & Ziarati, R. (2002). Developing quality criteria for application in the higher education sector in Turkey. *Total Quality Management* 13(7): 913-926.

<https://doi.org/10.1080/0954412022000017021>

BORRAZ, O. (2007), Governing Standards: The Rise of Standardization Processes in France and in the EU. *Governance*, 20: 57-84. [https://doi.org/10.1111/j.1468-](https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2007.00344.x)

[0491.2007.00344.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2007.00344.x)

Bucharest Communiqué(2012). Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education. Bucharest. Ανακτήθηκε στις 03/08/2020 από http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf

Campbell, C., & van der Wende, M. (2000). International initiatives and trends in quality assurance for European higher education: Exploratory trend report. In Occasional Papers. Helsinki, Finland: ENQA Ανακτήθηκε στις 01/08/2020 από <https://enqa.eu/indirme/papers-and-reports/occasional-papers/initiatives.pdf>

Cerych, L., & Sabatier, P. (1986). Great expectations and mixed performance: The implementation of higher education reforms in Europe. Trentham: European Institute of Education and Social Policy.

Confederation of EU Rectors' Conferences,& Association of European Universities (CRE) (χ.χ.). *The Bologna Declaration on the European space for higher education: an explanation.* Ανακτήθηκε στις 04/08/2020 από <http://www.eees.es/pdf/bolognaEUA.pdf>

Council for Higher Education Accreditation (CHEA) (2007). *What presidents need to know about international accreditation and quality assurance* Presidential Guide lines Series 6. Ανακτήθηκε στις 02/08/2020 από <https://www.chea.org/what-presidents-need-know-about-international-accreditation-and-quality-assurance-volume-6>

Curaj, A., Matei, L., Pricopie, R., Salmi, J.,& Scott, P. (επιμ.) (2015). *The European Higher Education Area. Between Critical Reflections and Future Policies.* Heidelberg: Springer.

Dimitropoulos, A. and V. Kindi (2017), *Accountability in Greek Education: Country Case Study Prepared for the 2017/8 Global Education Monitoring Report, Accountability in Education: Meeting our Commitments*, UNESCO, Paris, Ανακτήθηκε στις 04/08/2020 από <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002595/259533e.pdf>

Eaton, J. (2004). Accreditation and Recognition of Qualifications in Higher Education: The United States. Στο *Quality and Recognition in Higher Education: The Cross-border Challenge*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264015104-6-en>

- Elken M., 2017. *Standardization of (higher) education in Europe-policy coordination 2.07*, Policy and Society, 36:1, 127-142 <https://doi.org/10.1080/14494035.2017.1278873>

Elton, L. (1993) :University Teaching: a Professional Model for Quality Στο “*Quality Assurance for University Teaching*” London Open University Press

EHEA (1999). *The Bologna Declaration of 19 June 1999: Joint declaration of the European Ministers of Education*. Ανακτήθηκε στις 31/07/2020 από http://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf

ENQA(2003).*Quality Procedures in European Higher Education: An ENQA survey*. ENQA Occasional Papers 5. Helsinki: ENQA. Ανακτήθηκε στις 12/08/2020 από <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/procedures.pdf>

ENQA (2009) *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (3rd Ed)*. ENQA. Helsinki.<https://enqa.eu/index.php/enqa-report-standards-and-guidelines-for-quality-assurance-in-the-european-higher-education-area-3rd-edition-2009/>

ENQA (2010).*10 years (2000-2010):A decade of European co-operation in quality assurance in higher education*. Helsinki: ENQA. Ανακτήθηκε στις 12/08/2020 από <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ENQA-10th-Anniversary-publication.pdf>

ENQA (2011a). *Position Paper on Transparency Tools*. Helsinki: ENQA. Ανακτήθηκε στις 03/08/2020 από https://enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/Position-paper-on-QA-and-transparency-tools_adopted.pdf

ENQA (2011b). *Mapping the Implementation and Application of the ESG (MAP-ESG Project)*. Ανακτήθηκε στις 02/08/2020 από [https://enqa.eu/indirme/papers-and-reports/occasional-papers/op_17_web\(1\).pdf](https://enqa.eu/indirme/papers-and-reports/occasional-papers/op_17_web(1).pdf)

ENQA (2016). *Revision of the ENQA Statutes and Rules of Procedure*. Helsinki: ENQA. Ανακτήθηκε στις 17/08/2020 από <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/12/ENQA-revised-Statutes-and-Rules-of-Procedure.pdf>

ENQA (χ.χ.). *ENQA in a nutshell*. Brussels: ENQA. Ανακτήθηκε στις 10/08/2020 από <https://enqa.eu/index.php/about-enqa/enqa-in-a-nutshell/>

EQUIP (χ.χ.). *Comparative analysis of the ESG 2015 and ESG 2005*. Ανακτήθηκε στις 30/07/2020 από https://enqa.eu/indirme/papers-andreports/associatedreports/EQUIP_comparative-analysis-ESG-2015-ESG-2005.pdf

Estermann, T., & Claeys-Kulik, A.-L. (2016). Performance-Based Funding of Universities in Europe. *International Higher Education*, (85), 31-33. <https://doi.org/10.6017/ihe.2016.85.9250>

ESU 2001, *Policy Paper "Student Participation on the European Higher Education Area"* 2001, Ανακτήθηκε στις 01/07/2020 από <https://www.esu-online.org/?policy=2001-policy-paper-student-participation-in-the-european-higher-education-area>

ET (2020): The power of funding in steering performance of higher education institutions Policy Conclusions, Education and Training, Working Group on Higher Education Zagreb, November 16-17. Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <https://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupMeetingDoc&docid=27471>

Eur-Lex 2018

https://eurlex.europa.eu/summary/glossary/open_method_coordination.html

EUA (2003), *Trends 2003 Progress towards the European Area of Higher Education* Brussels: EUA Ανακτήθηκε στις 15/07/2020 από <https://eua.eu/resources/publications/674:trends-2003-progress-towards-the-european-higher-education-area.html>

EUA (2006) European University Association :*Report on the Three Rounds of the Quality Culture Project 2002 – 2006* Brussels:EUA. Ανακτήθηκε στις 15/07/2020 από <https://eua.eu/downloads/publications/quality%20culture%20in%20european%20universities%20a%20bottom-up%20approach.pdf>

EUA (2007).*European University Association: Annual Report 2006*. Brussels:EUA. Ανακτήθηκε στις 10/07/2020 από <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?id=792>

European Communities (2004). *Facing the challenge: The Lisbon strategy for growth and employment*. Luxembourg: European Communities.

Fejes A.(2006). The Bologna Process – Governing Higher Education in Europe through Standardisation.*Revista Española de Educación Comparada*12: 203-231. Ανακτήθηκε στις 02/07/2020 από https://www.researchgate.net/publication/28241474_The_Bologna_Process_-_Governing_Higher_Education_in_Europe_through_Standardisation

Fraser, M.(1994).*Quality in Higher Education: an International Perspective*. ΣτοD. Green(επιμ.),*What is Quality in Higher Education?*(σελ. 107-117). Bristol: SRHE & Open University Press.

Freeman, R.E. (1984).*Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Marshfield, MA: Pitman.

Galán Palomares, F.M. (2014, February 14). Involving students in quality assurance. *University World News*. Ανακτήθηκε στις 15/08/2020 από <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20140210155738832>

Garvin, D.A. (1987) *Competing on the eight dimensions of quality*, Harvard Business Review Ανακτήθηκε στις 07/08/2020 από <https://hbr.org/1987/11/competing-on-the-eight-dimensions-of-quality>

Garvin, D.A. (1988).*Managing Quality: The Strategic and Competitive Edge*. New York: The Free Press.

Green, D. (επιμ.) (1994).*What is Quality in Higher Education?*Bristol: SRHE & Open University Press.

Harvey, L., & Green, D. (1993). Defining Quality. *Assessment & Evaluation in Higher Education* 18(1): 9-34. <https://doi.org/10.1080/0260293930180102>

Haug, G., & Kirstein, J. (1999). *Project Report: Trends in Learning Structures in Higher Education*. Brussels: EUA. Ανακτήθηκε στις 05/07/2020 από <https://eua.eu/downloads/publications/trends%20i%20trends%20in%20learning%20structures%20in%20higher%20education.pdf>

Hawes, H. & Stephens, D. (1990). *Question of quality: primary education and development*. London: Longman.

Hofmann, S. (2005). 10 years on: *Lessons Learned from the Institutional Evaluation Programme: An EUA report with the support of the HKR and ACQUIN*. Brussels: EUA. Ανακτήθηκε στις 06/08/2020 από <https://eua.eu/resources/publications/660:10-years-on-lessons-learned-from-the-institutional-evaluation-programme.html>

Hou, A.Y. (2012). Mutual recognition of quality assurance decisions on higher education institutions in three regions: a lesson for Asia. *Higher Education* 64(6): 911-926. <https://doi.org/10.1007/s10734-012-9536-1>

IOBE (2017). Τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα: Επιπτώσεις της κρίσης και προκλήσεις. Επιτελική επισκόπηση: Οι προκλήσεις για την ανώτατη εκπαίδευση. Προτάσεις πολιτικής. Αθήνα: IOBE. Ανακτήθηκε στις 04/08/2020 από http://iobe.gr/docs/events/RES_05_F_05072017_SUM_GR.pdf

Karaim, R. (2011). Expanding Higher Education. *CQ Global* 5(22): 525-572. <http://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqrglobal2011111502>

KERWER, D. (2005), Rules that Many Use: Standards and Global Regulation. *Governance*, 18: 611-632. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2005.00294.x>

Kladis, D. (2008). *Experiences of self-evaluation: The case of Greece*. Paper presented at the Conference on self-evaluation of higher education institutions. Belgrade, Serbia, 10-11 July 2008.

Largosen, S., Seyyed-Hashemi R., & Leitner, M. (2004). Examination of the dimensions of quality in higher education. *Quality Assurance in Education* 12 (1): 61-69.

Lawn, M. (2011). Standardizing the European Education Policy Space. *European Educational Research Journal*, 10(2), 259–272. <https://doi.org/10.2304/eeerj.2011.10.2.259>

Leuven Communiqué (2009). The Bologna Process 2020: The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. Leuven & Louvain-la-Neuve. Ανακτήθηκε από <http://mes.gov.ge/uploads/Axali%20Ambebi/bologna/Leuvenn.pdf>

Lomas, L. (2003, September). *Embedding quality: the Challenges for Higher Education*. Paper presented at the European Conference on Educational Research, University of Hamburg. Ανακτήθηκε στις 04/08/2020 από <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003239.htm>

London Communiqué (2007). *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education*. London. Ανακτήθηκε στις 09/07/2020 από http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/2007_London_Communique_English_588697.pdf

Loukkola, T. (2012). A snapshot on the Internal Quality Assurance in EHEA. Στο A. Curaj, P. Scott, L. Vlasceanu, L. Wilson (επιμ.), *European Higher Education at the Crossroads between the Bologna Process and National Reforms* (σελ. 303-316). Dordrecht: Springer.

Loukkola, T., Zhang, T. (2010). *Examining Quality Culture Part 1: Quality Assurance Processes in Higher Education Institutions*. Brussels: EUA. Ανακτήθηκε στις 18/07/2020 από <https://eua.eu/resources/publications/406:examining-quality-culture-part-i-quality-assurance-processes-in-higher-education-institutions.html>

Martin, M. (2018a). Internal Quality Assurance and Employability. *IIEP Policy Brief: IQA and Higher Education 1*. Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000263244/PDF/263244eng.pdf.multi>

Martin, M. (2018b). The Effects of Internal Quality Assurance: How to make IQA more effective in Higher Education. *IIEP Policy Brief: IQA and Higher Education 2*. Ανακτήθηκε στις 01/07/2020 από <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000263245/PDF/263245eng.pdf.multi>

Martin, M. (2018c). Linking internal and external quality assurance. *IIEP Policy Brief: IQA and Higher Education 4*. Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <http://www.iiep.unesco.org/en/linking-external-and-internal-quality-assurance-9255>

Neave, G. (2003). The Bologna Declaration: Some of the Historic Dilemmas Posed by the Reconstruction of the Community in Europe's Systems of Higher Education. *Educational Policy* 17(1): 141-164. <https://doi.org/10.1177/0895904802239290>

OECD (2018), "How higher education can help Greece restore prosperity", in *Education for a Bright Future in Greece*, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264298750-7-en>

Paintsil, R. (2016). Balancing Internal and External Quality Assurance Dynamics in Higher Education Institutions. A Case Study of University of Ghana [Διδακτορική διατριβή]. Institute for Educational Research Faculty of Education, Πανεπιστήμιο του Όσλο. Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/52448/FINALTHESIS27.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Paris Communiqué (2018). *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education*. Paris. Ανακτήθηκε 05/08/2020 από https://www.mon.bg/upload/17779/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf

Psacharopoulos, G., & Woodhall, M. (1985). *Education for Development: an Analysis of Investment Choices*. Oxford: Oxford University Press.

RAVINET, P. (2008), From Voluntary Participation to Monitored Coordination: why European countries feel increasingly bound by their commitment to the Bologna Process. *European Journal of Education*, 43: 353-367. <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2008.00359.x>

Reinalda, B. (2011). *The Bologna Process Revisited*. Paper for the ECPR Reykjavik Conference. Ανακτήθηκε στις 06/08/2020 από https://www.ru.nl/publish/pages/816058/bologna_process_revisited_paper_bob_reinalda_ecpr_2011.pdf

Ryan, T. (2015). Quality Assurance in Higher Education: A Review of Literature. *Higher Learning Research Communications* 5(4). <https://scholarworks.waldenu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1090&context=hirc>

Sallis, E. (1990). *The National Quality Survey* (Mendip Paper MP 009). Bristol: The Staff College.

Sanjaya, M. (2007). *Quality Assurance in Higher Education: An Introduction*. Bangalore, India: National Printing Press.

Schwarz, S., & Westerheijden, D.F. (επιμ.) (2004). *Accreditation and Evaluation in the European Higher Education Area*. Berlin: Springer.

Schwegler, A.F., Altman, B.W., & Bunkowski, L. (2014). Beliefs Regarding Faculty Participation in Peer Reviews of Online Courses. *Internet Learning* 3(1).

Scott, W.R. (2003). *Institutions and Organizations* (2nd ed.). London: Sage.

Seyfried, M., & Pohlenz, P. (2018). Assessing quality assurance in higher education: quality managers' perceptions of effectiveness. *European Journal of Higher Education*, 258-271. <https://doi.org/10.1080/21568235.2018.1474777>

Smidt, H. (2015). European Quality Assurance – A European Higher education area success story. Στο A. Curaj, L. Matei, R. Pricopie, J. Salmi & P. Scott (επιμ.), *The European Higher Education Area: Between critical reflections and future policies* (σελ. 625-637). London: Springer Open. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_40

Sorbonne Joint Declaration (1998). *Joint declaration on harmonization of the architecture of the European higher education system*. Paris. Ανακτήθηκε στις 04/08/2020 από http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/1998_Sorbonne/61/2/1998_Sorbonne_Declaration_English_552612.pdf

Sørensen, E., & Torfing, J. (2009). Making Governance Networks Effective and Democratic through Metagovernance. *Public Administration* 87(2): 234-258. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2009.01753.x>

Standards and Guidelines for Quality Assurance in European Higher Education Area (ESG) (2015). Brussels. Ανακτήθηκε στις 01/07/2020 από https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

Sursock A. (2012). Quality Assurance and the European Transformational Agenda. Στο A. Curaj, P. Scott, L. Vlasceanu & L. Wilson (επιμ.), *European Higher Education at the Crossroads between the Bologna Process and National Reforms* (σελ. 247-265). Dordrecht: Springer.

Sursock, A., & Smidt, H. (2010). *Trends 2010: A decade of change in European Higher Education*. Brussels: EUA. Ανακτήθηκε στις 04/08/2020 από <https://eua.eu/downloads/publications/trends%202010%20a%20decade%20of%20change%20in%20european%20higher%20education.pdf>

Trends (2003), Progress towards the European Higher Education Area, Sybille Reichert and Christian Tauch, EUA,

Valeikienė A. (2017). The politics of quality assurance in higher education. *University World News*. Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=2017111610182154>

Veiga A., & Amaral A. (2006). The open method of coordination and the implementation of the Bologna process. *Tertiary Education and Management* 12 (4): 283-295. <http://dx.doi.org/10.1007/s11233-006-9005-4>

Wang, X. (2010). *Performance measurement in universities: Managerial perspective* [Πτυχιακή εργασία]. Faculty of Management and Governance, University of Twente Netherlands.

Ανακτήθηκε από https://essay.utwente.nl/60180/1/MA_thesis_X_Wang.pdf

Watson, D. (2012). Who runs our universities? *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education* 16(2): 41-45.

Westerheijden, D.F. (2007). The changing concepts of quality in the assessment of study programmes, teaching and learning. Στο A. Cavalli (επιμ.), *Quality Assessment for Higher Education in Europe* (σελ. 5-16). London: Portland Press.

Yerevan Communiqué (2015). *Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education*. Yerevan. Ανακτήθηκε στις 02/07/2020 από

https://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/EHEA_2015_Yerevan-Communique.pdf

Α.Δ.Ι.Π. (2009). *Έκθεση για την Ποιότητα της Ανώτατης Εκπαίδευσης 2008*. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 01/06/2020 από https://www.ethaae.gr/images/articles/ektheseis-poiotitas/119-hqa_report2008.pdf

Α.Δ.Ι.Π. (2017) *Έκθεση για την Ποιότητα της Ανώτατης Εκπαίδευσης 2016*. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 01/06/2020 από https://www.ethaae.gr/images/articles/ektheseis-poiotitas/119-hqa_report2016.pdf

Παρουσίαση Α.Δ.Ι.Π. (2017). *Η σημασία και η διαδικασία της Πιστοποίησης*. Ανακτήθηκε από https://modip.upatras.gr/sites/modip.upatras.gr/files/uploaded_article_files/%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%A3%20%CE%91%CE%94%CE%99%CE%A0%20%CE%A0%CE%91%CE%9D-%CE%A0%CE%B1%CF%84%CF%81%CF%8E%CE%BD%20-%2024.11.2017%20f.pdf

Α.Δ.Ι.Π. (2018). *Έκθεση για την Ποιότητα της Ανώτατης Εκπαίδευσης 2017*. Ανακτήθηκε στις 01/06/2020 από https://www.ethaae.gr/images/articles/ektheseis-poiotitas/119-hqa_report2017.pdf

Α.Δ.Ι.Π. (2019) *Έκθεση για την Ποιότητα της Ανώτατης Εκπαίδευσης 2018*. Ανακτήθηκε στις 01/06/2020 από https://www.ethaae.gr/images/articles/ektheseis-poiotitas/119-etisia_ekthesi_adip_2018.pdf

Βεργίδης, Δ. (2007). *Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής: στρατηγικές, στόχοι και προοπτικές*. Στο Δ.Φ. Χαραλάμπους (επιμ.), *Μεταπολίτευση και εκπαιδευτική πολιτική*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

ΕΘΑΑΕ, (2020) *Αντικειμενικά Κριτήρια για την Κατανομή της Ετήσιας Χρηματοδότησης στα ΑΕΙ* Παρουσίαση του Προέδρου της ΕΘΑΑΕ στα πλαίσια της Συνόδου Πρυτάνεων 30.07.2020 Ανακτήθηκε στις 30/09/2020 από <https://www.esos.gr/arthra/68808/ta-antikeimenika-kritiria-gia-tin-katanomi-tis-etisias-hrimatodotisis-sta-aei>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2020). Ανώτερη εκπαίδευση. Ανακτήθηκε στις 30/09/2020 από https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_3.6.4.pdf

Καβασακάλης, Ά. (2014). Το εκκρεμές των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στην ανώτατη εκπαίδευση μέσα από το παράδειγμα των πολιτικών αξιολόγησης και διασφάλισης της ποιότητας στα ΑΕΙ τα τελευταία 40 έτη. *Academia* 4(1). Ανακτήθηκε στα 01/06/2020 από <https://academia.lis.upatras.gr/academia/article/view/2223/2322>

Καβασακάλης, Ά. (2015). Η θεσμοθέτηση ενός συστήματος διασφάλισης ποιότητας στο ελληνικό πανεπιστήμιο: συγκρότηση δικτύων υπεράσπισης αντιλήψεων και αξιών στο υποσύστημα πολιτικής του πανεπιστημίου [Διδακτορική διατριβή]. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανακτήθηκε στις 02/06/2020 από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/26806>

Καμαριανός Ι. (2016). Δομικές επιταγές, συλλογικές δυναμικές και υποκειμενικές στρατηγικές. Ο πανεπιστημιακός μπροστά στην αλλαγή (1982) και την απορρύθμιση (2011). *Academia* 6(1). Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <https://academia.lis.upatras.gr/academia/rt//printerFriendly/2306/2567>

Κατσίκας, Σ., Παπάζογλου, Β., & Τσακλόγλου, Π. (2008, Νοέμβριος 25). Η διασφάλιση της ποιότητας. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε στις 09/07/2020 από <https://www.tovima.gr/2008/11/25/opinions/i-diasfalisi-tis-poiotitas>

Λακασάς Α., (2019, Δεκέμβριος 21), Όχι Πρυτάνεων στο Σύστημα Χρηματοδότησης. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε στις 06/07/2020 από <https://www.kathimerini.gr/society/1057268/ochi-prytaneon-sto-systima-chrimatodotisis/>

Μπόγγρης, Α. (2020, Ιανουάριος 20). *Η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘ.Α.Α.Ε) και η κουλτούρα ποιότητας*. Ανακτήθηκε στις 05/08/2020 από https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/309780_h-ethniki-arhi-anotatis-ekpaideysis-ethaee-kai-i-koyltoyra-poiotitas

Πασσιάς Γ. (2010), «Λόγοι» και Πολιτικές μεταρρύθμισης του Ελληνικού Πανεπιστημίου 2000-2010. Προς την αλλαγή παραδείγματος στο πλαίσιο των

επιδράσεων της Διαδικασίας της Μπολόνια (ΕΧΑΕ) και της Στρατηγικής της Λισαβώνας (ΕΧΕ), ΤΟ ΒΗΜΑ των Κοινωνικών Επιστημών τόμος ΙΕ, τεύχος 59, 2010, Ανακτήθηκε στις 09/07/2020 από <http://ojs.lib.uth.gr/index.php/tovima/article/download/185/131>

Πανάρετος Ι. (επιμ.) (1996). *Ευρωπαϊκό Πιλοτικό Πρόγραμμα Αξιολόγησης της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*. Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <http://www2.stat-athens.aueb.gr/~jpan/tertiary-evaluation/introduction.pdf>

Σταμέλος Γ., Βασιλόπουλος Α., & Καβασακάλης Α. (2015). Οι ελληνικές πολιτικές διά βίου μάθησης: 1974-2009 [Κεφάλαιο συγγράμματος]. Στο *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές πολιτικές* (σελ. 165-211). Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε στις 10/06/2020 από <http://hdl.handle.net/11419/229>

ΥΠΕΘ, (χ.χ.) *Η στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020* Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, (χ.χ). Ανακτήθηκε στις 06/07/2020 από https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%91%CE%95%CE%99-2016_09_10.pdf

Υπόδειγμα Πιστοποίησης ΕΣΔΠ, Α.Δ.Ι.Π. 2018, Ανακτήθηκε στις 04/06/2020 από https://www.ethaae.gr/images/articles/ypodigmata_pistopoiisis/94ypodeigma_protasi_esdp.docx

Νομοθεσία

Νόμος 2083/1992. Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης. ΦΕΚ 159/Α'/21-9-1992.

Νόμος 3374/2005. Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων – Παράρτημα διπλώματος. ΦΕΚ 189/Α'/2-8-2005.

98/561/ΕΚ Σύσταση του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1998 για την ευρωπαϊκή συνεργασία με σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L.270/56/7-10-98, σελ. 0056-0059. Ανακτήθηκε στις 01/08/2020 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:31998H0561>

2004/0239 (COD) Πρόταση σύστασης του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για περαιτέρω ευρωπαϊκή συνεργασία με σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ανακτήθηκε στις 04/07/2020 από <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0642:FIN:EL:PDF>

Νόμος 4009/11, Δομή, Λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ΦΕΚ 195/Α'/6-9-2011

Νόμος 4653/2020, Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης, Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων έρευνας Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ερευνητικών και Τεχνολογικών Φορέων και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 12/Α/24-01-2020